OM

KEJSARINNAN CATHARINA IIs

ÅSYFTADE

STORA NORDISKA ALLIANCE.

AKADEMISK AFHANDLING,

SOM MED VIDTBERÖMDA PHILOSOPHISKA FACULTETENS SAMTYCKE TILL OFFENTLIG GRANSKNING FRAMSTÄLLES AF **NIKLAS TENGBERG,** PHILOS. MAG., HISTOR. ADJUNCT, PÅ AUDITORIET N:o 1 ONSDAGEN DEN 11 FEBRUARI 1863 KL. 9 F. M. ---------------- LUND,TRYCKT UTI BERLINGSKA BOKTRYCKERIET, 1863.

Förord till den elektroniska utgåvan

Boken, som tillhör Universiteitsbibliotheek Gent, Belgien, har scannats av Google Books. Den anpassades och OCR-tolkades för Projekt Runeberg i mars 2015 av Bert H.

Detta är en dublett av **samma verk, inlagt 2014**, men från ett annat exemplar.

-På dessa blad afhandlas ett bland de märkvärdigaste skiftena i den ryska diplomatiens historia. Under en tid, då de stora vestmagternås, Frankrikes och äfven Englands, uppmärksamhet nästan uteslutande är riktad på svåra inre lidanden, söker Rysslands herskarinna med omåttlig ärelystnad och med en kraft, som skyr inga medel, att åt alla håll sträcka sitt fjättrande inflytande utöfver sitt rikes europeiska grän8or. Beundransvärda äro den djerfhet och consequens, ined hvilka hennes planer uppfattas och verkställas. Den olika framgång, de i sina olika riktningar röna, beteckna den sig sjelf lemnade diplomatiens skrankor, såväl dess styrka som dess svaghet. Och hvilka förvirrade förhållanden kom ej „ hennes planinessiga diplomati att aflösal

Den absolutism, till hvilken konungamagten i Europa under och straxt efter de stora religionskrigen utvecklat sig, hade, då den icke kände några yttre band, snart frigjort sig äfven från dem, som en upplyst vilja bör pålägga sig sjelf.* Ingenting hade hindrat regenternas personliga godtycke att göra sig till enda regeringsprincip. Endast genom denna möjlighet hade en sådan coaiition soiu den, hvilken i sjuåriga kriget höll på att krossa Fredrik den stores stat, kunnat komma till stånd. Mot ett litet rike ined måhända fyra millioner innevånare hade magter af de mest stridiga politiska interessen förenat sig, magter, hvilkas sammanräknade folkmängd var mera än tjugo gånger så stor som den anfallnas och af hvilka åtminstone de trenne hvar för sig bort vara Preussen långt öfvérlägsne. Med ojemnförligt hjelte-

1mod — eller jemnförligt med Carl XII:s allena — och med alldeles exempellös framgång uppehöll Fredrik länge den ojemna striden, men lika utmattad af segrar som af nederlag stod han slutligen nära förtviflan om all räddning. Han kunde slutligen efter William Pitts utträdande ur Englands styrelse (Oct. 1761) med säkerhet förutse törlusten af den enda bundsförvandt, som gifvit honom något understöd i hans betryck.

Men hvad af tillfälligheter skapats, kan ock slumpen förstöra. Så bröts ock den onaturliga förbindelsen mot Fredrik, då den mot honom personligen förbittrade kejsarinnan Elizabeth d. 5 Januari 1762 aflidit. Hennes efterträdares, Peter HI:s, svärmiska beundran för Fredrik var ingen hemlighet, aldraminst för denne sjelf. Peter hade säsom storfurste mer än en gång gifvit honom hemliga underrättelser om, hvad till Preussens förderf förehades. Mera än en gång under kriget hade thronföljarens kända böjelse hämmat kraften i Rysslands väpnade arm och förlamat dess slag. Fredrik afvaktade derföre ej något offentligt steg till försoning från Rysslands sida eller ens det sändebud från den nye kejsaren, hvilket han visste vara på väg, utan skyndade sjelf att till Petersburg afsända en af sina adjutanter, baron (ioltz). Huru litet Fredrik ännu anade vidden af den nye czarens välvilja, visar tillräckligt den instruction, han för baron Goltz egenhändigt uppsatt. Han har för freds vinnande till och med varit beredd att uppoffra det land, efter hvilket hans konungakrona bar sitt namn, att nemligen låta Ost-Preussen stanna i Rysslands ego, ifall Czaren fordrade detta och ville tillförsäkra Preussen den ersättning, som Fredrik skulle föreslå2). Härvid har sannolikt förvärfvandet af Sachsen, som var i Fredriks händer, föresväfvat hans tankar. Huru annorlunda, än som skett, skulle ej, ifall Ryssland velat behålla * *)

’) Om storfursten Peters välvilja ior Preussen och dennas inflytande p& krigets gäng se t. ex. Raumer’, Beiträge zur neueren Ge-schichte II. 408, 451. Se äfven K. von Schlözer; Friedrich der Grosse und Katharina die Zweite, Berlin 1859, sidd. 84. 93 ff.

*) ”Selon que je le leur proposerai” heter det i Instructionen för Goltz, Breslan d. 7 Febr. 1762, uppsatt af K. Fredriks egen hand. liflig och ej i curialstil. P. G. A. (Preussiska Geheime Archive!).sin eröfring och enligt Elizabeths plan bortbyta den till Poh-len 3), efter all sannolikhet denna republiks öde framdeles hafva gestaltat sig!

Men snart blef det Fredrik bekant, att hans kejserliga beundrare var så långt ifrån att vilja plundra honom på länder, atf han i stället var sinnad uppträda såsom fiende mot Fredriks fiender. Denne hade väl-skäl att kalla honom den gudomlige kejsaren och att i sitt hjertas glädje befalla Goltz att gå in på allt, hvad den ädelmodige grannen fordrade4).

De anspråk kejsaren — efter afslutad fred — ställde på Preussen gällde först och främst understöd mot Danmark. Fredrik, som väl kände Peters ärfda hat mot danska konungahuset, hade redan i don instruction, hvarmed han försett Goltz, bemyndigat denne att erbjuda Preussens garanti för besittningen af Holstein och Preussens neutralitet för händelsen af ett ryskt krig mot Danmark. Kejsarens anspråk voro ej härmed tillfredställda. Icke blott måste konungen af Preussen förbinda sig att på allt sätt underlätta uppehället för de ryska trupperna, hvilka efter freden stannade i hans stater* *)), för att derifrån föras mot Danmark ; han kunde icke ens vägra sitt väpnade biträde i ett krig till Schlesvig8 återerÖfring, ifall k. Fredrik V förblefve döf för Preussens uppmaning att *ped godo uppfylla kejsarens fordringar. Det är bekant, att de första underhandlingar mellan danska och ryska sändebud, som i Berlin föranstaltades, icke ledde till tvistens lösning. Danmark var beslutet att försvara sig till det yttersta. Emellertid synes Fredrik den store hafva lyckats förmå kejsaren att icke för bråd-

*) Om planerna på Sachsen, hvilket Fredrik under hela kriget hållit occuperadt, se Oeuvres de Frédéric le Grand IX. 187. — Ranmer; Be i träge II. sid. 200. Mårtens; Suppl, au Recueil, III. 67 f.

*) I bref till Goltz Breslau d. 23 Mars 1762 har konungen til-laggt följande egenhändiga P. S.: Entrez dans tous les engagements que l’Empereur voudra. Je vous y authorise. C’est mon ami. Il n’a qu’à rédiger les Traités comme il le voudra. Je les signerai. Mais après la perfidie des Anglais je le prie que ce qui regarde le Danne. resté entre noua deux et qu’on ne le leur communique qu’à bonnes enseignes. Brefven till och från Goltz i P. G. A.

s) Article séparé 1 i Freden mellan Ryssl. och Preussen d. 5 Maj 1762. Martens Receuil des Traités et cet. å Gottingue 1791. III. 211.störtadt skrida till fredsbrott ö). Nya underhandlare sammanträdde i Berlin. Preussens statskloke konung hade enligt sina egna ord endast deraf varit nödsakad att foga sig efter kej-sar Peters önskningar i afseende på Danmark, att han i sin d&varande belägenhet omöjligen kunde isolera sig* 7). Ännu hade nemligen ingen af hans öfriga fiender, med undantag af det försvagade Sverige, visat håg att låta

fiendtligheterna upphöra.

Men i ett annat afseende sammanstämde så mycket innerligare k. Fredriks och kejsarens intressen. Då Peter, varmast mån om sin slägts hästa, genast efter sin thronhe-stigning beslutat att med det redan långe af Ryssland beroende Kurland beläna en af sina fränder, hertig Georg af Holstein, kunde Fredrik så mycket mindre vara obenägen att dertill utlofva sitt biträde, som det sachsiska hofvet, en bland de hätska fiender, med hvilka han ännu hade öppet krig, genom förlusten af detta län blefve försvagadt. Men skulle detta förfogande öfver ett pohlskt län för framtiden betryggas, så vore nödvändigt att Pohlen äfven fortfarande hölles i samma vanmagt som hittills och i samma beroende som det, hvari det hittills stått till Ryssland. Konung Fredrik hade redan genom instruetionen för Goltz inpreglat såsom en grundsats för hans verksamhet i Petersburg, att han borde väcka hat mot österrikiskar och sachsiska hofven. Han hade i instruetionen icke haft ett ord att säga om Pohlen; i den ovisshet, hvari han sväfvat, huruvida Ost-Preussen skulle honom återgifvas, hade Pohlens angelägenheter ej kunnat synas honom så vigtiga. Sedan deremot Ost-Preussen åter blifvit hans, kunde ingenting vara angelägnare, än att det rike, som åtskilde hans brandenburgiska och hans preussiska besittningar, förblef i sin gamla vanmagt och att om möjligt ingen af hans fiender innehade dess krona. Han hade under hela sjuåriga krigets lopp sett Pohlen trots dess föregifna

•) — — la Ruseie, qui pourtant ne doit se presser, heter det i. traetaten mellan Preussen och Ryssland af d. 8 Juni (g. st.) 1762, tryckt i utdrag i Biographie Peter des Dritten. Tübingen 1809. II. 261. En annan och bättre redogörelse för traetaten kan man läsa hos Fr. de Smitt* Frédéric II, Catherine et le Partage de la Pologne, Paris 1861. 158 -165.

7) Fredrik till Goltz, Breslau d. 23 April 1762. Biographie Peter des lll:n. II. 59.neutralitet af sin sachsiske konung upplåtas till ståndquartcr och försörjningsdistrict för ryska trupper, under det dessas herskarinna bemäktigade sig Ost-Preussen såsom en eröf-ring, hvilken hon ej ämnade återgifva. Intet kunde under sådana omständigheter vara klokare än den tractat, Goltz af-8löt med Kysslands kejsare. Det lärer hafva varit Frankrikes och Österrikes år 1758 undertecknade överenskommelse att vid inträffande thronledighet i Pohlen leda valet på en sachsisk furste, som hos kejsar Peter väckt första tanken på liknande steg i motsatt riktning. Den nya tractaten innehöll förbindelsen att aldrig låta Pohlens krona blifva ärftlig eller souverain, att vid valet af dåvarande konungens efterträdare förena sig om någon infödd och att genom ett sjelftaget beskyddarskap öfver Pohlens dissidenter bibehålla en förevändning till ständig inblandning i den gemensamma grannens angelägenheter 8).

Se nyssnämnda Alliance-tractat emellan Peter III och Fredrik. Jag har icke bestämdt kunnat afgöra, hvilken af de contrahe-rande furstarna som gifvit upphof till de vigtiga artiklarne rörande Pohlen. Denna fråga skall måhända först kunna besvaras af den, som vinner tillträde till den egenhändiga correspondancen mellan Peter III och Fredrik II. De Smitt (1. c. sidd. 76 ff.) påstår väl bestämdt, att Fredrik fordrat deras inryckande i tractaten till en ersättning för sin beredvillighet i afsende pä artiklarne om Danmark och Kurland, men denne författare påstår lika bestämdt och dock fullkomligen felaktigt, att så äfven var förhållandet med artiklarne om Pohlen i det förbund, som nära två år sed nar e afslöts mellan Fredrik och Catharina. Visst är, att 1762 års ännu oratificerade tractat åtminstone i en punkt varit stridande mot k. Fredriks önskan. Man finner, att Ryssland yrkat en förpligtelse af Fredrik att understödja den candidat till Pohlens thron, som af det föreslogcs vid inträffande ledighet. Goltz ansåg sig göra sin herre en tjenst genom att få in den bestämmelse i tractaten, att valet borde ledas på en Piast. Han lyckades; men samma dag, på hvilken tractaten i Petersburg undertecknades, hade Fredrik, som ogillat den af Goltz yrkade bestämmelsen, af-fardat följande ordres att tjena honom till ledning, ifall de ej komme för sent, såsom händelsen blef. Fredrik förklarade sig nemligen endast vilja halva österrikiska prinsarne uttryckligen uteslutna: det vore visserligen godt, om en Piast nästa gång blefve vald, men sådana omständigheter kunde framdeles inträffa, att Preussens intéresse fordrade en annan och till och med möjligen en sachsisk prins. (Jfr. de Smitt sid. 47 not 37). Har måhända här den tanke föresväf-vat honom att någon gång efter Sachsens förvärfvande gifva den sachsiska kiirfurstliga familjen Pohlens krona till ersättning? Goltz d. 6 Juni. Fredrik till Goltz d. 19 Juni 1762. Osten d. 4 Oct. 1763. Jfr Flassan; Histoire de la Diplomatie française VI. 130.Hela denna tractat innehåller intet, som icke af tidsom-8tändigheterna får sin tillräckliga förklaring. Peter hoppades genom

densamma vinna uppfyllelsen af sina varmaste önskningar, holsteinska husets förkofran och Fredriks vänskap. Preussen, omhvärfdt af öfvermägtiga fiender, antog med glädje det förbund med en ibland dem, som blef dess räddning. För öfrigt blef denna traetat ratificerad endast af Fredrik. Peter blef störtad från thronen och mördad, innan han hunnit gifva den sin bekräftande underskrift. Den är dock värd att känna, emedan den i skickligare händer än Peters blef utvecklad till en icke anad betydelse.

Catharina II tvekade efter sin revolutions utförande icke ett ögonblick att bibehålla vänskapen med Preussen och gaf dermed fred åt Europa. Men trygg genom egna krafter öf-verilade hon sig icke med afslutandet af närmare alliancer. Hon ville först se de konstlade förhållanden, som alstrat sjuåriga kriget, upplösa sig och magterna söka hvarandra för naturligare förbund. En grundsats hade alltid varit henne klar. England borde finna det mest verkande skäl att söka Rysslands vänfekap deri, att detta kejsardöme ännu alldeles utan egen activ handel erbjöd den brittiska företagsamheten ett det vidsträcktaste och rikaste fält. Catharina insåg, att Ryssland, hvars adeliga officerare hadc den mest afgjorda motvilja för sjötjenst och soin utan handelsflotta omöjligen vore i stånd att sjelft bemanna sina krigsskepp, å sin sida behöfde den stora marinstaten — heldst dessutom ryska flottan efter långvarig vanvård befann sig i det eländigaste skick. Men för sina planer behöfde Catharina också en continentalmagt till bundsförvandt. Endast Frankrikes politiska syften voro henne från början alldeles vidriga: i Warschau, i Stockholm och i Constantinopel hade Bourbonerna och hennes företrädare nästan alltid haft stridiga in-teressen och borde rimligen också hafva det. När Österrike äfven efter den allmänna fredens afslutande ej visade benägenhet att skilja sig från Versaillerhofvets politiska system, kunde dess förbundsanbud till Catharina omöjligen påräkna att blifva med värma upptaget. Huru omöjligt det var attförena habsburgiska monarkiens interesse med Rysslands, hvil-ket nu styrdes enligt dess gamla grundsatser, visade sig i den fråga, som närmaåt låg Catharina om hjertat. Den konung, en bland hennes företrädarinnor upphöjt på Pohlens thron, syntes närma sig grafven. Catharina, som i intet fall ville uppoffra sitt rikes gamla anspråk, var betänkt på valet af August 111:8 efterträdare. Då Österrike, som hulpit att med våld gcnomdrifva August III:s val, nu vägrade att omfatta de nya planer, Ryssland hvälfde, såframt icke detta rike ånyo inträdde i alla de gamla förpligtelserna och ånyo började bekriga Fredrik, slog Catharina alldeles ur tankarne hvaije närmare förbindelser med kejsarinnan-drottningen *). Intet motstånd var emellertid i Pohlen angelägnare att undvika än Preussens.

Fredrik afvaktade blott kejsarinnans beslut, hvilket han förutsåg. England var honom genom sitt trolösa affall vid sista krigets slut förhatligt och Frankrike var hans dödsfiendes, Maria Theresias, bundsförvandt. Dessutom skulle han under inga omständigheter hafva föredragit deras förbund framför Rysslands. Han har hela sin regering eftersträfvat dess vänskap framför andra staters. Denna mågtiga och närbelägna magt syntes honom såsom fiende farligare än hvarje annan, emedan den, i stånd att tillfoga förfärlig skada, sjelf vore nästan oåtkomlig för vedergällning, och såsom vän den nyttigaste, emedan Ryssland ensamt kunde gifva Fredrik fullkomlig trygghet mot anfall under en tid, då hans land hade ett ytterligt behof af fred 1) Ej heller kunde det er-öfringsgiriga Preussen i någon annan magts förbund för framtiden hoppas sådan vinning som i Rysslands.

Fredrik hade till ryska hofvet för att afiösa Goltz, hvil—

*) Kejsarinnan har sjelf lemnat denna redogörelse för förhållandena till Österrike. De Smitt-, 1. c. sid. 83 f. Den vid Catharinas hof intime danske ministern v. Osten skrifver ock d. 29 Nov. 1763: Le Traité avec le Roi de Prusse n’est pas signé encore et ai la cour de Vienne vouloit s’acommoder avec l’Imprce sur l’election d’un Roi de Pologne l’Union ne seroit pas aussi étroite entre ici et Berlin comme on se l’imagine. Ostens depecher i D. U. M. A. (Danska Utrikes-Ministeriets Ârchiv.)

*) Se Fredriks egen utveckling af sina åsigter. Oeuvres de Frédéric le Grand. III. 28. IX. 187.ken genom sin fordna förtrolighet med den störtade kejsaren ej passat för de nya förhållandena, afskickat Sol ms. Denne, i slutet af November 17(52 ankommen till hofvet i Moskau, fann redan vid följande års början — således mera än en månad innan Hubertsburgerfreden gjort ända på kriget — af den högst betrodde ministern Panins samtal, att kejsarinnan vore öfvertygad, det hon och k. Fredrik egde i fredens bibehållande och i de pohlska angelägenheterna gemensamma interessen, och blott afvaktade den europeiska politikens klarnande för att närma

sig Preussen. I Februari — således ungefär vid tiden för fredens afslutande - uttalade Panin med anledning af ett rykte om k. August III:s sjukdom sin åsigt, att blott en infödd pohlack borde komma ifråga till hans efterträdare. Solms, dertill instruerad, dolde då ej längre, att hans herre deruti instämde och vore beredd att understödja den Piast, b vilken kejsarinnan åstundade. Ryktet utpekade redan nu den unge furst Adam Czartoryski eller hans syskonbarn Stanislaus August Poniatowsky såsom tillämnad konung i Pohlen2). K. Fredrik kunde ej annat än vara nöjd med dessa ryska hofvets planer. Skulle de ock enligt Catharinas önskan hållas mycket hemliga för att ej i otid väcka andra magters uppmärksamhet och skulle derföre alla betydande steg undvikas, intill dess thronledig-heten verkligen inträdt — så kunde Fredrik dock numera vara säker, att kejsarinnan icke skulle lyssna till Frankrikes och Österrikes anbud, heldst dessa gingo ut på hennes invecklande i för Ryssland främmande angelägenheter. Fullkomligt riktigt beräknande, att kejsarinnans pohlska interessen skulle draga henne till förbund med Preussen, var Fredrik till en början besluten att låta sig sökas af Ryssland 3).

Men Fredrik, sannolikt oroad af de ränkor, hvilka Österrikes vänner vid ryska hofvet smedo till dess fördel, har slutligen sjelf insändt förslag till alliance. Detta synes helt enkelt hafva gått ut på ömsesidigt försvar, hvarigenom det

l) Schlozer*, 1. c. 141 f. Solms, Moscau d. u/n Febr. 1763.

*) Solms, Moscau d. 1763. Ordres till Solms, Torgau d.

7 Apnl

13 Mars, Berlin d. 27 Maj.*

bief Catharinas sak att föreslå de mera vidtgripande artik-larne. Till och med då Panin afslöjade den åsigt, att de båda magterna borde understödja det parti i Pohlen, hvilket efter konungens död kunde efter deras önskan förfoga om thronföljden, låtsade Solms sig tro, att hans herre ej skulle tillåta sig en inblandning, till hvilken han funne sig sakna all skälig förevändning, men att han deremot vore färdig att med kejsarinnan sluta öfverenskoinmelse om upprättande af lugnet i Pohlen. Panin tvangs genom denna vändning att förklara, det målet för Pohlens grannar ingalunda borde vara att derstädes upprätta en stadgad regeringsform, utan deremot att öka förvirringen. Häruti skyndade Fredrik att instämma, men föreslog, att Ryssland för att rättfärdiga hans inblandning Bkulle uppdraga honom medlingen i de på färde varande stridigheterna. Catharina aktade sig att följa vinken, emedan hon så vidt möjligt ensam ville råda i Pohlen 4).

Hennes företrädare hade i egenskap af beskyddare för det sachsiska huset i Pohlen derstädes genom dettas under-gifvenhet förvärfvat ett stort inflytande. Detta hade Catha-

4) För att belysa halten af det påstående, de Smitt (1. c. 86 ff.) hufvudsakligen efter Rulhière (Histoire de l'Anarchie de Pologne, Paris 1819. II. 88,166.) gör, att k. Fredrik infört artiklarue rörande Pohlen i tractaten ocli sedermera varit den, som lärt Ryssland att motsätta sig en stark konungamagts upprättande i detta grannrike, införer förf. följande. Solms, Petersbnrg d. 23 Aug. 1763: Il (Panin) n’est pas d’avis qu’on doive aider les amis en Pologne à souffrir (?) dans leur patrie comme ils prétendent vouloir le faire une forme de gouvernement plus solide que celle, qui subsiste. Il croit que l’intérêt de sa cour aussi bien que de V. M. demande qu’il y régné toujours une certaine confusion', ensuite pour ne pas exciter la jalousie des autres il voudroit trouver un milieu pour conserver la couronne au Roi d’aujonrd’hui sans cependant que son parti put devenir plus fort et qu’il put entreprendre quelque chose contre le parti de la Russie.

Fredrik till Solms, Potsdam d. 8 Sept. 1763: Quant au second article touchant les affaires de Pologne vous direz au C. de Panin que j’entrois parfaitement dans ses idées sur ceci et qu’il m’étoit venu en pensée sauf à sa cour de le goûter ou non que pour éteindre ce feu en Pologne et empêcher une confédération sans employer la force d’armes, que dis-je Sa Majesté Impériale me charge de la médiation dans ces différents sans laquelle je n’aurois nulle titre légitime de m’en meler mais que charge de cette médiation jesau-rois en suite faire par mes représentations auprès du Roi de Pologne et auprès de la République que tous ces differens fussent accommodés à l’amiable.rina vämlt mot den olycklige skyddslingen sjelf. Det var ej nog, att ryska trupper äfven efter

fredslutet qvarstannade vid Ciraudenz. Catharina hade, försäkrad om Preussens bifall, med väpnadt våld från Kurlands thron fördrifvit hertig Carl af Sachsen och återinsatt den från förvisning återkallade Biron för att sjelf herska i hans namn; hon hade låtit trupper inrycka i Lithauen för att mot det sachsiska partiet gifva öfverhanden åt sitt eget parti, anfördt af furstarne Czartoryski, hvilka längtade att få upprätta en confederation till det sachsiska husets störtande. Konungen i Preussen, som väl insåg, att Ryssland blott för de pohlska affärerna behöfde honom, önskade dock framförallt att förebygga ett allmänt krig och hade derföre rådt kejsarinnan att icke under k. Augusts lifstid tillstädja en confederation. Hon hade derföre ånyo dragit sina trupper tillbaka men fortsatt sina förbindelser med bröderna Czartoryski. Dessa hade redan länge hyst en plan att genom konungamagtens tillökning och inskränkande af de enskilda ädlingarnes magt upprätta laglig ordning i sitt fädernesland. Catharina hade låtit dem smickra sig med förhoppningen om hennes medverkan till en förändring, så stridande mot hennes egen fördel. De hadc med så mycket större ifver omfattat kejsarinnans önskningar i Kurland, som hon lofvat på Pohlens thron upphöja antingen den unge furst Adam eller deras systerson Poniatowsky 6).

Konung August III dog den 5 October 1763 och Catharina dröjde ej att öppet förklara sig för Poniatowsky; denne, som bar ett namn, hvilket aldrig före hans faders tid varit hördt i Pohlen, skulle nemligen blifva afundad af pohlska adeln, var hatad för sitt högdragna väsende och utan anseende i landet; han skulle derföre blifva beroende endast af Rysslands ynnest och foglig efter dess önskningar. Kejsarinnan har väl kännt Poniatowskys svaghet nog för att finna honom brukbar såsom ett viljelöst verktyg. Någon ännu ej qväfd böjelse, för den fordne, med ett föraktfullt nå-deunderhåll afskedade, älskaren, har svårligen på hennes

») Rulhiére; 1. c. II. sidd. 4, 78, 87, 92. Osten, Petersburg d. 26 Juli, 30 Aug. 1763.handlingssätt inverkat, huru mycket än den obetydlige mannen lät sig af drömmen om Catharinas kärlek mera sysselsättas än af de allvarliga anspråk, hans nya kall hort ställa på honom * ». Så snart konungen af Preussen lärt känna hennes afsigter, skyndade han, viss att nu få den länge uppskjutna traetaten afslutad, att gifva henne sitt bifall tillkänna. Huru förstod han emellertid icke att vid den pohlska magiens undergräfvande draga sig sjelf undan i skuggan och låta kejsarinnan ensam synas handlande! Under det Rysslands trupper understödde dess parti vid riksdagsinannavalen, afhöjde han icke blott att föra någon krigsstyrka mot republikens gränsor, förebärande att österrikarne, hvilka eljest skulle blifva sysslolösa åskådare, deraf skulle förmås till liknande steg; äfven inför Rysslands ögon har han sökt ställa

*3 Danmark hade till ryska hofvet såsom minister återskickat Osten, emedan denne haft förtroende af Catharinas förhållande till Poniatowsky (ee Rulhière; 1. c. II. 112.). Orloff hade visserligen nu hennes hjerta, men följande utdrag ur Ostens depecher äro af intéresse; d. 25 Ang. 1763 skrifver han: J’ai enfin rompu la correspondance entre S. M:té Imprle et le C:te Poniatowsky sans que mon crédit en souffre. L’imperatrice vient de me charger de lui mander qu’elle lui accorde une pension de quelques milliers de Ducats en lui défendant de lui écrire, mais elle lui permet pour les affaires de Pologne ou pour profits de sa famille de s’adresser au C:te Kajser-lingk ou à moi. 8. M:té Impériale m’a écrit la dessus deux Billets conçus en termes trop flatteurs pour qu’il convienne Monseigneur que Je vous les envoyé. Jfr Osten d. 22 Nov., 16 Dec. 1763.

För att betaga dels Porteu dels Fredrik i Preussen och Ryssarne sjelfve tron, att Catharina ämnade gifta sig med den tilläinnade k:n i Pohlen, önskade kejsarinnan iå honom gift. Osten skrifver härom d. 3 Aug. 1764: Il faut que ce favori fOrlow) craigne que l’Impe-ratrice n’ait le dessein d’epouser le C. Poniatowsky quand il seroit Roi de Pologne puis qu’il l’a enfin portée d’ordonner à ses ministres à Warsowie de déclarer au dit C:te qu’il a à se marier inces-sament si’l veut être Roi de Pologne; autrement S. M. Impfle l’aban donneroit. Je suis curieux de voir le parti qu’il prendra. Je connois le C:te Poniatowsky et je scais que son but principal est d’epouser l’imperatrice et qu’il n’ambitionne la Couronne de Pologne que par-cequ’il la regarde comme un moyen plus sur d’y parvenir; Toutes les exhortations de ses Parents et de ses meilleurs amis n’ont jamais pu le guérir ni le détourner d’un Projet si chimérique et il n’y a que peu de mois qu’il déclara au C:te Kajserlingk qui lui proposa la fille du Palatin de Kiowie en Mariage qu’il renonceroit plustot à la couronne que de se marier.

Enligt Ostens depeche d. 11 Sept. 1764 gaf han ånyo samma försäkran i ett så förtvifladt 4>ref, att kejsarinnan måtte genom cou-rier lofva att ej tvinga honom.sig temligen likgiltig. Oaktad t han af konung Augusts död hemtat den förhoppning, att den efterlängtade allianeen ändt-ligen skulle komina till stånd, har han förbjudit sin minister i Petersburg att alltför ifrigt yrka på dess afslutande och blott befallt honom med all möjlig grannlagenhet föreställa, huru hans herre, innan någon tractat verkligen existerade, funne besvärligt att för främmande rnagter förklara sin behandling af de pohlska angelägenheterna, "i hvilka han alldeles omfattat kejsarinnans åsigter7).* Väl har han en gång af fruktan, att Ryssland blott ville gäcka honom med hoppet om ett förbund och efter försiggånget konungaval i Pohlen lemna sina löften onppfyllda, vägrat att ytterligare taga ett steg enligt dess interessen förr, än traetaten vore undertecknad, men såväl före som efter dennes afslutande har han icke upphört att hos Ryssland inprägla, huru det vore honom fullkomligen likgiltigt, hvem som stege på Pohlens thron, vare sig en sachsisk prins eller en Piast, endast österrikiska huset icke komme ifråga. Allt hvad han i denna angelägenhet gjort, hade skett af uppmärksamhet och tillgif-venhet för kejsarinnan Catharina 8).

Den länge afhandlade allianeen kom andtligen d. 11 April 1764 till stånd. De båda magterna hafva deruti rörande Pohlen hufvudsakligen åtagit sig samma förpligtelser, som ingått i den en gång tillämnade traetaten mellan Fredrik och Peter, med det uttryckliga tillägg att ej tillåta någon förändring af Pohlens grundlagar. Denna tractat, af-sluten för 8 år, bestämde äfven styrkan af de trupper, med hvilka den ene contrahenten vore skyldig skynda till den andres försvar. Liksom i den af Peter «aldrig ratificerade traetaten var dock ett Englands anfall på Preussen eller Persiens på Ryssland alldeles undantaget från de fall, då undsättning kunde fordras. Angrepes deremot Preussen af Frankrike, skulle Ryssland i stället för trupper lemna 400,000

au sujet desquelles j'étois entré jusqu'à present dans toutes les vues de l'Imperatrice. Till Solms, Potsdam d. 2 Dec.; se ock d. 14 Nov. 1763.

#) Till Solms, Berlin d. 17 Dec. 1763, Potsdam d. 10 Febr., 19 April 1764. Ostens depeche d. 22 Nov. 1763.Rubel årligen. Motsvarande förpligtelse fanns å Preussens sida, ifall Ryssland an folles af Porten. Genom denna sista bestämmelse såg Catharina Preussen interesseradt af att söka hålla Turkiet lugnt under hennes företag i Pohlen ®).

Men under det Catharina förberedde sina för Rysslands sydliga grannar förderfliga planer, glömde hon ej arffienden i Norden. Hon sökte genom en serskild artikel betrygga sig mot Sverige. Det hade varit en tid (1747), då Fredrik ännu i förbund med Frankrike åtagit sig att försvara Sveriges oberoende mot Ryssland, när detta på grund af en tvetydig bestämmelse i nystadtska fredstractaten, hvilken dock genom freden i Åbo blifvit upphäfd, velat inblanda sig i Sveriges inre angelägenheter, och förbjuda all utvidgning af konunga-magten '). Sedermera hade Fredrik väl haft skäl att vara förbittrad mot en regeringsform, som tillåtit Sveriges riksråd att konung Adolf Fredrik till trots förklara Preussen krig. Han hadc derföre redan instruerat Goltz att söka förmå czaren till att understöjda konungen i Sverige mot ett parti, som förtryckte honom, på samma gång som han genom sin minister i Stockholm coramunicerade sina fredliga tänkesätt mot Fredrik. Goltz borde smickra Peter ined utsigten att på detta sätt blifva Nordens pacificateur. Kejsar Peter hade snart gifvit sin minister i Stockholm befallning att söka göra konungens ställning angenämare och till och med förklarat sig benägen att söka förskaffa honom fullkomligt envälde. Goltz hade lett i hjertat åt denna från en Rysslands regent oväntade önskan; och konung Fredrik hadc uppmuntrat kejsaren med hoppet att af en mäg-tigare konung i Sverige kunna för sina planer mot Danmark påräkna understöd af några krigsskepp. Peter III har verkligen anhållit om ett sådant understöd och Fredrik har uti

•) Alliance-tractaten mellan Ryssland och Preussen af den

28Mars finnes men med blott en secret art. hos Martens I.

11 April

Jfr de Smitt; 1. c. 89 f.

*) Man har allmänt förbisett att 7:de art. af Nystadtska freden efter freden i Åbo ej var gällande. Jfr Förf:s Bidrag

till‘Historien om kriget mellan Sverige och Ryssland Åren 1741—1743. II. 191.bref till ain syster, drottning Lovisa Ulrika föreslagit Sveriges accederande till Preussens och Rysslands alliancev).

Sedan Peter störtats, blefvo af dessa förslag intet. Catharina, som bättre förstod sin fördel, föreslog, att Fredrik och hon skulle gemensamt arbeta att i Sverige upprätthålla ett parti, hvilket skulle bekämpa det franska. Fredrik var ej sen att härtill gifva sitt bifall och, då han äfven sjelf i sjuåriga kriget erfarit de fördelar, Preussen kunde hafva af «let förlamande regeringssätt, af hvilket Sverige sedan Carl XII:8 fall le«l, uppoffrade han lätt all omsorg om sin systers och svågers magt och undertecknade utan invändning den af Catharina redigerade Andra Secreta Artikeln i 17G4 års alliancetractat mellan Preussen och Ryssland, hvari de bå«la magterna förbinda sig att arbeta på det franska partiets fall i Sverige och på regeringsformens upprätthållande samt att, ifall den?m komme i fara, närmare sammansätta sig för att betrygga Nordens deraf hotade lugn * *).

Alldeles sammanfallande interessen hade de contrahe-rande magterna egentligen blott mot Pohlen och det mål, de båda dt*rvid ville vinna, var att sänka den gemensamme grannen ännu «ljupare i vanmagt och beroende. I denna riktning fördes onekligen båda af en aggressiv lusta. Då man till rättfärdigande af Fredriks politik ej kunnat påstå, att Pohlens egen magt ännu såsom fordom innebure någon fara för den preussiska monarkien, har man påpekat Rysslands oupphörligt stigande inflytande i Pohlen, hvilket medför« le en fara för Preussen. Fredrik skall ej hafva ansett rådligt att till detta inflytandes bekämpande öppet åtaga sig det parti, hvilket i hans hjelp såg sin enda räddning undan ryskt ok och derföre också ville begära hans broder Henrik till konung4); han skall derföre hafva varit nödsakad att

*) Instruction for Goltz af «1. 7 Febr. Goltz; Petersburg «1. 6 April, 27 Maj. Till Goltz, Breslau «1. 23 April och ett bref s. d. t Maj?) 1762.

*) Den hemliga arliklen om Sverige se Bil. A.

* > Då August II1:b minister Borck blef tvungen att lemna Petersburg utan att nägot hafva kunuat uträtta i kurländska angelägenheterna, sade han till ryska ministrarna, att redan vore tv& tre-med Ryssland 'dela dess inflytande. Men om hans bevekel-segrnnder varit sådana, skulle han hafva sökt att småningom mildra inblandningen och ej gjort allt för att öka det arma Pohlens förvirring. Det tyckes till och med som Fredrik gifvit anledning till inryckande i tractaten af den olycksdigra punkten om dissidenternas skydd ft). Vi finna honom äfven sedermera alltjemt uppmuntra kejsarinnan till pohlska republikens förtryckande och försvagande.

Sådant var de båda bundsförvandternas närmaste inål Någon minskning af Pohlens område har väl ännu icke varit åsyftad. Dock har det för ingen af dem varit fördoldt, att deras företag i Pohlen kunde leda derhän. Alltsedan Carl X Gustafs dagar hade en delning af Pohlens område mellan andra magter mer än en gång varit i fråga. Vid under-handlingarne mellan Peter III och Fredrik hade derföre naturligt nog rykten om cn åbanc varande delningsplan börjat att löpa kring i Europa; dessa rykten kommo med anledning af 17fi4 års tractat ånyo i rörelse Ä). Det är derföre en tem-

djedelar af pohlska nationen preussiskt sinnade*, genom Rysslands uppförande skulle hela nationen snart heldre underkasta sig Preussen än blifva ryska slafvar. Kejsarinnan skulle <1& få ångra sig att icke hafva lemnat Pohlen fritt och i fred. Haxthausen, Moscau d. 28 Mars 1763. - Rulhière; 1. c. II. 239.

*) Fredrik befaller åtminstone Solms d. 27 Dec. 1763, att underställa Panins omdöme, huruvida icke de båda contraherande mag-terna borde i dissidentfrågan sluta någon öfverenskommelse, emedan de pohlska protestanterna anropat hans mellankomst. --- Af hela oHauståeiuie framställning synes, att Tysklands utmärkte häfdateck-naiv Hausser drifver sitt försvar för Fredriks politik för långt, d& han till och med menar Catharinas alltmera afslöjade planer i Pohlen först hafva tvungit honora att deltaga i dessa afTårer. Före Catharinas thronbestigning hade k. Fredrik i detta afseende tagit sitt parti. Jfr Ludvig Hausser; Deutsche Geschiclite. Dritte Auilage, Berlin 1861. Erster Halbband sidd. 140 f.

•) Raumer; Beiträge. II. 244. III. 317. Ostens depecher från Petersburg d. 23 Oct., 5, 11 Nov. 1763. De Smitt; 1. c. sid. 93. Vill man hafva ett prof på de Smitts partiska sätt att gå till väga, jemnföre man hans berättelse om Gen.

Gadomskys audience hos k. Fredrik för att notificera August III*.8 död med följande depeche från den preussiske monarken till Solins, Berlin d. 10 Januari 1764: Je lui (Gadomsky) ai fort assuré d'ailleurs qu'il n'y avoit ni dessein ni arrangements pris entre nous pour quelque démembrement des possessions de la République; mais que nous étions bien convenus qu'il n'y ouroit aucun changement fait dans la forme de gouvernement présent.ligen innehållslös fråga, hos hvilken af (le magter, som sedermera riktade sig på Pohlens bekostnad, tanken derpå först uppstått. Frågan om en sådan möjlig påföljd är från början ingalunda af de herskande i Ryssland och Preussen alldeles undviken. Innan förbundets afslutande smickrade Panin den preussiske konungen dermed att, om han blefve nödsakad att för den pohlska orons skull sätta sina trupper i rörelse, skulle han icke gå utan vinst från företaget, lika litet som Ryssland sjelf ämnade göra det. Fredrik, som sjelf vid en föregående thronstrid i Pohlen omkring 30 år förut rådt sin fader till Vcst-Preussens eröfring och bättre än någon insett dess oumbärlighet för upprättandet af ett sammanhängande preussiskt domän, hölls nu blott tillbaka Af fruktan att genom något otidigt angrepp på Pohlens integritet framkalla ett europeiskt krig, innan han hunnit utplåna den förödelse, det sjuåriga kriget spridt i hans här och hans land. Hans minister i Petersburg fick ordres att icke inlåta sig i så vidtutseende underhandlingar. Fredrik ville afvakta den rätta skördetiden 7). ;

Catharina, hvars trupper blifvit återinkallade i Pohlen af det czartoryskiska partiet, gaf dels genom en gränslös bestickning dels genom de våldsammaste medel detta parti öfvervigten vid den s. k. Convocationsriksdagen, som hölls i Maj 1764. För att vid denna riksdag, vid hvilken enligt lagen alla behÖfiiga förändringar borde föreslås, kunna genom-drifva sina länge hysta planer till konungamagtens utvidgning, lät det ryska partiet riksdagen bilda en confederation, hvarige-nom vid densamma pluralitetens beslut blefve gällande. Riksdagen kunde derigenom ur de höga embetsmännens händer, hvilka af konungen gjort sig nästan oberoende, öfverflytta de vig-tigaste ärendena på fyra Commissioner, hvilka så snart riks-

Angående äldre deiningsplaner jfr. Carlsson \ Sveriges Hist. under konungarne af Pkalziska huset, 1, Andra Kapitlet, Fr. Förster-, Friedrich Wilhelm 1, Tom. 11, Sechster Capitel och Rnlhiére. I. 59, 109, 144.

') Något annat ligger ej i de bref fr&n och till Solms (Dec. 1763 och Jan. 1764) som finnas inryckta af Schlözer*, 1. c. sidd. 160 f. Se i öfrigt Raumer*, 1. c. II. sid. 545. III. 569.dagarne, såsom det nästan alltid var fallet, ej kommo till stånd, skulle tillsättas af Konungen. Härigenom erhöll styrelsen långt mera enhet och kraft än den förut haft. En annan bland de nyt-tigaförändringar, som genomdrefvos, var, attröstpluraliteten för framtiden kunde blifva afgörande i finance- justitie- och för-svars-frågor. Det tillämnade förslaget att för ärenden af hvad slag som heldst upphäfva det s. k. liberum veto och sålunda i hvaije fråga göra ett riksdagsbeslut möjligt lyckades Ryssland och Preussen under riksdagens lopp genom förenade föreställningar afsfyra. Konungen i Preussen, som var angelägen att få äfven de skedda förändringarne upphäfda, påyrkade detta i Petersburg, men Catharina, som framför allt ville låta konungavalet med så stor stillhet som möjligt försiggå, vägrade att före Stanislaus Augusts val försvaga det ryska partiet genom att motarbeta dess planer 8). Emellertid försiggick inom årets utgång under tvång af ryska vapen Och inverkan af rysk corruption Stanislai såväl val som kröning, •

heldst Frankrike och dess bundsförvandter återkallat sina ministrar från Warschau och af brutit all förbindelse med republiken, hvilken de förklarade sig anse ofri. Pohlacbarne .borde häraf ändtligen hafva insett, huni litet var att bygga på främmande magters omsorg för deras frihet. Under val- och kröningsriksdagarne stadgåde emellertid Czartoryskerna sitt påbegynta verk och lyckades få confederationen förlängd för ännu tvenne år. Man insåg, att de förbundna magterna med-gifvit denna confederationens fortsättning blott för att vid en följande riksdag genom plural iteten kunna få de beslutade reformerna omintetgjorda. Czartoryskernas magt kunde de ej vilja förlänga. Dessa hade låtit riksdagen afslå Rysslands anbud af ett of- och defensivt förbund och dermed visat, att de ej ville göra sitt fädernesland till ett viljelöst redskap åt Ryssland v).

•) Detta är allt, hvad som innehålles i de citater, hvilka de Smitt (1. c. S5 f.) tror bevisa, att Catharina varit böjd för stadgandet af laglig ordning i Pohlen. Emellertid är dock möjligt, att hon ej förstått allt, hvad som åsyftades med inskränkning af Storgeneralens magt.

•) Rulhiére *, 1. c. II. 222 ff. 257, 277. Flassan; 1. c. sid. 524. -Konungen i Preussen lärer genast hafva yrkat en

utomordentlig riksdags sammankallande i Pohlen för att fä undanröjda de nya misshagliga tilläggen i Pohlens constitution; men kejsarinnan Catharina har velat af vak ta den lag-tima riksdagen af år 1766. Hon egde nemligen på annat håll interessen att bevaka. I Sverige skulle i början af 1765 ständerna sammanträda och, så snart kejsarinnan fått det pohlska konungavalet afgjordt, märkte man henne med allvar omfatta Sveriges angelägenheter '). Liksom hon i afse-ende på Pohlen funnit sin naturliga bundsförvandt i det på andra sidan derom belägna Brandenburg-Preussen, så hade intet annat land i förhållande till Sverige interessen, med Rysslands så öfverensstämmande som Danmark. Kejsarinnan hade derföre länge plägat underhandlingar med denna ' krona.

Danmark hade redan långt före detta antagit till grundsats att understödja hvarje parti, som bekämpade konungamagten i Sverige. Äfven i Sverige hade Ryssland ea gång (1743) disponerat öfver thronen; Danmark hade sedermera troget stått vid czårinnan Elizabeths sida, så länge hon motarbetat den af henne sjelf tillsatte thronföljaren, sedan han slutit sig till det franska partiet, hvilket i behof af hans stöd en tid smickrat honom med hopp om utvidgad magt. Men då hof-vet, sviket i sina förhoppningar på det franska partiet, sedan dettas välde blifvit stadgadt, börjat söka sin hjelp hos mössorna, Englands vänner, hadc Danmark genast förbundit sig med Frankrike i förenade bemödanden att bibehålla ständernas och rådets välde oinskränkt2). Sådan hade den le-

) Ostens depecher, Petersburg d. 28 Sept. 1764, 2 April 1765. a) Schack, Stockholm d. 1 Mars 1763: han misstanker, que le Ministère de Versailles adoptera de nouveau ses anciens principes relativement à la Constitution des Suédois et s'écartera ainsi du but immuable du Roi de leur conserver leur liberté dans lequel cette puissance étoit entrée. Evénement qui ne pourra qu obliger Sa Majesté à s'opposer à cet égard à ses vues et à prendre les mesures conformes à ses propres intérêts et analogues à la conduite toujours égale et invariable qu'elle a tenue jusques ici vis-à-vis des Partis en Suède parmi lesquels celui de la liberté quelque nom qu'il ait porté d'ailleurs a constamment été protégé par Elle. — Schacks depecher i D. U. M. A. Jfr Herrman; Qeschichte Russlands V. 199 f.dande tanken i Danmarks förhållande till de svenska partierna alltid varit. Genom Hamburgerfreden (1762), hvilken drottning Lovisa Ulrika bemedlat, och genom den under hennes beskydd — under riksdagen 1760—62 — verkställda pa-cificaticmen mellan hattår och mössor, hade hofvet kommit i en inflytelserik ställning till båda partierna, hvilka dessutom, sålänge de europeiske magterna ännu ej hunnit ingå bestämda politiska förbund, afspeglade den i Europas politik herskande villrådigheten och confusionen. Under Bådana förhållanden söktes svenska hofvet både af hattarne, som behöfde dess stöd i den väntade efterräkningen för kriget, och af mössorna, som fortsatte sin gamla vänskap med hofvet, för att sjelfva så mycket lättare komma till väldet. Hofvet begagnade sig häraf till vinnande af enskilda fördelar och höll god min mot båda partierna 3).

Under sådana omständigheter hade Danmarks val varit så mycket mera brydsamt, som Rysslands ej mindre än Frankrikes uppförande synts tvetydigt. Den opolitiska välvilja för Sveriges konungamagt, som Peter III låtit intala sig, hade väl icke blifvit alldeles fördold och tiden^närmast efter hans död hade ett svenskt utomordentligt sändebnds vistelse vid ryska hofvet ingifvit Danmark oro, isynnerhet som kejsarinnan Catharina syntes med vänskap omfatta honom. Danmark hade intalat sig, att svenska konungamagtens återupprättande var den hemliga underhandlingens mål, men det hade synts så oförklarligt, att kejsarinnan dertill ville bidraga utan att åtminstone för en lång framtid hafva försäkrat Ryssland om svenska hofvets tillgifvenhet, att de mest skiftande rykten om tillämnade slägtförbindelser uppkommo och troddes 4). Inom kort hade emellertid såväl Duriez — det utom- *)

*) Hattr&det nämnde t. ex. Serenius till Biskop, Duben till Minister i Petersburg, och — Dalin till Hof-Canceller. Schack, Stockholm d. 8, 25 Mars, 27 Maj 1763.

*) Än sades det vara fråga om svenska kronprinsens giftermål med kejsarinnan, än om svenska prinsessans förlofning med storfursten och hennes upphöjelse till thronföljare i fall af hans död, än om en svensk prine's bestämmande till eventuel thronföljare, än blott om svenske och ryske thronföljarnes förmälande med hvar sin braun-schweigiska prinsessa. Schack, Stockholm d. 28 Dec. 1762, 4, 11, 18ordentliga svenska sändebudet — som svenska ministern vid ryska hofvet, Posse, börjat behandlas med synbar köld och Danmark hade med glädje antagit, att hela underhandlingen misslyckats. Dock hade Danmark ej velat föreslå förnyelsen af gamla förbund

med Ryssland vid en tid, då detta rikes vänskap söktes af nästan alla Europas magter.

Ännu mindre förtroende hade likväl Danmark funnit Frankrikes hållning ingifva. Denna krona hade under den tid, dess anhang i Sverige sutit vid styret, varit en varm vän af detta och af den svenska regeringsformen. Efter de stora fredssluten 1763 hade Frankrike börjat röja obenägenhet att till Sverige betala såväl krigssubsidierna, förebrående detta att hafva slutit en separat-fred, som de fredssubsidier, hvartill 1738 års, sedermera (1748 och 1754) förnyade, alliance förband. Man hade till och med den tiden vetat berätta efter hertigen af Praslin, att han ej ansett det löna mödan gifva Sverige subsidier, sålänge det bibehöll sin odugliga regeringsform 6). Man hade ansett rimligt, att Frankrikes styrelse, utledsen vid de stora kostnader, den användt på Sverige utan att i de två krig, hvari den invecklat denne sin nordiske bundBförvandt, deraf draga någon nytta, nu skulle ånyo upptaga Bina gamla planer att återupprätta konungamagten i Sverige.

Danmark måste vid den tiden så mycket mera vara betänkt på en öfvergång till Ryssland och det engelska partiet i Sverige, som hattchefernas underhandling med Lovisa Ulrika blef allt lifligare. För att vinna henne visade de sig till och med benägna att uppoffra sitt eget verk, den år 1750 af Frankrike bemedlade förlofningen mellan Gustaf, kronprins af Sverige, och danska prinsessan Sofia Magdalena, hvilken förlofning såsom drottningen påtvungen alltid varit henne ytterst förhatlig. Riksrådet C. F. Scheffer, en bland hattarnes *)

Januari, 18 Febr., 25 Mars 1763. Haxthausen, Moscau d. 3, 13 Januari, 10, 17, 21 Febr., 24 Mars 1763.

*) Äfven om subsidiernas rätta belopp var tvist mellan Frankrike, som enl. 1738 &rs traetat ansåg sig förpligtadt till 133,333 R:dr B:co årligen, och Sverige, som för året fordrade 200,000. Hela Sveriges fordran var 12,828,770 Livrés. Frankrike erkände till en början 10,987,270, men snart ej mera än 8 millioner. Schack, Stockholm d. 21, 25 Januari, 29 Mars 1763.förnämste män, föreställde redan i April 1768 danska hofvet genom dess minister i Stockholm, att den till tvenne grannfolks lycka ämnade förlofningen skulle genom svenska drottningens förbittring blifva en källa till hat och tvister, heldst äfven kronprinsen fått hos sig inplantad en stark afsky för förbindelsen. Scheffer föreslog, att konungen af Danmark genom egenhändigt bref till Adolf Fredrik skulle yrka, att hela öfver-enskommelsen, såsom sluten i contrahenternas barndom, tiHs vidare skulle anses utan bindande kraft. Danska hofvet ville emellertid ej höra talas om att afstå från sina anspråk på prins Gustafs hand •). Huru eftergifvande hattcheferna än visade sig mot drottningen, kundé dock ännu ingen fullständig öfverensstämmelse mellan dem och hofvet åstadkommas. Hattpartiet, osäkert om Frankrikes hjelp, anklagadt för de tryckande följderna af kriget och för de oupphörligt tilltagande affårsolyckorna, fruktade för tillfallet intet så mycket Bom en riksdag. Hofvet deremot satte på en sådan allt sitt hopp och mössorna fordrade ständernas urtima sammanträdande för att bota olyckorna. ' '

Hämti åter hade Danmark ett med hattpartiet gemensamt intresse. Det fruktade en riksdag, hvarvid drottning Lovisa Ulrika sannolikt kunde påräkna Catharinas understöd. Man tog nemligen för gifvet, att Fredrik den stores val af bundsförvandter skulle afgöra hans systers och att hon kunde räkna på sin broders benägenhet. Då jnan började ana, att den å bane varande tractaten mellan Catharina och Fredrik äfven i någon punkt skulle angå Sverige, tog man derfore för visst, att — alldeles mot verkliga förhållandet — utvidgning af svenska konungamagten var syftet med densamma. Några ryska trupprörelser, som hösten 1763 företogos på finska gränsen, befarades vara beräknade att vid en i Sverige väntad riksdag befordra hofvets önskningar. Panin skulle hafva föreställt kejsarinnan, att Sveriges nedsjunkande i svaghet visserligen vore enligt med Rysslands fördel, men att det dock strede mot alla krönta hnfvudens gemensamma interesse att låta en konung så nedsättas som den svenske. Denna •)

•) Schack d. 19, 22, 29 April 1763. Jfr Hest; Christian VII. 1.22.falska underrättelse väckte stor häpnad i hattlägret. Den lättrörde C. F. Scheffer skyndade att försäkra sig om danska vapnens skydd för Sveriges frihet, ifall riksdag ej skulle kunna undvikas. Det var så uppenbart stridande mot Preussens interesse, att Sveriges betydenhet genom en ökad konun-gamagt tillväxte, att man för att förklara den statskloke Fredriks påstådda önskningar i denna riktning begärligt upptog det utspridda ryktet, att svenska Pommern blifvit till— försäkradt Preussen mot det, att Sverige finge taga ersättning i Norge. Så mycket beredvilligare lofvade konungen i

Danmark att, om någon angrepe Sveriges frihet, skynda till dess undsättning. Scheffer tyckte sig ej kunna visa tacksamhet nog för det honom lemnade förtroendet att uppgöra operationsplanen för danska trupperhas och svenska frihetsvännernas möjliga gemensamma kamp för att undandraga Sverige det ryska ok, hvarmed drottningens planer sades hota detsamma. Dessa dåraktiga farhågor, väckta och närda af Österrikes sändebud i Petersburg för att hos andra mag-ter göra Rysslands och Preussens förestående alliance misstänkt, skingrades snart7).

Under det nCmligen svenska frihetsvännerna i Stockholm rådplägade med Danmarks minister om de säkraste medlen att bevara sitt fosterlands vanmagt, hade kejsarinnan i Petersburg aflaggt den mask, hvilken hon sannolikt hittills burit blott för att låta Danmarks oro stegra dess begär efter Rysslands vänskap. I medlet af October 1703 fattade hon sitt beslut att genom sin minister i Köpenhamn Korff bjuda k. Fredrik V sitt biträde till förekommande af svenska con-stitutionens ändring; sjelf ämnade hon betala till Sverige några äldre förfallna subsidier, på det att dess finansnöd ej skulle göra ständernas sammankallande oundvikligt. Det var underrättelsen om konung Aiigtist III:» död, som bragt Catharinas beslut till mognad. Hon ville försäkra sig om fred i Norden. Man insåg, att hon behöfde alla disponibla medel för sina pohlska planer. På Scheffers råd beslöt Danmark

’) Schack d. 28 Oct, d. 4, 15, 29 Nov. — Haxthausen, Moskau d. 9 Méj. Osfcén d. 11 Oct. 1763, d. 10 Jan. 1764.att, fast försigtigt, inlåta sig i underhandling med det ry-eka hofvet, antingen dess uppsåt vore ärligt eller hyckladt«. Scheffer fick förtroende af de order, hvarmed v. Osten föp— seddes. Man insåg, att om de pohlska affärerna hindrade kejsarinnan att understödja svenska hofvet,-ifall hon var detsamma gynnsam, så gjorde de henne i motsatt fall ej benägen till stora ansträngningar för att bekämpa Lovisa Ulrikas ärelystnad. Panins språk var ännu sådant, som om han trott, att störtandet af den svenska constitutionen, hvars brister gjorde den ohållbar, ej vore så betänkligt för Kyssland, att dermed de ofantliga kostnader kunde försvaras, som fordrades till detta statsskicks upprätthållande. Dock syntes af kejsarinnans anbud till Osten att få ryska ministerplatsen i Stockholm, huru litet en revolution derstädes vore af henne efterlängtad 8).

Emellertid hade Frankrike beslutat sig att betala de tractatsenliga subsidierna till Sverige och gjorde böljan dermed redan i October. Således komme ej penningebrist att drifva hattpartiet till ständernas sammankallande och följaktligen stode ej heller någon revolution i Sverige för dörren. Kejsarinnan tillbakahöll derföre den subsidiebetalning, hon tillämnat, och visade ingen brådska i sin underhandling med Danmark. Korff gjorde dock omkring nyåret 1764 den beslutade framställningen till köpenhämnska hofvet och Panin lät förstå, att ehuru någon hvälfning i Sverige ej för tillfället hotade, vore det godt att rådslå om medel mot faran, innan den hängde öfver hufvudet 9).

Åndtligen ansåg sig Danmark nu kunna lita på Rysslands uppriktighet, ehuru Catharinas och Fredrik den stores öfverenskommelse om Sveriges constitution var för de danske statsmännen en fullkomlig hemlighet. Osten framförde i Februari till ryska hofvet sin kontmgs önskan att förnya trac-taten af 1746 och i sammanhang dermed rådslå om betryg-

--------»-----------— f

•) Haxthausen d. 7, 17 Febr. Osten d. 25 Aug., 23 Sept., 4, 18, 25 Oct., 25, 29 Nov. 1763. Schack d. 29 Nov., 6, 20 Dec. 1763, d. 31 Janaari 1764.

') Oeten d. 29 Nov. 1763, d. 10, 24 Januari 1764. Enligt Schack, Stockholm d. 28 Oct. 1763, hade Frankrike då betalt 1 million livres och lofvat afbetala något hvar m&nad.U

gandet af Sveriges lugn och regeringsform. Anbudet upptogs med sådan ifver,att Panin knappt ville afvakta Ostens fullmagt att öppna underhandlingen. Wärman hos den ry-ske ministern för förbunds ingående med Danmark var ej litet stegrad af dettas förekommande löfte att under hand använda sitt inflytande i Pohlen till förmån för den candidat, kejsarinnan förordade.

Danska hofvet hade ännu ett vigtigt skäl att söka göra-sig behagligt för Ryssland. Omständigheterna gåfvo utsigt att få tillfredsställd den gamla lusten till det hertigliga Hol-8teins förenande under samma regent som danska

monarkien. Planen att för Oidenbnrg och Delraenhorst tillbyta Danmarks konung den hertigliga andelen af llolstein var'gammal. Konung Adolf Fredrik i Sverige hade såsom kronprins — för att bryta en för hans nya hemland hotande förbindelse mellan Danmark och Ryssland — år 1749 för sig och sina arfvingar utlofvat ett sådant byte, ifall Holstein komme att tillfalla denna yngre gren. Man hade under kejsarinnan Elizabeths regering en gång till och med trott sig nära att vinna dåvarande storfursten Peters biträde till uppgörelsen *). I stället hade denne, blifven Czar, velat med våld till och med återtaga Schleswig. Denna fara hade hans död undanröjt. Saldern, en född Holsteinare, hvilken genom sin affärsvana blifvit Panin oumbärlig, synes nu hafva varit den, som vetat vinna denne inflytelserike minister för en af Saldern uppfunnen utväg, genom hvilken en provisionel traetat om det holsteinska bytet nu skulle afslutas för att sedermera, då storfursten Paul blifvit myndig, af honom, såsom det hol-stein-gottorpska husets chef, ratificeras, hvarefter de af Danmark erhållna länderna skulle öfverlemnas till den yngre eller eutinska grenen. Man hoppades en tid, att Panin skulle sjelf föreslå en hemlig artikel i den nu tillämnade traetaten, hvarigenom kejsarinnan skulle förbinda sig att genast öppna

Jens Kragh Hest-, Meerkvaerdigheder i Kong Frederik den Femtes Levnet og Regjering. 1820 sidd. 187—207. Jfr. Biografie Peter des Dritten. II. 61—91. Osten, Petersburg d. 27, 31 Januari, 3, 21 Febr. 1764.

underhandling med danska hofvet om en s&dan provisionel eller eventuel tractat* *).

Sedermera har Danmark likväl beslutit att sjelf i sitt tractatproject, som i April 17(54 öfverlemnades, upptaga såsom hemlig artikel en eventuel öfverenskommelse angående Holstein; men dess minister erbjöd å andra sidan en punkt, hvilken Ryssland värderade högt och i hvilken Danmark skulle förbinda sig att erkänna den konung i Pohlen, hvilken på kejsarinnans recommendation komme att väljas,.#ch att derom* instruera sina ministrar vid främmande hof 3).

Det dröjde länge, innan Rysslands contraproject hördes af, ehuru Osten blifvit försäkrad om den största skyndsamhet i denna underhandlings bedrifvande. Detta uppskof berodde väl icke blott derpå, att kejsarinnan och hennes ministrar voro af de pohlska valangelägenheterna upptagna, utan äfven på Fredrik den stores bemödanden att förblifva Rysslands ende och derför så mycket oumbärligare bundsförvandt. Han skall i sin? enskilda bref till kejsarinnan låtit förstå, att Danmark och Frankrike sammansvurit sig till svenska konun-gamagtens ytterligare inskränkning eller rättare tillin t etgörelse derigenom, att senatens magt utvidgades och stadgades. Samma rykte skall drottning Lovisa Ulrika äfven vetat att genom engelska styrelsen få fram förd t till Catharinas öron. Man kan finna, huru motbjudande tanken på det fransyskt sinnade rådets befästande skulle förefalla henne. Danmarks, uppriktiga

*) Osten d. 20, 24, 27, 31 Januari, 3, 21 Febr. 1764. Den 20 Januari skrifver Osten : M:r de Saldern a déjà si disposé M:r de Pa-nin que ce ministre trouve l'échange du Holstein très utile et favorable pour le Grand Duc. Je scais qu’il s'en est expliqué avec une personne de sa confiance, il n’y a que peu de jours, qu’il falloit pourtant que l’on s’arrangeât une fois avec V. M. sur le Holstein, parcequ’il étoit ridicule de vouloir s’opiniâtrer À garder et conserver un petit pays dont la dépense annuelle excéderoit toujours la Recette quelque peine qu’on se donneroit pour y établir le bon ordre.

*) Man finner, att Osten, sedan Panin uttalat siir önskan med af-seende på denna artikel om pohlska konungavalet, pä eget bevåg tillaggt den i projectet, heldre än aft iå den föreslageu från andra sidan. Hans hof röjde missnöje derined; men Osten ansåg just den beredvillighet, som yttrade sig i anbudet, kunna smickra kejsarinnan, hvilken deremot ej kunde högt Uppskatta Danmarks förbindelse att icke motsätta sig valet. Osten, Petersburg d. 10, 17 April, 5 Juni 1764.vänner vid ryska hofvet rådde derföre Osten att i sina yttranden alltid utmärka 1720 års oförändrade regeringsform såsom den constitution, på hvars bevarande man borde arbeta 4).

Dessa råd väckte ånyo Danmarks gamla farhågor, att Lovisa Ulrika vunnit Catharina; det vore möjligt, att bestyren med det pohlska konungavalet, som just nn i September 1764 afslutades, hittills låtit Preussen och Ryssland endast lägga planer åsido, hvilka de aldrig öfvergifvit *). Men i sjelfva verket var Rysslands misstro mot Danmark icke heller utan all grund. Konungen i Danmark, oviss om kejsarinnans egentliga afsigter, hade gjort allt för att vid sig fästa hattpartiet. Drottning Lovisa Ulrika hade å sin sida närmat sig detta parti allt mi m,

visat uppmärksamhet mot Breteuil och' Schack samt slutligen i hemlighet förbundit sig att framgent öfvcrgifva sina gamla planer och omfatta hat-tarnes åsigter. Detta partis, af grefve Axel Fersen uppgjorda, plan att stadga sin magt hade Hertv beståndsdelar. En 'försoning mellan partierna hade redan vid sista riksdagen åflcdt en storm mot hattarne. Man ville äfven på den kommande undvika all partistrid, hvilken under de rådande omständigheterna endast kunde utfalla till hattarnes förderf. Det var derföre man yrkade, att under bannlysande af all corruption • båda partierna borde samverka till 6rdningens återupprättande i riket. För att äfven framgent förebygga omstörtningar skulle ständernas alltför obegränsade magt inskränkas genom tillökning i rådets samt skenbarligen äfven i konungens. Att Frankrike gynnade en plan, som skulle befästa ett detsamma tillgifvet råd, var naturligt. Men man trodde sig hnfva förmått äfven motpartiets chefer att antaga dessa allmänna grunder. Danska hofvet, som genom riksrådet Scheffer blifvit invigdt i planen, hade lofvat understödja den, såframt icke hofvet tillförsäkrades allt för stora fördelar, så att friheten derigenom sattes i fara och botemedlet sålunda blefve farligare än det onda. För att vinna nämnde

•) Osten, Petersburg d. 21, 31 Augusti 1764. *) Schack, Stockholm d. 2 Oct. 1764.hof framställde« dessutom såsom en hufvudfordran till drottningen, att hon skulle befordra kronprinsens giftermål med # den danska prinsessan 6).

Riksrådet C. F. Scheffer, som hade hattarnes uppdrag att skriftligen utarbeta den plan, hvilken vid följande riksdag skulle tjena till ledning vid constitutionens förändring, var förbindelselänken mellan partiet och danska hofvet. lian var underrättad om den föreslagna öfveienskommelsen mellan Ryssland och Danmark, hvilken han sade sig gilla, emedan den på en gång skulle betrygga Nordens fred, som hotats af Peter III, och aflägsna Catharina från Lovisa'Ulrika. Förgäfvcs hade dock Scheffer försökt att i den punkt, som angick Sverige, få införda några ord, som medgåfve constitutionens förbättring, på det ej kejsarinnan skulle kunna åkalla Danmarks medverkan att förhindra de reformer, genom hvilka hattarne hoppades vid nästa riksdag kunna befästa statsskicket7). Danska ministern Schack ansåg ett sådant förbehåll öfverdödigt, alldenstund svenska regeringsformen sjelf medgåfve möjligheten af sin förändring.

Scheffer hade måst lofva att rådföra sig . med Bernstorf angående de åstundade förändringarne i constitutlonen, på det de ej skulle sätta dennas principer i fara. Enligt detta löfte hade han i April 1764 till den danske ministerns granskning- öfverlemnat det af män ur båda partierna gillade förslaget.

Detta söker grunderna till det förhållande, att Sverige, ehuru styrdt efter de bestämdaste och tydligaste grundlagar, •)

•) Schack, Stockholm d. 6, 17, 20, 27, 31 Januari, 17 Februari 1764. Jfr Raumer, 1. c. III. 210 om Frankrikes skäl att gynna råds-magtens befästande. — Af Schacks depeche d. 8 Januari finner man, att riksrådet Hamilton på Scheflers förslag fick Elefanterorden. Han yttrade ibland annat vid mottagandet, att hans landsmän skulle gläd-jas af en så intim förbindelse mellan grannländerna, att en svensk rådsherre var den förste private främling, åt hvilken denna orden gifvits.

') Danmark sade väl sedermera sig hafva inrättat sitt projcct till den ifrågavarande artik]en enligt Scheflers önBkan, men då kejsarinnans contraproject oförändradt antogs, blef Scheflers föreställning ntan inflytande på ordalydelsen. Schack, Stockholm d. 8 Mej 1764. Se vidare depeclien af d. 30 Mars.dock försjunkit i sjelfsvåld, oreda och svaghet, deruti, att den åt ständerna förbehållna högsta magten saknade all motvigt. Härpå hade Arved Horn syftat, då han efter regeringsformens antagande yttrat, att skrankor nu vore satte 'mot envåldet, det återstode att sätta sådana mot sjelfvåldet. Förslaget finner modeförfattaren Montesquieus fordran på de olika statsmagternas fördelning bekräftad af Sveriges öde, på samma gång detta af Montesquieus lära förklaras. Men då förslagets författare af fruktan för envälde ej vågar lägga den nödvändiga motvigten blott hos konungen och af fruktan för aristokrati ej hos rådet allena, så återstår honom blott att utrusta dels konungen och dels rådet med tillräcklig motståndskraft mot riksens magtegande ständer. Men genom de serskHda reformer, som ändtligen föreslås, finner man rådet, gjordt alldeles oberoende af konungamagten, egentligen ensamt erhålla en betydligen ökad vigt i statsstyrelsen och bemyndigas att i många vigtiga afseenden leda ständernas öfverläggningar och

beslut. Konungen skuHe blott få tillbaka den honom af 175(1 års ständer fråntagna rätten att bortgifva lediga sysslor. I detta afseende skulle han sken-barligen hafva fått något större inagt än 1720 års oförändrade regeringsform medgifvit; men hans rätt skulle, skyddad mot ständerna, hafva blifvit, såsom den varit under Fredrik I:s tid, qvald af rådsherrarnes godtycke. Dessa för rådsoligarchien gynnsamma förändringar skulle för framtiden befästas genom att till hvarje grundlagsförändring äska rådets samtycke 8).

Danmark hade egentligen blott yttrat någon oro öfver den magt i befordringsfrågor, som det schefferska förslaget* tillmätte konungen, och si\art måhända antagit Scheffers bevis för denna förändrings betydelselöshet9); men utan tvif-

8) Scheffers förslag se Bil. B. Detta skulle i form af ett ut* skottsbetänkande föreläggas ständerna, utan att någon serskild upp-hofsman syntes. — Strängt taget hade k. Adolf Fredriks konungaförsäkran redan beröfvat konungen rätten att disponera öfver rikets sysslor. Jfr Modés Utdrag ur Publika Handlingar, sidd. 3102 f. och 4097.

*) Scheffer medgaf, att det kunde hafva sina betänkligheter att låta konungen bortgifva embeten, men detta lockbete hade behöftsvel märkte det med nöje, att ScheiFer ejelf inom kort började ana, att såväl pacifications- som reform-planerna måste öf-vergifvas. Icke blott förra riksrådet Höpken, hyars parti var obetydligt, åfven general Rudbeck, mössornas förnämste man, på hvars biträde man litat, uppträdde mot hattarnes plan. I afsigt att störta Frankrikes anhängare samlade den sednare ett parti, hvilket antog namn af det nationella och föregaf sig hafva constitutioneos försvar till mål samt öfverallt utspred, att denna vore i fara. Afven hofvet syntes opålitligt. Drottningen yttrade sin gamla ovilja mot det danska giftermålet. Hattarne uppbjödo under sådana förhållanden alla krafter att förekomma riksdagens anticipation. Motparti ets yrkande derpå hade de en gång lyckats afslå och önskade nu vinna tid intill den lagtima riksdagens sammanträde i October 1765. Men då Frankrike icke kunde på en gång göra någon större afbe-talning på de förfallna subsidierna, tvang financenöden äfven rådsherrarne af hattpartiet att tillstyrka ständernas kallande redan till midten af Januari månad1).

Det är lätt begripligt, att Danmark och dess vänner, åt hvilka det meddelade sig, vid ett sådant sakernas tillstånd uppskrämdes af Rysslands ådagalaggda lust att få 1720 års regeringsform befriad från alla yngre tillsatser. Catharina anhöll formligen genom Korff först om det danska hofvets medverkan, sedermera åtminstone oin dess neutralitet vid en sådan plans genomdrifvande. Detta försäkrade sina vänner i Sverige, att det heldre skulle alldeles afstå från förnyelsen af sitt förbund med Ryssland än gå in på något, som de an-sågo menligt för Sveriges frihet Dessa kunde befara, att drottning Lovisa Ulrika svikit dem och i hemlighet slutit sig till Ryssland; sannolikt skulle hon då ej stanna vid återvinnandet af 1720 års författning, men om ock svenska hof-

för att f& hofvets bifall till förslaget. Dessutom vore den deraf föranledda faran oviss, hvaremot landet ginge under, om ej Constitutionen ändrades. Det inflytande, konungen möjligen vunne, blefve ej betydligt: en befordrad skulle, då han af konungen vore oafsattlig, ej af blott tacksamhet bindas vid hans interesse* *, en förbigången blefve vid riksdagen en farligare fiende. Schack d. 22 Maj 1764.

*) Schack d. 4 Maj, 26 Junii, 10, 13 Julii, 3, 7 Aug., 7 Sept. 1764.vet derraed ville låta sig nöja, sa kunde frihetens vänner ej blifva overksamma åskådare, emedan denna regeringsform för att hållas i gång behöft reformerna af 1756 och ännu behöfde ytterligare reformer. Så resonnerade Scheffer, som emellertid ej tog för afgjordt, att drottningen var delaktig i planen, och derför ännu ville hålla god min mot hofvet. Men Breteuil, som såg England på samma gång stå färdigt att med penningar bidraga till det franska partiets störtande, yrkade beslutsamma mått och steg mot faran. Man kom öfverens att — sedan konungen cch drottningen blifvit förberedda — skulle premierministern grefve Ekeblad meddela senaten, att Ryssland och dess bundsförvandter ämnade inblanda sig i nästa riksdags verksamhet för att få 1756 års constitutionsförän-dringar afskefFade. Härigenom tvungos alla senatorerna till samverkan och Rysslands planer förvirrades. Emellertid förklarade såväl Lovisa Ulrika som hennes gemål, att de voro om hela planen alldeles okunniga. Adolf Fredrik erbjöd sig att — för den händelse Ryssland honom ovetande i vänskaplig afsigt hvälfde sådana planer — till rådsprotocollet offentligen förklara, huru mycket de stredo mot hans önskningar. Han ville till och med deroui tillskrifva kejsarinnan. Hofvet syntes verkligen vara för Rysslands planer mera främmande än för Frankrikes *).

Så skiftande voro de förhållanden, hvilka hade gifvit Danmark en obeslutsam hållning i dess svenska politik, ända till dess kejsarinnan Catharina, såsom nämndt är, efter Po-niatowskys val började med allvar sysselsätta sig med Sveriges angelägenheter, heldst den derstädes utfärdade riksdagskallelsen fordrade uppmärksamhet. Panin lofvade nu att skyndsamt utarbeta contraprojectet till tractat mellan sitt hof och det danska. Angående denna tractats vigtigaste punkt, den som rörde Sveriges constitution, förklarade han uttryckligen att, om hans hof ville befria konungen i Sverige från

a) Schack d. 18 Sept., d. 2, 9, 23, 30 Oct., d. 6, 13 Nov. 1764. Fredrik V fraktade sä mycket kejsarinnans planer, att han sökte uppvigla det engelska hofvet, med hvilket han nu bief ytterligare besvågrad, emot ”les funestes passions des deux Princesses ambitieuses qui préparent des malheures affreux à tout le Nord.*1756 års magtinskränkning, vore detta icke af böjelse för honom utan med Ändamål att motväga Frankrike, som beher-skade senaten. Kyssland misskände icke sitt interesse i svenska statsskickets bibehållande; det fruktade deremot att, om jeranvigten mellan konung, råd och ständer ej iakttoges, skulle en omstörtning snart inträda. Det sista kriget, hvars bördor ännu tryckte folket, hade, såsom böqadt och fortsatt mot konungens vilja och utan ständernas hörande, stämt nationen så fiendtligt mot senaten, att en föreslagen tillökning i dennas magt vore det säkraste medel att framkalla en hvätfning till konungamagtens fördel. Kejsarinnan ville, att konungen och senaten skulle vara af hvarandra bundna. Folket borde lugnas genom fördelar; frågor om krig, fred och beskattning borde ej få afgöras utan riksdags sammankallande. En sådan bestämmelse vore vigtigare 4ör Sveriges grannar, än om konungen egde rätt eller ej att ”bortgifva en fana eller ett compagnie.71 Det vore för Sveriges grannar lika betänkligt, om de få personer, som bildade senaten och merendels voro köpte af andra kronor, egde en obegränsad magt, som om konungens vore alltför vidsträckt — I denna syftning gick den af kejsarinnan Catharina egenhändigt conciperade arti-klen angående Sveriges constitution i det till von der Osten d. 3 December 1764 öfverlemnade contrnprojectet *).

Äfven efter detta tvekade Danmark, innan svenska riksdagens farg visat sig, hvilket parti det. skulle välja. Ehuru missnöjet i Sverige med Frankrikes anhang, som bar skulden för sista kriget, var uppenbart, hoppades detta ärniu framgång vid riksdagen, till och med sedan riksdagsmannavalen böljat förebåda att de valde stånden skulle — Hkavisst som adeln — blifva vidrigt sinnade. Man vidhöll länge planen att undvika all partistrid och corruption, att söka återföra lugn i sinnena och ordning i riksstyrelsen. Ilofvet smickrades. Hattames grundlagsreform skulle bringas å bane, endast

----------------------t

*) Osten, Petersburg d. 25, 28 Sept., d. 2 Oct., 8 Dec. 1764. Han bör erinra sig, att ständerna 1756 utfärdat, jemte tjenstebetän-kandet, den skrifvelse, som bemyndigade senaten att, när konungen vägrade sin underskrift p& något dess beslut, begagna sig af en kongl. namnstämpel.om man finge saker utsigt att drifva den igenom. Men att hattpartiet med sitt tal om försonlighet och corruptionens försvinnande 4) intet annat åsyftade än befästandet af sitt egef välde, blef uppenbart, sedan det fått veta, att England försett sin minister i Stockholm med penningar * för att undergräfva Frankrikes inflytande. Genast voro de, som talat om partiandans bannlysande, betänkta att bilda ett motparti och att till röstköp använda den summa, franske ministern redan länge hållit tillreds. Den emärta, Scheffer efter detta besluts fattande yttrar deröfver, att äfven den förestående riksdagen blefve en oordningens och corruptionens riksdag, soin skulle förhärda hans landsmän i laster, förtjenade endast förakt, äfven om han ej sjelf nedlåtit sig att låta Danmark med penningar belöna hans tjenster 6).

För hattarnes försoningsplaner var ej heller något utrymme, så framt de ville bibehålla sitt välde. Ej blott öfver-svämmade engelska och ryska corruptionsmedel landet. Kejsarinnan lät äfven på finska gränsen och i Cronstadt göra hotande rustningar. Brittiska regeringen, hvilken året förut återknu-tit den diplomatiska förbindelsen med Sverige, hade då förklarat sig hafva ditsändt en minister endast för att gå Rysslands önskningar till mötes, alldsnstund Sverige med sin van-mägtiga flotta ej för England egde någon vigt. Englands minister Gooderick gjorde ock allt för att sätta sitt parti under grefve Östermans befäl, så att mössorna egentligen från denna tid öppet blefvo ett ryskt anh&ng. England lät förljuda, att det stode tillreds med stora försträckningar för svenska

kronans räkning, om denna ville ändra system. Dock var väl England ej alldeles utan egna syften. Fersen och Scheffer yttrade öfverallt högt sin fruktan att, om Englands

*) Med Scheffers rena afsigter hade från början ej stätt bättre till, än att han alltid ämnat använda bestickning i de lägre stånden, men afrfidt penningars utdelande hps adeln, emedan han trodde dem der vara bortkastade. Schack d. 7 Sept. Se for öfrigt depecherna af d. 3 Julii, 12, 19, 30 Oct. 1764.

Scheffer fick 4000. Ecus. Schack d. 24 Maj 1765. Se i öfrigt depecherna d. 9, 27 Nov., llDec. 1764. Jfr. Qeijer-, Teckning af Sveriges tillstånd och af de förnämste handlande personer under tiden från k. Carl XII.-9 död till k. Gustaf III:s anträde af Regeringen sidd. 215—222.vänner blefvo herskande vid riksdagen, skulle det väl lemna lån till svenska financernas ordnande, men ock låta åt sig pantförskrifva kronans grufvor och ön Gottland, hvarest Slitö hamn skulle lemna en förträfflig station för en brittisk äster-sjöescader ®).

Frankrike hade ändtligen vid denna tid för att icke gå miste om Sveriges förbund erbjudit sig att med en och en half million livrés årligen under 8 års lopp betala de dels lö-pamle dels redan förfallna subsidier, på hvilka Sverige gjorde anspråk. Senatens franskt sinnade medlemmar, som i den erbjudna conventionen hoppades få det orubbligaste faste för det franska systemet, skyndade att antaga densamma. Den blef med en rösts phiralitet bifallen; konungen hade laggt sina två röster deremot, sannolikt blott för att öka förvirringen. Det är naturligt, att hattarnes förtroende till hofvet derigenom minskades, fast drottningen lyckades förmå dem att tro, det konungens röst utfallit mot hennes vilja. Det synes visst, att drottningen, som af båda partierna haft anbud af penningar, hvilka hon tillbakavisat, och af båda partierna smickrats med hopp om ökad konungamagt, men hvarken varit nöjd med Scheffers förslag eller med Kysslands förespeglingar om 1720 års grundlags återställande i dess ursprungliga skick, vetat undvika ett afgörande val, intill dess riksdagens riktning var gifven. Hon förklarade ock högtidligt sin likgiltighet för frågan, om en. hatt eller en mössa skulle få landt-marskalkstafven 7).

Vid allt detta hade Danmark väl mot Ryssland låtsat ett bestämdt beslut att antaga dess contraproject till alliance, men uppskjutit dess besvarande, till dess förhållandena mera klarnat. Det var dock ingalunda sinnadt att befästa det

O Schack, Stockholm d. 9, 13. 20, 27, 30 Xov., 11, 14 Dec. 1764.. Raumer-, 1. c. III. 393. — Att farhågorna för Englands önskan att göra Sverige i commercielt afseende beroende, ehnra öfverdrifna, ej voro ogrundade, visade sig deraf, att Gooderich vid den för hans hof välsinnade riksdagen gjorde allt för att f& productplacatet af 1724 och Jerncontoiret upphäfde. Schack d. 9 Juli 1765.

’) Schack, Stockholm d. 16, 20, 27, 30 Nov., 27 Dec. 1764, d. 4 11 Jannarl 1765. Raumer; 1. c. III. 211. f. — Om franska subsidie-con ven tionens antagande i rådet se närmare Gejjer; 1. c. sid. 208. f.

3franska partiet, som en gäng varit hofvets bundsförvandt och snart kunde blifva det ånyo. Det hade redan beslutat att icke förnya sitt förbund ined Frankrike, emedan denna krona ledsnat att gifva Danmark subsidierr Det betraktade Frankrikes planer i Sverige med lika mycket misstroende som Rysslands. Den af bida dessa kronor, som toge svenska constitutionen i sitt skydd, vore för hvafje tillfälle Danmarks naturlige bundsförvandt8).

Riksdagens första lifsyttring röjde emellertid det engelskr ryska partiets oomtvisteliga öfvervigt i alla fyra riksstånden. Oaktadt Breteuils gränslösa penningutdelning utföllo såväl talmansvalen som utskottstillsättningen till mössornas fördel. Det var påtagligt, att dessa, då de stodo färdiga att tillträda magtens utöfning, ej skulle vilja afträda någon del deraf till konungen. Lovisa Ulrika, som ej nöjt sig med de fördelar, kejsarinnan hittills bjudit konungamagten, hade hädanefter af hennes ynnest'intet att hoppas. Hattarne kunde derföre numera räkna på hofvets förtroende och byggde derpå sitt hopp om en god vändning i det ogynnsamt böljade riksmötet. För att ej stöta drottningen ifrån sig, vågade de ej längre med allvar påyrka fullbordandet af det öfverenskomna danska giftermålet 9).

Danmark beslöt sig derföre i Februari 1765 att afsluta tractaten med Ryssland. Det antog med undantag af några mindre betydande* * uttryck kejsarinnans contraproject oförän-

*) Schack, Stockholm d. 7 Sept. 1764, d. 4, 22 Januari 1765.

•) Schack, d. 28 Dec. 1764, d. 18, 22, 25, 29 Januari, d. 26 Febr., d. 29 Mars 1765. Franska partiet hade ämnat att i secreta propositionen till ständerna erinra, att prins Gustaf nu var s& gammal, att danska prinsessans hand borde formligen begäras. Af und-seende for drottningen iakttogs nu om hela saken fullkomlig tystnad. Lovisa Ulrika hade fordrat antingen tystnad eller, att ständerna öfverlemnade 81 konungen att for sin sort bland Europas protestantiska prinsessor utse en passande gemAl. Hon lätsade, som om hon dock vore mest böjd för Sofia Magdalena, men blott icke ville tvingas till denna slägtförbindelse. Ett rykte, att Philipina af Schwedt vore ämnad till kronprinsessa, troddes vara utspridt af hofvet för att sondera opinionen. Danske ministern visade emellertid med afskrifter af bref, som 1750 vexlats mellan hans herre och Adolf Fredrik samt dennes gemfil, att det vore en skymf för danska hofvet att finyo hemställa allt till konungens fria val.dradt. Detta försvarsförbund, hvilket liksom alliaocen mellan Ryssland och Preussen skulle gälla för 3 år, var åtföljdt af tre hemliga artiklar, af hvilka den första tillförsäkrade Ryssland 400^000 rubler i krigshjelp vid ett anfall från Portens sida, den andra lofvade Danmark den efterlängtade eventuella uppgörelsen om Holstein *). Den tredje bestämde, att emedan det vore för båda contrahenterna angeläget, att Sverige bibehölls vid sin regeringsform, men jemnvigten mellan konung, senat och ständer genom ett inrotadt främmande inflytande, som till och med föranledt ctt~ krigs förklarande utan riksdags hörande, blifvit så rubbad, att constitutionen lupe fara att sprängas, skulle de contraherande magterna vara betänkte på bot härför, och alltid låta sina ministrar i Stockholm i det syftet samråda och samverka9).

Detta förbund med Danmark, som undertecknades i Petersburg d. 11 .Mars 1765, var Catharinas andra steg på den väg till herravälde i Norden, hvarpå det preussiska förbundet varit det första. Serskildt genom den punkt, hvari hon lofvat att med Danmark sluta en eventuel öfverenskom-nielse om Holsteins utbytande, hvilkens uppfyllelse ej kunde inträffa förr, än storfursten blifvit myndig, egde hon intill dess en tygel på Danmark, hvilken tvang det att följa Ryss-

*) Kejsarinnan hade vid sitt löfte om Holstein gjort det förbehåll: såframt konungen af Danmark suspenderade sin anhållan om kejsarens garanti af biskopsdömet Lübeck åt prins Fredrik af Danmark; men på Danmarks föreställningar erkände hon, att uppoffringen af prins Fredriks ansprfik icke borde göras förr, än den provisionella uppgörelsen blifvit afslutad. Osten, Petersburg d^ 8 Dec. 1764, d. 19 Febr. och en depeche s. d. 1765.

*) Tredje secr. art. se Bil. C. Man tillskref kejsarinnans svaghet i modersmålet de otydliga meningar, hvilka, trots hufvftdsyftets klarhet, denna artikel innehöll. Hon hade först velat hafva in deri, att man skulle söka beröfva rådet rätten att utan ständernas hörande förklara krig och utarma folket med lotterier och dylika påfund. Panin hade funnit detta alltför detaljeradt Konungen i Danmark hade sedermera, om möjligt, velat hafva uteslutet, hvad som rörde främmande magter och de under sednare åren i Sverige gjorda förändringar, hvilka han hittills ej ogillat och derföre nu i en tractat ej ville utdöma. Emedan kejsarinnan egenhändigt uppsatt artiklen och Saldern redan före dess öfverlemnande till Danmark öfvertalat henne att uttaga vissa uttryck, som varit ännu mindre menagerade, så ledde Danmarks önskan i detta afseendc till intet. Osten, Petersburg d. 19 Febr., 4 Mars 1765.

3*lands vilja. Denna vinst ersatte i någon mån den rättighet, hon ville beröfva Rysslands blifvande herskare att hafva ett ord med i tyska rikets angelägenheter. Ryssland kunde alltefter Danmarks uppförande öppna eller tillsluta utsigten för detsamma till det efterlängtade målet. Af denna taktik kom Ryssland genast i tillfälle att göra bruk *).

Tractatens undertecknande, hade ej alldeles öfvertygat Danmark om dess nya bundsförvandts ärlighet. Det höll derföre i hemlighet penningar till hands i Stockholm att användas, i fall constitutionen eller Danmarks vänner i senaten hotades, men Schack aktade sig väl att af Breteuil» ständiga tal om Rysslands planer mot regeringsformen låta förleda sig att öppna börsen, alldenstund denna ministers afsigt blott vore att något kunna inskränka sitt eget hofs ofantliga kostnader. Schack höll emellertid förtrolig min mot hattpartiet och meddelade Scheffer och Breteuil den öfverenskommelse mellan hans hof och Ryssland, som angick Sveriges frihet och hvilken eljest i denna kritiska tid måste hållas ytterst hemlig. Men Danmark kunde ej vilja göra uppoffringar för ett partis befästande, som nu i förbund med drottningen syntes för den danska förlofningen temligen likgiltigt4).

Åfven då Breteuil hade fått ordres att arbeta för den danska förlofnin-gens förverkligande, hvilken hans hof en gång bemedlat, vägrade Schack att med penningar understödja en så grannlaga sak, utan att låta sig rubbas af den franske ambassadeurens upprepade klagomål, att Danmark genom sin tractat med Ryssland börjat öfvergifva det franska systemet och öfverlemnat Sverige i Rysslands händer. Med sådant tänkesätt var Danmark en overksam åskådare af den vilda hämnd, hvilken det nu segrande musspartiet under riksdagens första månader tog på de affärsmän, som under den föregående tiden låtit på det allmännas bekostnad rikta sig af sina vänner vid rådsbordet och i secreta utskottet. Men då i Juni månad hämnden hotade att gå ut öfver rådet, undandrog Danmark sig ej län-

•) Om Holsteins vigt för Ryssland jfr Herrman, Geschichte Russlands V. 105 f.gre part i striderna för att på deras platser bibehålla sina närmaste vänner, riksråden Ekeblad, Hamilton och Scheffer. Det lät till detta ändamål 400,000 daler kopparmynt komma Breteuil tillhanda, under det franska hofvet skulle använda tre gånger så mycket. Detta Danmarks steg borde hållas så mycket hemligare, som Österman utan tvifvel på sitt hofs ordres arbetade på samma senatorers störtande, huru mycket han än i detta afseende hycklade fullkomlig okunnighet för Schack, som ej dolde sin herres interesse för de tre rådsherrame. Det synes ganska troligt, att danska hofvet icke velat, att det ryskas seger i Sverige blefve fullständig, utan gerna sett dess inflytande motvägdt af Frankrikes, på det kejsarinnan, äfven framgent i behof af Danmark, måtte blifva så mycket fogligare i den holsteinska underhandlingen. Snart visade sig emellertid Danmarks kostnader förspillda. Icke blott drogo sig Scheffer och Ekeblad helt oväntadt midt under striden tillbaka,, då de i början af Augusti nedlade sina befattningar; äfven fyra andra rådsherrar af samma parti blefvo några veckor sednare utträngda ur senaten •).

Emellertid blef Danmarks penningutdelning i Stockholm till hattrådens förmån bekant genom den engelske ministerns spioneri på den franska. Efter denna upplysning gagnade det föga, att, sedan England och Ryssland befallt sina ministrar i Stockholm att understödja den danska giftermålsplanen, hofvet i Köpenhamn för att i denna sak bereda sig ännu större välvilja från kejsarinnans sida hade genom Schack förklarat Österman sin beredvillighet att gå in på afskaffandet af 1756 års grundlagsbestämmelser, om hon så önskade. Denna danska medgörlighet visade sig ej förr i Stockholm, än man från Petersburg redan erfarit, att det ryska hofvet endast låtsat interesse för det svenska, i afsigt att dermed vinna mössorna, så länge detta parti var

') Schack, Stockholm d. 21 Maj, 11 Juni, 2, 26 Juli, 3, 16, 30 Augusti. Det l&rer halva varit Fersen, som öfvertalade Hamilton, Flemming, Rosen och Seth att begära afsked, ehuru det kanske ej varit omöjligt att för dem vinna borgarotfindet, liksom adeln redan var vunnen; men mössorna hade satt folkmassan i sädan gäsning, att man fruktade upplopp. Jfr Geijer; 1. c. 210. ff. Äfven Ruden-schöld blef sedermera afsatt.hofvets vän, men nu ej längre dolde sin förbittring mot Lovisa Ulrika. Man blef till en början ytterst förtörnad i Petersburg öfver att, såsom Panin sade, bläcket .knappt torkat under den förnyade tractaten, innan Danmark handlat alldeles i strid mot dess anda. Salderns resa till Köpenhamn för att afsluta den eventuella uppgörelsen angående Holstein blef tillsvidare inställd. Oaktadt Danmarks ministrar med diplomatisk oförskräckthet förnekade förhållandet, så kunde Ryssland dermed så mycket mindre bedragas, som franska diplomatien gjort allt, för att hemligheten skulle blifva upptäckt, anseende såsom den hufvudsakliga vinsten den misstro, som derigenom skulle väckas mellan de två[nordiska rikena. Då emellertid genom danska penningutdelningen ingen verklig skada blifvit det ryska inflytandet i Sverige tillfogad, så beslöt Ryssland snart att låta sina klagomål förfalla, såframt Danmark ej gåfve nya anledningar till missnöje. Man låtsade sig tro eller trodde måhäjida, att de danska, Breteuil tillhandakomna, penningarne utgjorde betalning till hattpartiet för gamla tjenster. Ryssland fordrade dock bevis på Danmarks uppriktighet, innan det tog något afgö-rande steg till den holsteinska frågans lösning0). De betänkligheter. som fördröjde Danmarks afgjorda Öf\ ergång till ryska systemet, ökades ej obetydligt af förlofningen mellan prinsessan Sofia Magdalena och svenske kronprinsen. Ryssland visade sig väl benäget att befordra densamma till verkställighet, under det deremot hattpartiet efter sin förening med hofvet sköt denna angelägenhet undan. Men förlofningen var franska partiets verk. Det ville emellertid hålla denna

•) Schack, Stockholm d. 9, 20 Aneusti. Osten, Petereburg d. 2. 6, 20, 27 Augnsti, 13, 24, 27 Sept., d. S, 22 Oct. 1765. Saldern bade i Augusti skrifvit till Osten: Les nouvelles, mon cher ami, sont confirmées. C’est tout ce que

je scaurois vous dire par écrit. Il partira ce soir une estafette pour M:r le B. de Korff qui sera chargé de demander une déclaration catégorique; il dira des choses peu agréables. Si on nie le fait, tant pis, ôn aigrira. Si on l'avoue en alléguant des Raisons en effet très faibles, mais qui paroissent excuser on fera des demandes *è votre cour d'employer de l'argent en Suède contre les François comme on l'a fait pour Eux. Voilà essentiel mais au nom de Dieu que rien ne transpire je vous en conjure pour lesbien de votre cour.sak i skuggan tillsvidare, för att först låta den träda i dagen, sedan drottningen oåterkalleligt brutit med kejsarinnan och slutit sig till Frankrike. Danmark åter ville i förlofnin-gens erkännande fastställa ett hufvudvilkor för hattens förbindelse med hofvet, hvilken utan denna saks bestämmande på förhand skulle blifva mycket bräcklig. Hattcheferna läto allt— jemt påskina något hopp att beveka Lovisa Ulrika, som, sedan hennes broder i Preussen ogillat hennes planer, åtminstone ej längre tänkte på prinsessan af Schwedt såsom en-för prins Gustaf lämplig brud. För att vinna tid låtsade sig äfven drottningen sjelf stundom lyssna till Scheffers föreställningar. Emedan konung Fredrik V naturligtvis heldst ville se saken bragt till ett önskligt slut genom Lovisa Ulrikas samtycke, gaf han tvenne gånger — i slutet af Augusti och i slutet af September — hattcheferna anstånd på 3 k 4 veckor, efter hvilken tids förlopp han först ville på andra vägar genomdrifva sin afsigt. Derefter lät danska hofvet ej längre gäcka sig af Breteuils och hattarnes förespeglingar, att drottningen nog omsider skulle gifva med sig, emedan prins Gustaf, som märkt nationens böjelse för Sofia Magdalena, verkligen alltmera uppgifvit sin motvilja för förlofnin-gen och öppet förklarat, att han vilie ingå detta äktenskap eller intet. I sjelfva verket rågade hattarne knappt för drottningen vidröra frågan. Danska hofvet tog allt bestämdare sin tillflykt till de ryska och engelska ministrarne och deras vid riksdagen herskande anhängare, och förklarade i början af November för sina fordna vänner, att det måste anlita mössorna om understöd. Löwenhjelm — den nye premierministern — bragte den 4 November saken å bane i rådet7).

Prinsen, om hvars tanke rådet först gjorde sig underrättadt, erkände sin böjelse för prinsessan, men tilläde snart att, emedan förbindelsen åsyftade försoning mellan båda grenarne af det oldenburg8ka huset, skulle han önska någon utväg till sin faders tillfredsställande. Han syftade dermed på ett för-slag, genom bvars framställande hattarne velat ådagalägga sitt nit, att nemligen Adolf Fredriks eventuella förbindelse af är 1750 angående Holsteins utbyte mot Oldenburg ocb Delmenhorst blefve upphäfd och att konung Fredrik V för sin sons räkning afstode från biskopsdömet Lübeck. Prins Gustaf hade, dock utan hopp om framgång, endast af sonligt undseende talat så* Danmarks minister anmärkte äfven, att det ej kunde medgifva konung Adolf Fredriks fordran att lösas ifrån en förbindelse för att uppfylla en annan. Kfter fruktlösa underhandlingar med konungen lät senaten ändtli-gen genom två sina medlemmar officielt begära hans svar, hvilket innehöll, att giftermålet ej var fionom behagligt, men att han dock ej ämnade binda sin sons händer. Kronprinsen, sammalunda tillspord, förklarade aktningen förfadrenså strida mot böjelsen för prinsessan, att hän önskade betänketid. Underhand lät han dock rådet erfara sin benägenhet och det var bekant, att uppträden mellan Lovisa Ulrika och hennes son med anledning af frågan egt rum. Rådet gick derlöre sin väg och öfverlemnade frågan om det danska giftermålet till secreta utskottet. Vid denna tid (i Sept. 1766) hade Danmark försäkrat sig om Rysslands uppriktiga understöd, hvilket det nu mer än någonsin behöfde8).

Så väbinnadt Ryssland var, hade det dock för att lägga sista hand vid verket velat* vara förvissadt att ega Danmarks vänskap odelad. Österman fordrade derföre till en början såsom af sig sjelf, att Danmark skulle understödja mössorna med penningar, förtroligt närma sig deras ledare och alldeles icke inblanda motpartiet. Förgäfves föreställde danska ministrame i Stockholm och Petersburg dels obilligheten af att begära, det deras herre skulle lemna anfallsvapen mot sina gamla vänner, dels nödvändigheten att ej göra giftermålet till en partisak. Ryssland yrkade på sin fordrans uppfyllande, ty Mars-förbundet skulle tjena till intet utan samverkan mellan de förbundne. Det vägrade att underteckna Salderns instruetioner, intill dess Danmarks löfte om pennin-gar ankommit. Vid denna tid klagade å ena'sidan Hcheffer öfver Schacks intima förhållande till Österman, & den andra Österman öfver Danmarks Ijmnhet. Detta måste taga sitt beslut. Mot slutet af år 1765 fick Aseeburg, danske ministern i Petersburg, 50,000 danska riksdaler att leinna ryska regeringen. Genast utsattes tid för Salderns afresa till Köpenhamn. Schack fick äfven ordres att afgjordt hålla sig till mössorna. Danmarks förbindelse med hattpartiet upphörde och det samverkade hädanefter intimt med Ryssland i Stockholm *).

Kronprinsens ifver påskyndade emellertid secreta utskottets beslut i giftermålsfrågan. Enligt detta blefvo ko 7 nungen och prinsen uppvaktade af de tre högre ståndens talmän. Landtmarskalken begärde, det Hans Majestät ville utsätta tid för förmälningen. Konungen lofvade efter ett långt samtal att icke motsätta sig uppfyllelse af förbindelsen till Danmark, alldenstund ständerna ansågo den bindande, men hemställde, huruvida icke prinsens ungdom och svenska finan-cernas förfallna tillstånd gjorde några års uppskof rådligt. Kronprinsen, till hvilken landtmarskalken på hans egen önskan talat så bestämdt, att han blefve befriad från hvaije eget beslut, som kunde såra hans föräldrar, förklarade sig benägen att samtycka till, hvad ständerna med konungen hans fader funno för godt att i den ifrågavarande angelägenheten bestämma. Det berättas, att secreta utskottet gif-vit konungen det hånfulla svar, att ständerna, rörde af konungens omtanka för landets financer, voro så mycket mera färdiga till uppoffringar för upprätthållande af hans kungliga ätt. Oaktadt konung Adolf Fredrik äfven sedermera genom framkastande af flere svårigheter sökte vinna tid, blef secreta utskottet fast i sitt beslut; svenska ministern Sprengt-porten i Köpenhamn fick befallning att underhandla om tid

•) Schack, Stockholm d. 5, 12, 22 Nov., 10, 20 Dec. 1765, d. 7, 31 Januari, 4 Febr., 7, 21 Mars 1766. Osten, Petersburg d. 1 Nov., Asseburg d. 12, 15, 22 Nov., 27 Dec. 1765. Man finner, att kejsarinnan sksll hafva skrifvit ett egenhändigt bref till prins Gustaf för att uppmuntra honom till danska giftermålet. Detta skulle i stor hemlighet för drottningen framlemnas.för förlofningens declaration och förmätningens firande, och för Lovisa Ulrika ”återstod snart ej annat än den bedröfltga utvägen att i framtiden dagligen låta prinsessan känna, att hon mot drottningens vilja blifvit hennes sons gemål11 *). — 1 början af October 1766 kom ändtligen prinsessan till Sverige.

Innan dess hade Ryssland och Danmark haft liera tillfällen att visa prof af den innerligaste öfverenstämmelse. Första tillfället gafs i Maj 1766 genom det uti Elfsborgs län af en f. d. ryttare vid namn Hoffman anstiftade bondupplopp. Underrättelsen derom förorsakade till en böljan mycken förskräckelse i Stockholm, emedan landshöfdingen i Jönköping berättade, att denna stad hotades af en stark, antågande bondhår. Hoffman och hans 300 följeslagare blefvo dock snart och lätt tillfångatagne vid Borås; emeHertid förtjena de öf-verläggningar uppmärksamhet, hvilka händelsen föranledt mellan mössornas chefer och deras vänner bland de främmande ministrarne. Man hade, innan böndernas nederlag blef kändt, redån beslutat, att om ständerna hotades, skulle de uppdraga åt senaten att begära Rysslands och Danmarks skydd. Österman och Schack skulle icke blott mottaga dessa requisitioner, utan äfven hvar för sig gifva en declaration» att deras hof med ali sin magt och alla medel skulle hindra, att grundlagen på olagligt sätt ändrades* Denna plan, hviiken åtminstone danska hofvet sedermera gillat, blef naturligtvis öfveriiödig, men en ny oro förorsakades deraf, att de ofrälse stånden ville begagna upproret såsom anledning att nedsätta en ständernas commission, genom hvilket

') Stockholm d. 17, 18, 31 Januari, 4, 11, 15 Febr. 1766. Drottningen gjorde vid förlofningshögtidligheterna allt för att beröfva dem all glans och si rade nationen beständigt genom att bära sitt missnöje med giftermålet i dagen. ”Si jamais Elle survit au Roi son Epoux, Elle aura tout le temps de 6*en repentir, c’est un horoscope facile à tirer," anmärker Schack d. 22 April. Först sedan allt hopp om uppskof var ute, böljade hon lfttsa vänlighet ier prinsessan och mottog henne före förmälningsceremonierna med stora fêter p& Drottningholm mot ständernas föreskrift, att hon den tiden skulle uppeh&lla sig p& Carlberg. Hon hade beräknat att härmed vinna prinsessan, som dock stöttes tillbaka genom den misstänksamma bevakning, för hviiken hon var utsatt.medel de länge haft i sinnet att angripa sina förnämsta motståndare. Englands och Kysslands sändebud uppmuntrade denna plan, men riddarhuset, hvarest hofvet och Frankrike förvärfvat öfvermagten, fördröjde sitt bifall. Man befarade, att adeln skulle göra våldsamt motstånd eller under protest öfvergifva riksdagen. Breteuil utöste penningar och hofvet hoppades på en öppen brytning mellan stånden. Sedan ryska hofvet fått underrättelse om ställningen, beslöt det att genom Österman förklara sig aldrig skola tåla, att adeln till— egnade sig en anarkisk rnagt öfver sina medständer, utan vilja försvara frihetens vänner med alla medel. Ryssland fordrade, att Danmark och Preussen häri skulle instämma. Ett lägers upprättande pä finska gränsen var redan af kejsarinnan anbefalldt. Beslutet återtogs dock snart, alldenstund adlen gifvit vika. Det lärer hafva varit gen. Fersen, som till Lovisa Ulrikas stora missbelåtenhet vetat bemedla en förlikning mellan stånden, enligt hvilken ridderskapet och adlen medgaf en

commissions nedsättande, blott denna icke befattade sig med andra mål än Vestgöthaupploppet2).

Men om vid nyssnämnde tillfälle Sveriges förbundne grannar endast röjt sina afsigter, skulle de snart verksamt gifva dessa inflytande på de vigtigaste frågor. Ryssland hade länge sökt utväg att för kommande riksdagar, då pluraliteten måhända ej såsom nu blefve detsamma gynnsam, förebygga hvarje omstörtning i Sveriges statsskick. Panin hade redan 1764 i sammanhang med sina planer för återställandet af 1720 års författning varit betänkt på, att genom en lag ständerna derefter borde beröfvas sin rätt att ändra constitutionen. Svenska hofvet hade då afvisat kejsarinnans anbud, måhända mest derföre, att hon fordrade att få garantera den renade regeringsformen, hvilken på sin höjd Båsom öfvergångsform kunde falla Lovisa Ulrika i smaken. Sedan dess hade kejsarinnans hållning betydligen förändrats; hennes parti hade blifvit herskande på riksdagen

Schack, Stockholm d. 16, 20, 23, 27, 30 Maj, 6, 10 Juni. As-aeburg, Petersburg d. 31 Maj, 6, 24 juni 1766. Jfr Geijer; Teckning o. s. ▼. sid. 230.och kejsarinnan hade blifvit fast besluten att i nödfall med våld motsätta sig drottningens syften. Man hade påstått, att endast fruktan att förorsaka en omstörtning afhållit kejsarinnan från att ytterligare inskränka svenska hofvets rättigheter •). För att för framtiden omöjliggöra deras utvidgning hyste Panin i Juni 1765 den plan att genom en förordning, som skulle få grundlags natur och besvärjas såsom sådan, låta stadga, >att för hvarje ändring i constitutionen skulle konungens, rådets och alla fyra ståndens samtycke erfordras. I stor hemlighet underhandlade Österman under^iksdagerts lopp med sitt anhang för att komma öfverens om en dylik bestämmelse, genom hvilken i sjelfva verket riksdagen sktille afsäga sig rätten att förändra regeringsformen. Man insåg omsider, att ständerna ej skulle antaga den föreslagna bestämmelsen. Rysslands vänner förklarade nemligen, att föreskriften om konungens och rådets bifall komme att gifva dessa myndigheter en dem ej med rätta tillkommande andel i lagstiftningen. Panin fann då den utvägen att yrka, det ej den riksdagen, som först antog ett ändringsförslag, utan först den * derpå följande skulle ega att gifva det gällande kraft, ifall den framhärdade i samma mening4).

*) Raumer; 1. c. III. 387. Schack, Stockholm d. 15 Febr., d. 20, 23, 30 Aug. 1765. Osten, Petersburg d. 9 Aug., d. 8 Oct. 1765. Detta sednore inneh&ller: Les dernières lettres de Suède portent

que le Roi a vu Jochum Dliben en grand secret qu’il lui a fait des excuses de ce qu’il l’a voit exclu du sénat, disant qu’il n’auroit pu y consentir sans se brouiller sans retour avec la Reine son épouse qui n’a absolument pas voulu consentir à son élévation. Cette confidence diminue beaucoup l'estime qu’on aveit pour la personne du Roi et augmente l’aigreur qu’on a contre la Reine. Ou se croit en outre très convaincu que cette Princesse trame une révolution en Suède et que sur les avis et les conseils de. son favori Sinclair Elle s’oppose à toute conclusion des affaires et de perpétuer la confusion pour augmenter les murmures et les plaintes du Peuple et le porter enfin à renverser la forme du gouvernement. L’Impératrice est fermement résolue de s’y opposer et de faire entrer une armée en Finlande sur la première nouvelle qu’on aura d’une révolte à Stockholm. Il se trouve actuellement seize mille hommes dans le. gouvernement de Wybourg et aux environs et les ordres sont déjà donnés pour y faire défiler sécrétement et sans bruit encore neuf mille hommes pour qu'il y ait vingt cinq mille hommes prêts à tout événement.

*) Osten, d. 11 Juni 1765: Mr de Panin se flatte de réussir de restreindre l’article de la constitution qui permet aux états d’yDanska hofvet erkände väl, att detta constitutionens bålverk redan vid den pågående riksdagen borde upprättas, ty vid en kommande kunde hattpartiet möjligen ega pluralitet och föröka konungamagten ; dock föreställde det nödvändigheten af att ej bringa förslagen å bane utan visshet att få dem antagna. För sitt biträde — med 50,000 R. danskt — till ryska-ministerns arbete uppställde det dock sina villkor. När det af mösspartiets chefer utarbetade förslaget till la-garnes sättande i verkställighet ändtligen i Juni 1766 meddelades Österman, befanns det jemte vidlyftiga förslag om ungdomen» uppfostran, lagskipning m. m., innehålla åtskilliga inskränkningar i 1756 års constitutionella stadgar och ett project till nedsättande af en comité för grundlagarnes revision. Denna sista punkts utplånande var danska hofvets oef-tergifliga villkor för att det skulle bidraga till förslagets genom-drifvande. Afven Österman var bestämdt besluten att ej tillåta en sådan commission. Men Danmark önskade äfven göra till villkor för sitt penningunderstöd, att ingen ändring finge ske i sättet att

bortgifva de fyra förtroendeplatserna, öfver-staraes för gardet och artilleriet, öfverstelieutenantens vid drabanterna och öfverståthållarens. Mösscheferna tycktes

faire des changements; de façon qu'il ne soit plus permis dorénavant d'y rien changer à moins que ce ne soit par le consentement unanime de tous les états assemblés en diète et que tout le monde sera obligé de prêter serment de maintenir et d'observer cette 6r-donance qui sera comme une seconde loi fondamentale invariable et permanente. Mr le Panin croit par là fixer et affermir la Forme du gouvernement et ôter pour jamais aux Rois de Suède le moyen de la changer. Ce ministre persuadé que V. M. applaudira à ce projet me l'a confié sous le sceau du plus profond secret pour en faire mon très humble rapport à V. M.

Asseburg, Petersburg d. 21 Mars 1766: Il (PaninJ a résolu de faire proposer qu'au cas de nécessité de faire un changement de cette espèce, la diète qui le mettra en proposition ne pourra pas le décider mais que ce sera la diète suivante qui ayant pris de nouveau l'affaire en délibération sera en droit de donner la force et l'authencité nécessaire à l'avis et au conseil de la précédente. Il est persuadé qu'au moyen de cette précaution l'esprit de partie sera bridé et que les voisins de la Suède n'auront pas si aisément à craindre que les députés d'une diète prévenus on gagnés puissent attaquer et affaiblir la substance de la liberté de la nation. Jfr Asseburg d. 26 Nov. 1765, 18 Mars 1766.

Schack d. 15 April, d. 5, 10, 17 Juni, 19 Augusti 1766.emellertid hafva föresatt sig att återgifva konungen dispositionen öfver dessa platser, sä att Schack -fruktade, det hans hof härutinnan finge gifva vika *).

Till de förbundne nordiska hofven hade emellertid frän den engelska ministéren kommit ett meddelande, hvilket mycket uppeldade deras ifver för det ifrågavarande förslaget. Engelska diplomaterna hade på dolda vägar konunit till kännedom om de förändrade grundsatserna för Frankrikes politik i Sverige. Sedan detta rike sett sitt parti vid svenska riksdagen slaget, sett den gamla ministéren störtad just för dess benägenhet att bibehålla förtrolig vänskap med Frankrike och slutligen sett Sverige knyta vänskapsförbund med England, hade det böljat betänka, huru liten fördel det i sjelfva verket haft af sitt långvariga inflytande i Stockholm. Frankrike hade egentligen varit förbundet med en fraction af den svenska adeln och icke med Sveriges rike; det hade genom deltagande i partistriderna sjelft endast bidragit till Bin bundsförvandts vanmagt, så att det numera vore af ringa värde att ånyo genom oerhörd kostnad kunna bringa franska partiet till -styret. Frankrikes intéresse vore att få svenska statsskicket alldeles ombildadt, vare sig genom att göra rådet oafsättligt eller utvidga konungamagten. Choiseul fattade skyndsamt sitt oryggelign beslut att hädanefter, som Frankrike gjort förr en gång, arbeta på en stark konungamagts återupprättande i Sverige. Breteuil skulle hålla detta beslut hemligt äfven för Frankrikes trognaste vänner; till och med Fersen och Scheffer. Hädanefter ville Frankrike endast till konungens disposition anförtro de medel, det kunde vara sinnadt att i Sverige använda. Det ville se alla sina anhängare samlade kring thronen. Snart hörde man i Stockholm berättas, att många af hattarne mot Fer-sens protester beslutat afsäga sig sitt gamla partinamn och

*) Asseburg, Petersburg d. 19, 30 Aug., 23 Sept. — Schnck, Stockholm d. 15 April, 5, 27 Juni, 14 Juli 1766. Han finner af Schacks depecher d. 15 April, 5 Juni, att Österman sjelf yrkat ändringen i Tjenstebetänkandet för att förebygga de otaliga s. k. pre-judicemälen vid riksdagarne. Han ville i synnerhet inskränka rätten till tjenstebyten inom arméen.namnet af Frankrikes anhängare, för att under hofvets ledning bilda ett fosterländskt parti °).

Det syntes under sådana omständigheter vara en vigtig seger för den ryska och danska diplomatien, då till en början förordningen om lagarnes verkställighet af stora sécréta deputation on enhälligt antogs* och detta med ett för konungamagten ännu mera ofördelaktigt innehåll, än till och med Danmark yrkat. Till de fyra höga förtroendeplatserna hade ständerna laggt en ny, justitie-cancellerens, hvilken de sjelfve vid hvaije riksdag ville bortgifva. Officerares transport från ett regemente till ett,annat skulle inskränkas, titlar utan motsvarande tjenst afsknfFas; stadgandet af 1756, att den, som trenne gånger haft förslagsrum till ett embete, skulle vid ny ansökan uppföras ensam och utnämnas, skulle hädanefter utsträckas äfven till rådsplatserna. Vigtigast var dock, att för hvarje framtida grundlagsförändring skulle erfordras alla fyra ståndens enhällighet vid två på hvarandra följande riksdagar. Svårligen skulle hofvet tvenne riksmöten å rad behålla en farlig öfvervigt7). Man finner, att de punkter

i vår gällande regeringsform, hvilka nu med rätta anses för vår grundlag8enliga ordnings och frihets bröstvärn mot hvaije

*) Flas8an -, VI. 1. c. sidd. 562 ff. Huru väl Ryssland blifvit underrättad t, synes af Asseburgs depeche från Petersburg d. 30 Aug. 1766: J'ai vu un de ces papiers qui persuadent mr de Panin de la résolution de la France de changer le gouvernement en Suède; c'est un extrait de plusieurs autres papiers. 11 y est dit, qu'au mois de may le ministère de Versailles rebuté des oppositions qu'il trouvait à la diète de Stockholm avoit résolu d'établir la souveraineté dans ce Royaumç et qu'il avoit demandé les'avis de son ambassadeur; qu'il ne se cachoit pas qu'un Roi souverain ne se conduiroit pas toujours sur le devoir de la réconnoisance et de l'attachement mais que les incertitudes et la dépense et les révers du gouvernement présent étant insupportable, il estimoit ce changement nécessaire. M:r le Baron de Breteuil doit y avoir répondu que le projet ne pouvoit pas s'exécuter & présent, les dispositions étant contraires. Son rappel doit lui être annoncé en même temps

........M:r de Panin assure qu'il est pris sur des originaux et

qu'il mérite toute la foi que ldi même y attache. Jfr Schack, Stockholm d. 15, 29 Juli 1766.

T) Förordningen till befrämjande af lagarnes behöriga verkställighet af d. 12 Nov. 1766. Utdrag afv Publique Handlingar VIII.

' 274 ff. Jfr Schack, Stockholm d. 19 Aug. 1766.öfverrumpling, ej hafva något ädlare ursprung än tvenne grannars illvilja.

Hofvet lärer just samtidigt hafva förmått deputationen för rådsprotocollens granskning att föreslå helaTjenstebetän-kandets upphäfvande, hvilket naturligtvis af stora secreta deputationen förkastades. Man tänke sig det svenska hof-vets förbittring t Trots dess anhängares häftiga protester på riddarhuset blef den vidtsyftande förordningen med sina för sjelfsvåldet gynnsamma punkter af alla fyra stånden antagen, sedan den dock till de yngre adlige officerarnes tillfredsställande undergått några obetydliga förändringar 8).

Den skulle emellertid i konungens namn utfärdas. Redan då ständerna i enlighet med densamma före dess expedierande till en ledigblifven plats inom senaten utnämnde statsseereteraren Duben, som förut stått på fyra riksrådsförslag utan att af konungen hafva blifvit utnämnd, vägrade Adolf Fredrik att underteckna kallelsebrefvet, och hänvisade rådet till den kungliga namnstämpeln. Konungen vek dock den gången för rådets föreställningar, att denna vore bestämd att begagnas vid en brytning mellan konung och råd, men att ständerna aldrig antagit, att konungen kunde vilja af-vika från deras vilja. När sedermera sjelfva förordningen om lagarnes verkställighet förelädes honom till underskrift, lät han sin son kronprinsen inför sittande råd uppläsa en skrift, af hvars om djup grämelse vittnande ordalag riksråden under föredraget uppfylldes med fruktan, att det gängse ryktet, enligt hvilket konungen ämnade genom abdication framtvinga urtima riksdag, skulle i skriftens conclusion finna sin bekräftelse. K. Adolf Fredrik klagade sig hafva blifvit gäckad i sin tålmodiga förbidan, att hans folk omsider skulle besinna sin orättvisa emot honom, soni i förtröstan på svenskarnes fordna kärlek till sina konungar, lemnat sitt lugna Holstein för- att söka befordra deraB lycka; i stället för att öfvergifva en tolkning af lagen, hvilken gjort konungen mera beroende än den ringaste man i. hans rike, beröfvat honom rätten att bestämma öfver valet af sina tje- *)

*) Schack, Stockholm d. 22, 26 Aug., 2 Sept. 1766.nare och sitt umgänge, hade ständerna nu genom den nya förordningen ¿nyo, till ökande af landets olyckor, kränkt la-garnes anda och kronans rätt Till slut ätnöjde sig emel-lertid konungen att fordra, det denna hans varning och hans vägran att underskrifva beslutet blefve i protocollet förvarade. Rådet ville besvara detta dictamen med en föreställning om ständernas rätt att ändra grundlagarna, men, uppmuntrad af gemål och son, vägrade konungen att afhöra detta svar. Den vigtiga förordningen, som satte inseglet på konungamagtens betydelselöshet, blef d. 12 Nov. 1766 af rådet genom den kongliga namnstämpeln bekräftad 9).

, Redan före detta hade emellertid riksdagen hunnit sitt slut De ofrälse stånden, som vid denna riksdag ännu mer än vid den föregående haft magten, villa väl förlänga densamma för att ännu längre underhållas med främmande

penningar. Endast genom samma medel kunde man derföre förmå dem att åtskiljas. Det var genom en ofantlig penning-utdelning i preste- ooh bondestånden, som Österman i början af October genomdref beslutet om riksdagens upplösning. Att denna ändtligen i medlet af månaden försiggick, var så mycket lyckligare, som hofvet då var nära att få sin önskan uppfylld om en våldsam strid stånden emellan. Fi-nancefrågan blef före ständernas skilsmessa så afslutad, att constitutionens vänner kunde hoppas, att hofvet ej deruti skulle finna någon grund att yrka urtima riksdag 1). •)

•) Konungens dictamen finnes i Bil. D. Jfr danske leg:s-secret. Johnns depecher d. 7, 10 Qct., Schack, d. 10 Not., 2, 12, 23, 26 Dec. 1766. Han trodde, att konungens dictamen varit ämnadt till inledning till en abdication, men sedan fått en annan afslutning. Kronprinsen hade beledsagat föredraget med åtbörder, som röjde hans eget bifall dertill. Han ville derföre, att han skulle vara närvarande, då konungen mottoge rådets föreställning. En blifvande konung borde nemligen i tid lära sig förstå grundlagarne. Det var emellertid han, som jemte modren öfvertalade Adolf Fredrik att ej afhöra föreställningen, ehuru konungen redan utsatt tid derför. Rådet förseglade derefter konungens dictamen och sitt eget svar att förvaras intill nästa riksdag.

‘J Förbittringen mellan adeln och ofrälset var vid riksdagens slut våldsam. Presterna hade förmått de andra ofrälse stånden att med dem förena sig i ett beslut att icke adlig prest, ej ens biskop, hvars barn blilvit adlade, finge vara representant i det högvördiga

4Ryssland och Danmark betraktade sig nu säsom oskiljaktiga vapenbröder i försvaret af det bröstvärn för den svenska anarkien, hvilket de genom en förordnings döda bokstaf trodde sig hafva upprättat. Hölle de blott fast tillsammans, skulle Sveriges constitution aldrig löpa nägon fara. Att detta verk blifvit vid den svenska riksdagen genomfördt, -kallade Panin ”sitt lifa största framgång,9 och vände deref-ter, trygg i detta afseende, hela sin uppmärksamhet åt de pohlska angelägenheterna, som hitintills h vi lat2).

Emellertid hade Saldern, som till lön för Danmarks trohet skulle i Köpenhamn afsluta den holsteinska saken och redan långt före svenska riksdagens slut anträdt ditresan, under vägen — i Berlin — haft att bereda fulländningen af det stora förbund, hvarmed Catharina ville beherska Norden. Gick Frankrikes sträfvande vid denna tid ut på att undvika all förbindelse med Ryssland och så vidt möjligt utestänga det från Europas angelägenheter, så var Catharina besluten att åtminstone draga Norden undan Frankrikes inflytande. Hon hade genom de intimaste alliancer vid sig fästat Preussen och Danmark och höll genom dessa Pohlen och Sverige i beroende af sin vink. Genom Englands biträde skulle det stora förbundet hafva varit afslutadt. Sjelfva planen till en stor nordisk alliance, hufvHdsakligen bestående af protestantiska elementer och riktad mot Frankrikes, Spaniens och Österrikes katholska alliance i söder, lärer ur- * i

ståndet. Adeln förmådde till hämnd borgare och bönder att besluta upphörandet af presternas vederlag. Förbittradt skyndade preste8tåndet att bifalla de tv& lägsta ståndens, af Österman i hemlighet beredda, för adeln misshagliga beslnt om nästa riksdags hållande

i Norrköping. — Adeln hade förbjudit sina deputerade i expeditions-deputationen att underteckna ständernas skrifvelse om adelig prests uteslutande ur presteståndet. Adolf Fredrik vägrade derföre sin sanction, men senaten utfärdade förordningen, såsom grundad på tre stånds beslut. Biskopar, hvars barn blifvit adlade, behöllo dock sina platseT, emedan de enligt grundlagen voro sjelfekrifna. I fråga om vederlagen deremot hade bondeståndets deputerade i expeditions-utskottet förenat sig med presterna och vägrat underteckna ständernas skrifvelse. Presterna förlorade således ej denna inkomst. Schack d. 25 Juli, Danske leg:s-secret. Johnn d. 3, 14, 17 Oct>, Schack d. 21 Nov. 1766, d. 27 Januari, 3 April 1767.

*) Schack, Stockholm d. 9 Sept., Asseburg d. 23 Sept. 1760.«prangHgen hafva varit uppgjord af Pitt, straxt efter det bourbonska familjfördragets afalutande. Efter hans fall 1761 hade hans grundsatser blifvit öfvergifna, men vid de flera tillfallen, dd Pitts återupptagande i ministéren sattes i fråga, vidhöll han consequent ett förbund med de nordiska magterna såsom villkor för sitt återinträde. Denna combination ansågs äfven, så länge Österrikes ooh Frankrikes vänskap bestod, så naturlig, att danska hofvet den tid, det fruktade, att Catharina af Lovisa Ulrikas broder, konung Fredrik, skulle förmås att i Stockholm arbeta på en utvidgad konungamagt, också befarat, att

England skulle blifva vunnet för samma måls eftersträfvande. Den ena farhågan var så öfverflödig ' som den andra. Englands syfte var att få en fördelaktig handelstractat, och det erbjöd derföre Ryssland förnyelsen af äldre alliancer samt gick äfven i andra afseenden Catharinas önskningar till mötes. Liksom Danmark var det redan före Stanislaus Augusts val färdigt att i en secret artikel lofva erkänna honom för konung. Med en stor uppoffring af penningar hade England sedermera hjelpt att störta franska partiet i Sverige och kämpade nu för consti-tutionens bibehållande, men en verklig alliance med Ryssland och dess bundsförvandter hade mött många svårigheter *).

Den förnämsta stötestenen var Catharinas fordran, att England skulle utlofva subsidier mot Turkiet, i fall detta an-

*) Flassan; 1. c. VI. 346. ff. — Mahon, Hifltory of England (Tauchn. Ed.) V. 109, 113, 171 f. Haxthausen, Moskau d. 17, 24 Febr., 28 April, 9 Mq 1763, Osten d. 24 April, 11 Maj, 23 Juli 1765, Asseburg d. 15 Juli 1766. — Man finner, att äfven om handelstrac-taten r&dde skiljaktiga meningar: England fordrade mera, än Ryasland ville gifva. Ryssland ville oberoende af handelstractaten drifva på alliancen, men denna var i och för sig England likgiltig.

Schack, Stockholm d. 6, 20 No v., 5 Dec. 1764, 23 Maj. Schack skrifvér d. 1 Juli 1766: Gomme je viens d’apprendre par Mr le chevalier Gooderich lui même que son dernier conner lui a apporté les ordres les plus précis de participer à toutes les déclarations et démarches que le C:te d’Osterman ou quelque autre ministre étranger pourroit avoir & faire ici, si le constitution et la liberté de la Snede étoit attaquée ou courroit quelque risque il me paroit que nous ponvons, grâces en soyent rendues à la Bonté divine, être bien sfirs que tons les efforts et tontes les intrigues de la conr de Suède à augmenter son pouvoir n'aboutiront jamais à rien.

4*grepe Ryssland. Hon ville dermed göra England — liksom förut Preussen och Danmark — interesseradt att motarbeta Frankrikes uppvigling i Constantinopel. Den engelska mi-nistéren, som befarade förderfliga följder för brittiska handeln p& Levanten, ifall en sådan Englands förbindelse blefve af Porten upptäckt, gjorde svårigheter, hvilka det icke lyckades Ryssland att öfvervinna, och underhandlingen om förbund utdrogs år efter år 4).

Men England hade på Catharinas vink böljat underhandlingar äfven med hennes bundsförvandter i Norden. I förhållande till Danmark stannade dessa vid några insinuationer. Det ser ut som hvarken Ryssland eller England, innan de blifvit förbundna inbördes, gerna sett Danmark intimt förenadt med det andra. I Sverige åter framkallade den engelska ministerns underhandlingar verkligen vänskape-tractaten af d. 5 Febr. 1766. Denna hade emellertid ingen vigtigare följd, än att Sverige gick miste om de franska subsidierna. Frankrike hade redan hotat att inställa deras betalning, ifall cancelliet för afslutandet af 1764 års subsidie-convention angrepes af ständerna, men hade dermed blott uppretat secreta utskottet; Choiseul verkställde sin hotelse, så snart utskottet utan communication med Frankrike, hvartill det af 1738 års tractat var ovilkorligen förbundet, afslutat vänskapstractaten med England. Den svenska styrelsen förklarade alla tractater med Frankrike suspenderade och började underhandlingar om ett närmare förbund med England, hvarom detta vid vänskapstractatens afslutande gjort förespeglingar; Sverige hoppades af England få ersättning för de förlorade subsidierna, inen oaktadt alla Rysslands öfver-talnings försök bl ef den engelska ministéren fast i sin motvilja för fredssubsidiers utfästande *).

*) Osten d. 20 Not., 25 Dec. 1764; Asseburg d. 15 Juli 1765, d. 6 Ang. 1767. En handelstractat kom till stånd redan d. 20 Juni 1766. Kartens: Receuil, I. 141.

*) Schack, Stockholm d. 10, 27 Dec. 1763, 7 Febr., 27 Juni, 22 Juli, 10 Nov. 1766, d. 6 Mars; 12 Maj, 23 Juni 1767. Asseburg, d. 21 Oct. 1766, d. 5, Mars, 8 Juni 1767. Flassan; 1. c. VI. sidd. 571-579.

Sveriges vänskapstractat med Ryssland af d. 5 Febr. 1766 finnes i Martens Recueil III. 231. Till någon ersättning för de förloradeEmellertid var Fredrik den store den, som mer an någon annan motverkade Englands intagande i den nordiska alliancen. Intagen af djup harm mot den efter Pitts fall år 1761 till - väldet komna ministéren, hvars trolöshet Fredrik pröfvat, hade han alltid hållit Englands diplomater aflägs-nade från sina underhandlingar med Catharina. Det var nn Salderns uppgift att på sin resa genom Berlin söka beveka honom att omfatta kejsarinnans planer i afseende på England; men den preussiske konungen, som ej ville med andra magter dela sitt inflytande

hos kejsarinnan, afböjde förslagen om ett omfattande nordiskt förbund. Men ej ens då William Pitt, upphöjd till värdigheten af lord Chatham, kort derefter ånyo fattade Englands roder och allvarligt grep sig an med den nordiska politiken, stod Fredriks ovilja mot ett engelskt förbund att besegra. Lord Chatham, som ansett Preussens vänskap såsom oumbärligaste villkoret för den stora nordiskå alliancens upprättande, lade, då den vägrades, hela planen tillsvidare å sido. England afbröt ingalunda sina underhandlingar med de nordiska magtema, men det visade sig allt mindre benäget att gifva Sverige fredssubsidier eller att utlofva subsidier till Kyssland under krig mot Porten. England saknadeB äfven fortfarande i det stora nordiska förbundet *).

Vid sidan af Fredriks sträfvande att utestänga andra magter från förbund med kejsarinnan Catharina, stod helt naturligt en omsorg att göra sitt eget förbund alltmera oumbärligt för kejsarinnan och detta synnerligen i de pohlska angelägenheterna, hvilka ändtligen nu efter ryska diplomatiens framgångar i Sverige blefvo till Fredriks hugnad föremål för hennes verksamhet. Kejsarinnan hade sjelf upptäckt, att hennes bundsförvandt, som måhända fruktade, att hon skulle

franska subsidierna hade Ryssland redan under riksdagens lopp förbundit sig att betala Sverige 300,000 R:dr arriererade subsidier der-igenom, att Sverige fick årligen i 6 år hemta för 50,000 R:dr spannmål från Liffland. Schack d. 25 Nov. 1766.

•) Oeuvres de Frédéric le Grand VI. 15. Mahon; History of England V. 172 f. Osten, Petersburg d. 28 Oct. 1763, Asseburg d. 15 Juli. Jfr Raumer; 1. c. II. 533.endast se sin egen magt till godo i Pohlen, sökt vä oka Turkiets oro öfver kejsarinnans framfart; han hade länge af-hållit sultanen från att erkänna Stanislaus Augtist för konung, han hade fästat divans uppmärksamhet på de vid 1764 års riksdag gjorda förändringar i pohlska Constitutionen, såsom företagna under Rysslands skydd. Det är på-tagligt, att allt detta blott åsyftade att göra behofvet på en gång af Preussens förbund och af nämnde grundlagsändringars afskaffande mera kännbart. Han lofvade ock Saldern att i allt följa kejsarinnans önskningar i Pohlen, endast Constitutionen ej ändrades 7).

Kejsarinnan hade redan strazt efter kröningsriksdagens upplösning på dissidenternas begäran förklarat, att hennes krigsmagt ej skulle lemna Pohlen förr, än deras anspråk blifvit tillfredsställda. Hon hade dock undvikit att röra vid denna angelägenhet, för att ej väcka ny oro i Pohlen, så länge Portens tänkesätt vore ovisst. Hon visste, att franske ministern i Constantinopel, Vergennes, outtröttligt vände sultans uppmärksamhet på, huruledes Ryssland under förevändning af en gränsreglering, tillskansade sig betydliga sträckor af Pohlens område, ett tilltag, med hvilket tyvärr Stanislaus August synes hafva lofvat öfverse. Men sedan ändtligen i medlet af 1766 Stanislaus Augusts sändebud blifvit erkändt af divan, upphörde dessa betänkligheter *). Då den lagliga tiden nalkades för den pohlska riksdagens sammanträde i October månad 1766, förklarade sig Ryssland beslutet att med alla medel arbeta för dissidenternas tillfredsställande, ett annat mål, till hvars uppnående Stanislaus August synes i hemlighet hafva förbundit sig att samverka. Emot konungen, som sökt utvidga sin magt, och emot dissidenternas anspråk, hvilka han troddes gynna, sam-

') De Smitt; 1. e. sidd. 96—104. Jfr Osten. Petersburg d. 3 Sept. 1765.

•) Osten, Petersburg d. 16 Juli, Asseburg d. 31 Dec. 1765, d. 15 Juli 1766. Se i öfrigt Herrman, Geschichte Russlands V. 380— 452, hvars grundliga utredning, der ej annat anmärkes, ligger till grund fdr de korta antydningar, förf. i texten gifver om händelserna i Pohlen 1765—1768.manaatte sig en stark och förbittrad opposition, anförd ar de katholaka biskoparne i republiken. Anande det elände, som hotade fosterlandet, skyndade många dissidenter att förklara för ryska ministern, det de ej ville köpa sig sjelfve fördelar för republikens sönderslitande af inre strider. Mången in* såg redan nu, att den religiösa frågan blott var en täckmantel för Rysslands hersklystna afsigter och ett medel att utså tvedrägt bland pohlackarne.

För att kunna upprätthålla de vid convocationsriksdagen gjorda grundlagsändringarne och ytterligare befästa kronans kraft, såg sig konungen nödsakad att vid rikedagens öppnande skilja sina interessen från Rysslands. Fastän detta rike, understödt af sina vänner Danmark och England, hade vid samma tid i förening med Preussen förklarat dissiden-ternas sak för sin vigtigaste angelägenhet, ändrade det helt och hållet ton, då konung Stanislaus August, för att vinna riksdagens bifall, omfattat katholikernas åsigt. Konungen genomdref att diesidentfrågan

blef uppskjuten till riksdagens slut. Ryska ministern skyndade genast att på det innerligaste förbinda sig med de mest fanatiska katholikerna, emedan dessa voro lika fanatiska fiender till konungens vid de förra riksmötena ökade magt. Detta trädde klart i dagen, då koncsngens ledare sökte genom öfverrumpling få genom-drifvet det vigtiga beslut, att riksdagens pluralitet skulle gälla i alla beskattningsfrågor. Ryska, ministern, hvars uppmärksamhet blifvit fastad på förslagets omfattande betydelse, underrättade icke blott enskilda riksdagsmedlemmar, att kejsarinnan aldrig skulle tåla dess antagande, utan infann sig ock jernte den preussiske ministern hos konungen för att formligen protestera, under förklaring, att planens vidhållande skulle af deras principaler anses såsom krigsförklaring. Förslaget blef naturligtvis af riksdagen förkastadt. Med ilbud på ilbud hade konungen af Preussen bestormat kejsarinnan att uppträda med bestämdhet mot den förhatliga planen. Efter dess tillintetgörande yrkade under hotelser de båda bundsförvandternas ministrar i W^rschau, att de vid convocationsriksdagen fattade beslut, enligt hvilka allt, som rörde financer och krigsmagt, vore underkastadtplur&litetena beslut, skulle förklaras sålunda, att pluralitet ej gällde i frågor om pålagornas bestämmande eller truppernas förökning. Underrättelsen om upphäfvandet af denna pluralitetens rätt att besluta i statssaker mottogs med förtjusning i Petersburg. Slutligen upplöstes confederationen, hvarigenom Czartoryskernas öfvervälde i republiken tog en ända *). Föga bekymrade det i sjelfva verket Ryssland och Preussen, att alla de hårda lagarne mot dissidenterna blifvit af riksdagen bekräftade.

Men ännu återstod att utplåna åtskilliga vid Convo-cationsriksdagen införda förändringar, hvilka lade någon magt i konungens händer. För detta ändamål behöfde en ny confederation bildas, ty blott under en sådan, då pluraliteten gällde vid riksdagen, kunde ett beslut komma till stånd. Ryssland ökade sina tmpper i Pohlen, upptog ånyo den ännu olösta dissidentfrågan och lät redan i böljan af 1767 en protestantisk confederation sammanträda i Thorn och en grekiBk-katholsk i Sluck. Det af ryska partiet styrda Sverige måste nu, liksom Danmark och England länge gjort det, hos pohlska regeringen lägga sig ut för dissidenterna. Genomdrifvandet af deras anspråk hade blifvit en hederssak för kejsarinnan. Hela Europas uppmärksamhet följde detta ärende. Österrike företog trupprörelser i Ungern. Men konungen i Preussen, som från böijan inledt Catharina i denna affaire, ville ingalunda för densamma utsätta sig för farorna

•) Asseburg d. 28 Oct., 4 Dec. Legat. Secr. Raben d. 25 Not. 1766. Frankrike betraktade aldrig Caartoryskernas reformer annorlunda &n såsom verkningar af ryskt inflytande i Pohlen och ansåg det derfbre enligt med sitt interesse, att anarchien bibehölls. Flas-san; 1. c. VI. 134 ff. 527. Hur a mycket riktigare var ej Ostens åsigt, hvilken betraktade det såsom ett missgrepp af ryska ministern Repnin att 1764 tillåta den cxartoryskiska confederationens fortsättning! Han skrifver derom d. 4 Jan. 1765: Je ne scaurois m’empêcher de me réjouir de cette dernière circonstance, c’est le seul moyen d'élever la Pologne de son néant et la rendre formidable. Il me semble que toutes les puissances, qui désirent de deminuer l’influence de la Russie dans les autres affaires de l’Europe devroient s'en réjouir, la Pologne étant la seule barrière contre la puissance des Russes et elle devoit, il me semble, être la première à s’opposer au changement en Pologne. L’assujettissement de la cour de Varsovie aux volontés de la Russie doit finir avec la faiblesse de la République.af ett krig, ntan säkerhet om någon vinst. I hans ögon hade hela frågan intet värde ntan genom det vackra sken, den knnde gifva åt inblandningen i Pohlen. Han förband sig dock slutligen i en hemlig convention med Catharina att, om österrikiska trupper inträngde i Pohlen, sjelf göra en stark diversion i deras eget land mot det, att kejsarinnan lofrade efter fredens slut skaffa honom en lämplig ersättning Härefter gaf han de bestämdaste declarationer till dissidenternas fördel. Men att ej heller nu religionsfrågan utgjorde den verkliga driffjedren för Rysslands handlingssätt, syntes redan deraf, att samtidigt confederationer af missnöjda katholiker på rysk uppmaning bildades i nästan hvaxje palatinat. Man sade öppet i Petersburg, att afsigten med allt detta ej kunde vara någon annan än den att få afskaffade de stadganden af 1764, som åsyftade att bringa mera ordning i financernas och krigsmagtenk administration. Liksom Catharina låtsat benägenhet att gynna konungamagten i Sverige, så länge hon behöfde det svenska hofvet och dess parti för att öfverflygla Frankrikes inflytande i Sverige, men, sedan detta skett, brutit ined hofvet och gjort allt för att fastare tilldraga konungamagtens band, så öfvergaf hon nu konungen i Pohlen och det parti, som arbetat till hans bästa.

’) Conventionen af d. 23 April 1767. Oeuvres de Frédéric le Grand. VI. 17 f. Jfr De Smitt; 1. c. sidd. 115-122. — Schack d. 23 Dec. 1763, d. 8 Maj, 6 Juli, 3, 7 Aug. 1764. Dessa depecher visa alla, att Sverige, då det var förbundet med Frankrike, doek noga aktat sig att taga något parti i de pohlska angelågenheterna, fastån Porten förfrågat sig om dess tankar angående Rysslands öfvermagt i republiken. Det hade låtit sin redan till Pohlen bestämde minister Höpken under förevändning af sjuklighet stanna hemma, då Frankrikes och Rysslands ministrar lemnat Warschau, men detta hade i Petersburg framställts såsom prof på neutralitet. Det inlät sig hvarken med hert. Carl i Kurland eller erkände Biron. På dissiden-teraas begäran om Sveriges mellankomst hade svarats, att Pohlens kritiska tillstånd ej gjorde det lämpligt att drifva deras sak; dock flngo svenska ministrarne i Berlin och Petersburg ordres att recommandera den. Assebnrg skrifver d. 22 Sept. 1767 från Moskau till Bernstorf: V. Exc, scaura longtemps avant l’arrivée de celle-ci que la cour de Stockholm a résolu d’envoyer un ministre à la Diète de Varsovie pour soutenir les intérêts des Dissidents; la déclaration qu’il est chargé de faire à son arrivée a été communiquée à la cour ou je suis.Radziwill fick återvända ur den landsflykt) i hvilken ban några år förut blifvit drifven af Czartoryskerna, och snart s&go dessa sina gods plundrade af ryska trupper. Utsigten att få hämnd på denna mägtiga familj, hvare ok tryckt den pohlska adeln så hårdt, och hoppet att få se den eländige konungen afsatt, hvilket Ryssland aktade sig att i förtid betaga de missnöjda, lockade snart hela adeln såväl iLithauen som i konungariket att confederera sig. Redan vid mid-sommarstiden förenade sig alla de särskilda föreningarne till en generalconfederation i Radom under furst Radziwill såsom marskalk. Med fräckt våld tvungos härstädes de särskilda confederationernaB marskalkar af en rysk officer att under-skrifva ett programm helt olikt, hvad Ryssland förespeglat dem. De måste nu förbinda sig att vid den kommande riksdagen erkänna dissidenternas fullkomliga likberättigande till och med i politiskt afseende, att begära Rysslands garanti för de beslut, som komme att fattas, samt att inbjuda konungen till deltagande i generalconfederationen, en punkt hvar-igenom hoppet om hans afsättning skingrades för de många, som väntat den såsom första teoknet till Pohlens räddning. Den i början af October sammankomna riksdagen — hvil-ken behandlades så våldsamt, att dess mest motsträfviga medlemmar helt enkelt grepos och skickades såsom fångar till det inre af Ryssland och hvilken sedermera i Warschau var omringad af ryska hären - suspenderades snart för att i Februari träda ånyo tillsamman och gifva sitt bifall till det betänkande om dissidenternas anspråk och grundlags-förändringarne, hvilket emellertid skulle upprättas af ett utskott, hvars medlemmar blifvit på Repnins befallning utsedda af konungen bland senatorerna och af Radziwill bland landtbuden.

Utskottet tvangs först att utarbeta ett tolerance-edict, hvilket gaf de adliga dissidenterna alldeles samma politiska rättigheter som de katholska ädling&rne och åt dissidenter af alla stånd en fullkomligt fri religionsöfning. Derefter måste de nya grundlagsändringsförslagen uppsättas, hvarvid Repnin undertryckte allt, som syntes strida mot hans hofs önskningar. Sannolikt hade Fredrik den store kunnat bespara sigsin oro, att Hyssland skulle medgifv» någon förstärkning af konungamagten eller af ordningen i Pohlen. Hysslands vanliga sträfvande att ensamt handlägga de pohlska angelägenheterna synes hafva framkallat de varningar, konung Fredrik afsändt till Petersburg 2J. Det uppsatta betänkandet innehöll, att vid pohlska riksdagar hädanefter skulle under de tre första veckorna blott ekonomiska frågor företagas och dervid pluralitetens beslut gälla; de återstående tre borde egnas åt statssaker, men ett enda landtbuds protest mot ett beslut i ett sådant ärende omedelbart medföra hela riksdagens upplösning. Den skräck, bvari den ånyo sammanträdande riksdagen hölls, förmådde den att utan motsägelse antaga utskottets förslag. De nya besluten funno plats i en med Ryssland afsluten tractat ooh derefter upphörde äfven den af Rysslam i åstadkomna confederationen.

Nu sedan Ryssland blifvit garant af Pohlens författning och af dissidenternas rättigheter, syntes den tid vara kommen, då Pohlen intet steg skulle kunna taga utan ryskt samtycke. Men ändtligen hade förtrycket stigit till cn olidlig grad. öfverallt i Pohlen reste sig adeln till frihetens och, såsom den trodde, katholska kyrkans försvar. Det lägre folket följde flerstädes fanatiseradt adelns fanor. Konungen, fruktande för sin thron, anropade på grund af ett senatsbeslut kejsarinnan om hennes truppers hjelp. En förbittrad’ strid böljade mellan förtryckame och de förtryckte. Men *)

*) Jfr De Smitt; 1. c. eidd. 106—115. — Märkvärdigt är, hvad 00m påstås af Asseburg, Moskau d. 10 och 28

Dec. 1767, att nem-ligen konung Fredrik klagade, att de villkor, dissiden terna skulle il, vore otillräckliga och pohlska Preussens privilegier genom dem kränkta. Kejsarinnan sade sig icke vilja drifva Pohlackarne till det yttersta genom större fordringar. Emellertid skrifver Dreyer, Moskau d. 8 Febr. 1768: Le Koi de Prusse vient de s'expliquer sur le» affaires de Pologne de la manière suivante: Il accepte et permet la guarautie de l'affaire des dissidents; à laquelle il se croit tenu par les anciens traités, maie il refûse de gnarantir conjointement avec la Russie les affaires politiques de ce pays-là et paroit marquer quelque mécontentement de ce que M:r Benoit n'a pas été admis À la délibération de la Commission & Varsovie comme on le lui avoit promis et ne cesse pas de prier M:r de Panin de ne rien faire en Pologne sans lni en faire part et éconter ses avis. — Panin svarade, enligt depeched af d. 11 Febr., att man intet ämnade göra på egen hand, men ansett öfverflödigt att meddela hvad ej varit af vigt.hade den pohlska forfattningen uteslutit all disciplin och deremot gifvit fritt spelrum för hvaije enskilds förmåga, så skördades nu frukten deraf; upproret antog ej gestalten af en sammanhängande nationalkamp, men väl framställde det otaliga prof på personligt hjeltemod och uppoffrande fosterlandskärlek. Af samma skäl kunde Ryssland icke genom en kraftansträngning bringa striden till ett afgörande slut, huru mycket än kejsarinnan längtade att få upproret qväfdt och sedan slippa mera höra talas om confederationer. Konungen i Preussen, hvars erbjudna medling Ryssland afböjt, rådde, måhända försåtligt, till talrikare truppers indragning i landet, men kejsarinnan fruktade att härmed väcka Porten ur dess dvala *). Endast af denna magt kunde de upproriska hoppas något understöd. Preussen förklarade sig uttryckligen ense med Ryssland. Kejsarinnans ofriga bundsförvand-ters, Englands, Danmarks och Sveriges, ministrar i War-schau vågade icke ens visa missnöje med den ryske am-basBadeurens öfvermod. Österrike syntes overksamt och Frankrike sjelft var för vanraägtigt att öppet gripa in. Emellertid var dess minister i Constantinopel, Vergennes, outtröttlig i sina försök att förmå Porten uppträda till Pohlens räddning. Länge lyckades de ryska och preussiska sändebuden i Constantinopel genom falska framställningar af förhållandena och genom ett hyckladt undseende för Turkiet att hålla detsamma tillbaka. Men oupphörligt sporrad af Frankrike skred ändtligen Porten till krigs förklarande mot Ryssland i October år 1768, sedan det turkiska området mer än en gång blifvit kränkt genom ryska truppers härjande infall öfver gränsen. Catharina hade väl länge hvälft tanken på ett krig mot denna sin granne i söder; men krigsförklaringen kom för henne likväl nu ytterst oläglig.

Detta turkiska krig, hvilket, oroande i och för sig sjelft, gaf ny luft åt de många eldarne i Pohlen, med hvilkas qväf-vande Ryssland var sysselsatt, påskyndade dessutom nya oroande tilldragelser i Norden.

a) Dreyer, Petersburg d. 3, 14 Juni, 15, 26 Juli, 19, 23, 30 Ang. 1768. ‚Den spänning mellan svenska konungens anspråk och mösspartiets öfverinod, som vid 1766 års riksdags slut hunnit sin höjd, hade sedermera utan uppehåll gjort sig märkbar. Hofvet uppgaf icke ett ögonblick sina planer på urtima riksdag, hvilken det önskade se församlad, under det missnöjet med de sista hvälfningarne ännu var lifligt och innan den nya ordningen i rikets hushållning hunnit stadga sig och bära frukt. Väl hade den plan att genom konungens eventuella abdication tvinga rådet till ständernas sammankallande, hvilken 1766 tillskrifvits hofvet, af detta blifvit tillsvidare uppgifven. De till skydd för svenska constitutio-nen förbundna magternas ministrar hade väl derföre förgäf-ves uppgjort de declarationer af såväl mildare som strängare form, genom hvilka de alltefter konungens framhärdande ämnat afBtyra det utomordentliga steget. Rådet hade väläfven derigenom undgått att pröfva möjligheten af sitt beslut att intill nästa lagtima riksdag styra riket med namnstämpeln, ifall konungen oaktadt alla föreställningar vidblef sin föresats4). Men oftare än förr hade emellertid namnstämpeln kommit att tjenstgöra och konungen insände allt oftare till protocollet sina protester mot de förordningar, rådet i hans namn utfärdade. Brytningen i handels- och fabrikslagstiftningen framkallade allt svårare olyckor och betänkligare blef härigenom för hvar dag det herskande partiets ställning; ty hofvet indrog de lidande i sina anhängares leder. Ånyo började rykten blifva gängse, att hofvet ämnade under tillställda folkresningar i hufvudstadea och på landsbyggden söka undan-rödja sina farligaste motståndare och dymedelst vinna sitt mål. Rysslands och Danmarks ministrar försågos med nya ordres att för en sådan händelse hålla nya hotande declarationer tillreds. Sedan ett år sålunda förgått i ständig oro, hade konungen den 9 Febr. 1768 helt oväntadt yrkat ständernas sammankallande för att finna bot för oredan i landet ft).Såsom hofvet säkerligen hade förutsett, afslog hela

senaten— på ett riksråd när—konungens project. Hvad kunde då afsigten hafva varit? Till folkresning syntes ingen tillstymmelse. MaO misstänkte ett ögonblick, att abdications-planen nu skulle tillgripas. Men sedan dess första utkastande hade mycket förändrat sig. Kronprinsen hade blifvit myndig och bevistade sedan Mars förra året regelbundet rådets öfverläggningar. Uppfylld af förakt för mössorna för deras föga fosterländska uppförande under kriget i Pommern hade han 1765 med oförställd sorg sett det franska partiets fall. Han hade nu med dettas förnämsta män trädt i förtroliga förbindelser, som betraktades med misstro af drottningen, hvilken dessutom nu för kronprinsessans skull var i en slags brytning med sonen. Drottningen visste ganska väl sjelf, att hon för sin oroliga ärelystnad var föga omtyckt. Man kunde med mycket skäl antaga, att hon aldrig skulle våga tillåta, att konungen sökte framtvinga riksdag genom en uttrycklig abdicationsskrift — det enda villkor, på hvilket rådet skulle anse konungen borgerligt död och således af regeringsformen Vara förbundet till ständernas sammankallande. Hon kunde befara, att, hvad hattarne än på förhand lofvade, de dock ej skulle återgifva Adolf Fredrik spiran, utan upphöja hennes son på thronen. På dessa grunder gjorde man sig viss, att abdicationsplanen var slagen ur hågen •).

Emellertid hade k. Adolf Fredrika steg, fast han der-vid tycktes stanna, visat att hofvets oro fortför. Man omtalade, att planer till constitutionens reform nppgjordes med franska hofvet. Om detta ej längre underhöll något eget parti i Sverige, så gick det dock kungliga familjen till handa med penningar och understödde ilera gamla vänner; hattcheferna syntes äfven vara i rörelse och hålla öfverläggningar. Danska hofvet fästade rfrigt Catharinas uppmärksamhet på * •)

depecher i D. U. M. A. Då k. Adolf Fredrik ämnade trycka sina dieta-mina, utgafs ett förbad att trycka nftgot senatsprotocoll utan rådets medgifvande. Detta var en förklaring af Tryckfrihetsförordningen af förra året. Jfr Geijer; Teckning o. s. v. sidd. 232 f.

•) Juél, Stockholm d. 17 No v., 1 Dec. 1767, d. 16, 19 Febr. 1768.dessa tecken. Man hade vid hofvet i Petersburg knappt hort nämnas Sveriges namn, s& länge pohlska riksdagarna pästått. Österman, i ett halft är lemnad utan instructioner, hade låtsat tänka på en composition mellan partierna. Åndt-Hgen hade Ryssland beslutit att gifva en eller annan af sina vänner understöd i deras aflfarebetryck och att påskynda den ntlofvade spannmålens öfversändande till Sverige. Nu beslöt kejsarinnan att efterkomma danska hofvets enträgna yrkande på kraftfullare ansträngningar till partiets upprätthållande mellan riksdagarne. Österman och Juel, den nye danske ministern, kommo öfverens om ett af de förnämsta mössorna uppgjordt förslag att genom ett förståndigt användande af penningar styra opinionen i landet. Utgifterna skulle jemnt fördelas mellan Ryssland och Danmark. Riksrådet Düben åtog sig granskningen af de skrifter, hvilka skulle taga styrelsens försvar mot de många mot densamma riktade anfall. I Stockholm upprättades under general Rud-becks ledning en correspondance- och corruptionsbureau och spioner för hufvudstaden anställdes. Resekostnader för partiverktyg i landsorterna bestredos af de båda ministrame och för att mera regelbundet inverka på landsorten var en fullständig namnlista, hvilken Juel inskickat till sitt hof, uppgjord på 3 à 6 personer ur hvart och ett af de 3 högre stånden i hvaije län, hvilka lofvat att verka med ”många ord och litet penningar” 7).

’) Schack, Stockholm d. 23 Dec. 1766, d. 17. 24 Febr., Juel d. 1 Maj, 2 Oct., 27 Nov. 1767, d. 6, 22, 29 Januari, 6, 23 Febr., 22, 25, 29 Mars, 19, 26 April, 16 Augusti 1768. Bland de personer, som f&tt hjelp af Ryssland, var riksrådet Löwenhjelm med ett lån på 15000 Rubel, sannolikt utan återbetalningsskyldighet. Den Promemoria, som lades till grund för hela corruptionsplanen, var uppsatt af en sena* tor. Den medföljde depechen d. 18 Dec. 1767 och innehåller: Till correspondance 6000 daler s:mt, till 10 à 12 personer för nödiga upplysningar från provincerna 12000, till 20 à 30 obetydligare personér i provinserna 15000, 2 spioner i Stockholm 6000, courrirer 4000, oförutsedda utgifter 6000. Sedermera bestämdes 10000 Plåtar till utdelning i provincerna. Juel skrifver d. 1 Juli 1768: La société qui a été formée au moyen de l'argent dont je suis le dépositaire et de celui du C. d'Osterman pour entretenir la correspondance dans les provinces et répliquer pär écrit aux Pièces oui frondent le gouvernement, commence à nous devenir très utile. L'on s’apperçoitUnder det Sveriges grannar sålunda beredde sig for hvaije fall, bragte den stigande nöden, det af Kyssland be-herskade rådets öfvermod och underrättelserna från andra Europas länder kronprinseos åsigter om behofvet och möjligheten af en förändring'i statsskicket

alltmera till mognad. I synnerhet upprörde honom Pohlens behandling på samma gång, som den återförde tankame på Sveriges eget tillstånd. Med anledning af tidningarne från Pohlen finner man af kronprinsens hand d. 7 November 1768 antecknadt: Oredan och bestickligheten visa oss vårt öde, om ej snar hjelp kommer genom kraftiga och afgörande åtgerder. En våldsam revolution, utförd af hofvets vänner, syntes honom den enda säkra vägen till landets räddning och härutinnan var Frankrikes regering af samma t?nka. Men till ingen af de planer, han i denna afsigt uppgjort, har han kunnat vinna sina föräldrars samtycke. Drottningen, hos hvilken minnet af 1756 års blodscener ej dött, ville icke veta af andra medel till ställningens förbättrande än en underhandling med mössorna. Kronprinsen hade ett ögonblick varit färdig att för denna rädslas skull tillsvidare öfvergifva allt deltagande i de allmänna angelägenheterna, då underrättelsen om Turkiets krigsförklaring mot Ryssland visade honom en con-junctur alltför gynnsam att försumma. Han lade för drottningen valet mellan en revolution och en riksdag, som skulle rådet aftvingas. Sjelf räknade han icke på uppfyllandet af de förbindelser, fiera hattpartiets ledare gifvit, att vid en sådan riksdag återupprätta konungamagten ur dess förfall; emot ett sådant löfte skulle ställa sig menniskors naturliga obenägenhet att skilja sig vid magten. Men mot drottningens motstånd kunde han ej förmå sin fader till ett kraft-

évidemment que le ton dans les provinces devient plus favorable au bon parti et depuis qu’on est informé qu’il y a des recompenses ' à gagner qos sectateurs augmentent et le nombre de ceux qui écrivent dans le sens du bon système égale d^jà celui des personnes que le parti de la Conr et de la France entretient pour dénigrer tout ce qui mane du Sénat.

Jfr Asseburg d. 6 Aug., 3 Dec. 1767 och Coccejis depecher af d. 8 Januari, 5 Febr. Coccejis depecher i P. G. A.fullare steg och revolutionens väg blefve blott ännu nödvändigare, om riksdagen ej lemnade lyckligt resultat ®),

Den 12 December 1768 uppträdde Adolf Fredrik, åtföljd af kronprinsen, i senaten och lät denne uppläsa en skrift, hvari konungen ånyo fordrade riksens ständers sammankallande under förklaring att vilja, intill dess ständerna en gång komme tillsamman, nedlägga regeringen, ifall rådet äfven denna gång afsloge hans begäran. Han gaf rådet tre dagars betänketid och förbjöd det alldeles att under tiden begagna sig af den kungliga namnstämpeln. Då konungen den 15 December infann sig i rådet för att erfara dess beslut, begärde senatorerna ytterligare betänketid enligt med Österman sluten öfverenskommelse. Konungen sade sig betrakta detta såsom afslag och lemnade rådssalen, oaktadt riksråden omgåfvo honom och sökte beveka honom att ändra beslut. Kronprinsen, som säges vid detta tillfälle hafva med halft våld fört sin fader ur rummet, begaf sig deref-r ter omedelbart till rikets collegier och andra höga embets-verk för att uppläsa konungens förklaring att intill riksdagskallelsens utfärdande hafva nedlaggt regeringen och hans förbud att emellertid begagna hans namn i regeringens handlingar. Det församlade rådet, som vid underrättelsen om hvad, som försiggick, fruktade för sin frihet, skickade flera de-putationer till konungén först för att begära tid och slutli-ligen för att förklara, det pluraliteten vore böjd för riksdagskallelse, men. flck det bestämda svar, att befallningen till collegierna ej skulle återkallas förr, än kallelsen blifvit utfärdad v).

Senatorerna lära redan d. 15 hafva förenat sig om det beslut, att föredraga riksdag framför en hotande alltnän förvirring; men hafva vid middagen, då de spisade tillsammans med Österman och Juel, fått så starka förebråelser för sin svaghet, att de på den sednares råd beslöto att vid protocolls-

®) Se Geijer*, Gustavianska Papperen I. sidd. 60 ff. p) Cocceji, Stockholm d. 13, 16 Dec. 1768. I det sednare berättas, att konungen gjort ett försök att fä namnstämpeln, b vil ket misslyckats. Jfr Raumer*, 1. c. 111. 227.justeringen tillägga, det en sådan allmän förvirring dock ännu icke vore att befara. Nu stodo Rysslands, Englands ooh Danmarks ministrar färdiga med sina två år förut beredda deohurationer mot konungens i deras tanka olagliga sätt att forcera rådet, men deras egna anhängare undanbådo sig detta slags understöd för att icke komma i en tvetydig dager ').

Ånnu d. 16 vågade rådet emellertid hålla tillbaka sitt samtycke till konungens begäran och infordrade cdlegieraas förklaring, huruvida de ämnade lyda lagen. Borgerskapet underrättades af kronprinsen om konungens steg. Hela

staden var i rörelse och ej minst hofvet. Kronprinsen, som, åtföljd endast af en kammarherre, besökt flera enskilda i staden, syntes bereda sig att lemna Stockholm. Drottningen hvälfde osammanhängande planer att begagna det upprörda folket till sin fördel. Adolf Fredrik var så uppskrämd, att han för sin säkerhet öfvertalade Fersen att stanna på slottet öfver natten.

Hvar och en förstod hela vigten af collegiemas beslut; detta skulle omedelbart afgöra frågan, om riket (intill Octo-ber 1770) skulle kunna styras med den kungliga namnstämpeln. Hofvets anhängare voro derföre mycket verksamma i collegierna; de sägas till och med hafva utdelat penningar. Lördagen d. 17 December om morgonen förklarade flera collegier sig genom konungens steg försatta uti inactivitet. Flera embetsverk följde Måndagen derpå deras exempel. Mycket beehitsamma mössor föreslogo väl att fängsla alla dessa verks presidenter, men till och med Juel och Österman fanno sådana ytterligheter betänkliga, emedan constitutionen derigenom skulle utsättas för en våldsam om-störtning. Redan sistnämnde dag fattades derföre beslut om riksdagskallelse, hvilken utfärdades den 22 December. Dagen förut hade konungen återinträdt i senaten9). *)

*) Juel, Stockholm d. 16 Dec. Cocceji, Stockholm d. 16 Dec. 1768.Det blef ingen hemlighet att, ifall riksdagskallelse ute-bhfrit, bofpartiet varit betänkt p& våldsamma medel. Emellertid hade hofvet utan vild uppnått sitt närmaste mål, men dermed var föga vunnet. De skarpsyntare förutsågo, att farorna för hofvet vid en oed utgång af riksdagen vida öf-vervägde vinsten i händelse af en god. De, som nu sågo sitt välde ifrågasatt, skulle visserligen taga hämnd för hof-vets ådagalaggda dåliga vilja, ifall de lyckades bibehålla sin ställning. Kedan talades om en ny ed, genom hvilken konungen borde bekräfta sin betydelselöshet; men kronprinsen var isynnerhet föremål för mössornas fruktan och hat och hans arfsrätt till thronen påstods måhända blott ega någon trygghet genom nationens kärlek för hans gemål. Om der-emot Frankrike lyckades förhjelpa det hittills undertryckta partiet till seger, funnes föga sannolikhet, att detta blefve sina chefers löften till hofvet troget *).

Knappast hade partiernas inbördes förbittring någonsin förut varit så högt uppjagad som nu straxt efter riksdagskallelsens utfärdände. De främmande ministrarne böljade genast sina förberedelser för mötet. Frankrike nnderblåste oron i Poh-len och hadc uppviglat Turkiet till krig för att i södern bereda Ryssland svårigheter. Man kunde vänta, att det skulle göra allt för att återtaga sitt inflytande i Sverige, älven om det icke, såsom dock tecken antydde, hoppades bringa det svaga riket i vapen mot kejsarinnan. Frankrike fasthöll dock sin grundsats att förbinda sig endast med en stärkt konunga-magt. Huru mycket ständernas rättigheter skalle krtagskä-ras, var väl aldrig bestämdt stipuleradt. Vigtigast för Frankrike var, att de ministeriella målen blefvo laggda i konun- *)

) Juel d. 3 Januari 1769. Coceeji, Stockholm d. 10 Jan. 7 Fe brnari: Ce qui -me fait de la peine c’est que la cour s'est tellement compromise qu’il n’y a plus de milieu pour elle et qu’elle doit absolument ou gagner beaucoup on perdre à proportion. La probabilité entre ces deux evénemens n’est pas même égale. En se mettant ouvertement à la tête du parti français elle en court tous les risques et s’il succombe elle tombera avec lui. 11 n’en est pas de meme des avantages quil lui peut procurer; l’experience a prouvé que rarement il accomplit les espérances flatteuses qu’il lui a fait concevoir, lorsque une fois il a le pouvoir en main.

B*gens händer för att icke vara underkastade riksdagarnes omvexling. Hela hattpartiet visade ännu den största beredvillighet, endast det finge utsigt att störta sina hatade motståndare. Innan franske ministern blifvit tillräckligt försedd med penningar, försträckte de stora köpmännen i Stockholm medel till corruptionen och hofvet värfvade anhängare genom bortgifvande af sådana erobeten och utmärkelser, öfver hvilka det disponerade. Närmare riksdagens böljan hade såväl hofvet som franska ministern penningar nog, heldst äfven Spanien troddes lemna stqna summor4).

Österman och Juel, som båda blifvit öfverraskade af ständernas sammankallande, voro till en böljan utan andra tillgångar än dem, som varit beräknade att mellan riksda-garne bibehålla förbindelsen mellan deras anhängare i landet. Derföre utfärdades tillsvidare i Rudbecks namn sedlar ställda på innehafvaren, hvilka Österman förband sig att infria, hvarjemte denne minister upptog lån på sin porsonliga credit. Snart skickade likväl Danmark såväl penningar för egen del som försträckningar till den ryska ministern. England skyndade äfven att taga del i corruptionen. Men huru stora kostnader de tre magternas ministrar än gjorde för att styra valen i Stockholm och

landsorterna, för att uppköpa riddarhusfullmagter i Sverige och Finland, för att genom flygskrifter bearbeta stämningen i landsorterna 5), insågo *)

4) Den nye franske ministern gr. Modene var accrediterad hos konungen, utan att nationen nämndes, liksom Breteuil vid afskedet förklarat sin herres förbindelser med Sverige brutna, men dess vänskap för konungen bestå. Juel, Stockholm d. 27 Dec. 1768, d. 9 Januari, d. 15 Febr. Cocceji, Stockholm d. 6, 20, 27 Dec. 1768, d. 27 Januari, 14, 24 Febr., 17 Mars, 7 April. Preussiska regeringen till Cocceji d. 25 Mars 1769: 11 me revient de bonne part que le ministre de France à Constantinople fait tous ces efforts pour engager la cour Ottomanne à demander à la Suède le secours stipulé par les traités, 11 travaille même à la disposer d’exiger ce secours en trouppes plustot qu’en argent afin d’amener ainsi une rupture ouverte entre les cours de Stockholm et de Petersbourg.

*) Till valen i landsorten liar Österman gifvit mer an 200,000 dlr kppraynt fJuel d. 31 Jan.) J’ai envoyé aujourd’hui 20,000 daler cuivre dans la province de Nerike pour des plein pouvoirs-, Mr de Gooderick s’est chargé de la Westrogothie et nous sommes ainsi dans la plus grande activité (Juel d. 7 Febr.). Rudbeck fick 200,000de dock att, om ej allt detta skulle vara förgäfves, m&ste England utvidga sin vänskapstract&t, hvars ingående kostat Sverige förlusten af dess franska subsidier. En subsidie-tractat med England skulle blifva en kärna för hela partiarbetet. Utan en sådan skulle Sverige sannolikt återvända till Frankrike. Härtill lät dock England icke beveka sig, fastän Catharina nu gjorde fredssnbsidier till Sverige (i stället för krigssubsidier mot Porten) till villkor för sitt eget förbund med England. Man måste låta sig nöja med Englands bidrag till corruptionen, hvarmed detta påstod sig ådagalägga sitt nit för kejsarinnan Catharinas interessen. För att icke med blindt förtroende, såsom vid förra riksda-

dlr kopparna, till fullmagtsköp i Finland Cd. 21 Febr.). För en lycklig utgång af valet i Stockholm hade Juel utföst 12,000 plåtar, af hvilka han dock enligt öfverenskommelse fick de 8000 tillbaka, dft saken misslyckats. Dessa hade varit deponerade hos músscheferna. Hit höra följande rader: L’on vient de m'avertir dans ce moment

30

que les chapeaux ont jetté — dl. cuivre dans les sociétés des ar*?

tisan8 dont nous avons été très surs jusqu’à hier au soir; ce nouvel incident m’interdit de rester chez moi et de prolonger ma de-pêche. Nous avons déjà trop dépensé dans la bourgeoisie pour 4ie pas employer tous nos soins imaginables afin d’en receuillir le succès que nous en attendons. (Juel d. 31 Januari, 10 och 15 Febr.). Riksrådet Horn fick 100,000 dir kopparm. af Österman*, detta var ej första gången Ryssland hjelpte honom (d. 24 Febr.). Intéressant år Juel8 depeche d. 3 Febr.: La traduction de la pièce litt. B mérité

d’être lue par Votre Excell., elle est fait par une société de gens, que nous payons et si Votre Exc. le desire j’aurois l’honneur de lui en envoyer la continuation qui paroitra toutes les semaines. L’opposition a été très allarmée de sou contenue et la première feuille lui a paru si contraire à ses intérêts qu’elle l’a fait afficher au carcan pendant la nuit, mais loin de la discréditer elle a gagné par là un nouveau mérité aux yeux de public qui la demande avec un empressement extreme. L’on enverra demain plusieurs milliers d’exemplaires dans les provinces conjointement avec les protocolles du sénat et de nouvelles éditions des pièces, que distribuèrent les chapeaux l’année 1755 lorsque le roi étoit ainsi qu’actuellement dans des altercations continueUes avec le sénat*, Tous ces papiers partiront par deux courriers qui derigeront leurs routes l’un vers le Sud et l’autre vers le Nord ainsi que dans l’espace de huit jours nous espérons de pouvoir donner dans les provinces le ton convenable à la situation présente des affaires. J’ai pris sur moi les fraix de

20

cette maneouvre qui me coûtera environ — dl. cuivre. — Jfir. Cocceji d. 20, 27 Jan., 14 Febr.dagen, öfverlemna de stora summor, hvilka åtgingo, i den förnämsta mösschefens. händer, utarbetade Juel en fullständig corruptionsplan, hvars noggranna specificationer väcka lika mycken förundran som ömkan med tillståndet i Sverige. Denna plan, som blott gällde för tiden intill riksdagens Öppnande och till hvars utförande Ryssland åtog

sig största bidraget, upptager en slutsumma på 156,000 Riksdaler Btco. Man trodde, att riksdagen innan sitt slut skulle kosta de förbundna magterna mellan 5 och 600,000 ®).

Men äfven med hotelser sökte Sveriges grannar hålla hvaije dem misshaglig hvälfning tillbaka. Ryssland lofvade för sin del att låta flera till turkiska krigstheatern ämnade regementen stanna qvar på Finlands gränser ocb att der-städes upprätta magasiner. Danmark skulle hålla 10 skepp och några fregatter färdiga att löpa ut. När denna danska sjörustning blef bekant i Stockholm, fordrade konung Adolf Fredrik försvarsåtgerders vidtagande och senaten måste för att ej ådraga sig farliga misstankar anbefalla några skepps och fregatters utredning i Cariskrona, oaktadt Juel ofEcielt förklarade, att hans herre intet högre önskade än Sveriges Inga och frihet, och under hand försäkrade senatorerna, att rustningen icke utan på deras requisition skulle komma att begagnas. Rådsherrame af mösspartiet flngo uppbära skarpa förebråelser af Juel derföre, att de af feghet och för att sjelfva undgå ett tvetydigt sken gjort den danska rustningen misstänkt i Sverige. De hade gifvit sina fiender vapen i händerna vid en tid, då fyra främmande magter stodo färdiga att understödja deras parti. — Danmark hade emellertid fattats af oro deröfver, att de ryska rnstningarae ej hördes af. Svenska rådet hade förstått att hålla underrättelserna derom hemliga. Då de ändtligen omkring en må- •)

•) Corruptipnsplanen se Bil. £. Jfr Raumer 1. c. IIL 235., som känner hufvudinnehållet. Af de upptagne kostnaderna voro redan 240,000 betaide, serskildt 82,000 af Danmark. Österman begärde till denna plan 200,.000 Rubel. Jnel ansåg, att Danmark ej borde gifva mer än 150,000 Riksdaler danskt. — Gooderich begärde äfven mera penningar. Jnel, Stockholm d. 15, 24, 28 Febr., 3 Mars 1769.nad efter riksdagens böljan blefvo kända i Stockholm, gjorde de ett si mycket mera oroande intryck T).

Det diplomatiska universalmedlet, declarationer, var ej beller förgätet. Di de engelske, danske och ryske sändebuden erbjudit eig att med allvarliga föreställningar till konungen förekomma riksdagens framtvingande, hvilket dock af riksråden blifvit afstyrkt, hade dan preussiske ministern Coc-ceji vägrat att deri deltaga, förebärande att, enligt hans tanke, ingen déclaration kunde nigot uträtta i en si framskriden brytning. Egentliga skälet var dock, att hans herre, som ock sedermera gillade hans svar, gifvit honom den allmänna instructionen att undvika all inblandning i Sveriges inre angelägenheter och deraf följande missnöje hos det be-slägtade konungahuset. Cocceji borde i ena sidan söka lugna ryska ministerns oro, och i andra sidan varna hofvet för att sira Rysslands interessen. Emellertid beslöt sig Fredrik sedermera, pi kejsarinnan Catharinas begäran, att lita sin minister i förening med de öfrige förbundna magiernas sändebud afgifva en déclaration, till stöd för freden och för Sveriges constitution. Han gick ogerna in härpi och var angelägen att fä declarationerna affattade i sidana ordalag, att de ej uppretade sinnena, hvilka de voro ämnade att lugna. Äfven konungen i England hade vark obenägen för dessa ständigt ifrågasatta declarationer, men gifvit efter. Östermans första förslag till dessa declarationer bief af de andre mini-strame förkaetadt. Det hade i hirda uttryck talat om oroliga sinnen och factioner i motsats mot sanna patrioter och omedelbart hotat med krigiska mått och steg. De fyra ministrar ne uppsatte derefter hvar sitt prcject och dessa underställdes deras regeringars granskning. I härdare eller mildare uttryck uttala de alla hoppet att i Sverige intet skulle företagas till consUtutionens kränkning eller störande af freden i Norden. I motsatt fall hota de alla med de itger-der, hvilka deras herrar kunde finna för sina kronors bästa nödvändiga. Dessa förslag synas i allmänhet hafva blifvit

’) Juel, Stockholm d. 24, 31 Mara, 22 April. Cocceji d. 3, 14, 28 Mars, 4 April, 12 Maj 1769.gillade. Endast konungen i Danmark, som just vid denna tid ansåg sig vara af Ryssland lemnad allena i sina rustningar, ville icke uttryckligen nämna constitutionen, utan talade endast om "Nordens dyrbaraste interessen." Fredrik den store deremot skärpte något sin ministers project. Så långt hade denna sak framskridit, då Österman, Juel och Gooderich afreste till Norrköping, hvarest riksdagen skulle öppnas den 19 April 17(19 ®).

Mössorna i de lägre stånden hade vid sista riksdagen på Östermans tillskyndan beslutat, att nästa riksmöte skulle hållas i Norrköping, emedan derigenom större delen af rid-darhusets hattar, anställde vid hufvudstadens garnison och embetsverk, möjligen skulle hållas undan. Konungen, hvil-ken det låg om hjertat att få se just detta parti talrikt re-presenteradt, hade nu ihärdigt försökt att få hufvudstadcn bestämd till riksdagsort. Förgäfves hade han

påpekat såväl kostnaderna, hvilka voro förknippade med en så lång flyttning af hofvet, som de faror, med hvilka Danmarks rustning hotade en riksdag i Norrköping. Rådet vidblef ständernas beslut9).

Ankommen till Norrköping yrkade Österman att genast efter landtmarskalks-valet få framlemna de fyra magternas de-clarationer; men Juel gjorde svårigheter och ville ej med-gifva framlemnandet förr, än äfven secreta utskottet blifvit tillsatt och Rysslands parti sjelft begärt declarationer. Danmark hade nemligen på sin fredliga förklaring om sjörustningarna fått det kalla svar, att Sverige deröfver oroat sig lika litet som det trodde, att Danmark skulle egna uppmärksamhet åt de invärtes åtgerder, Sverige kunde vidtaga. När ändtligen, oaktadt alla de förbundnas omkostnader och rustningar, secreta utskottet blifvit, i strid mot deras Önskningar, tillsatt, lät Österman af sina vänner vid riksdagen förmå sig *)

•) Preussens tillämnade declaration se Bil. F. Cocceji, Stockholm d. 16 Dec. 1768, d. 13 Jan„ d. 7, 14 Febr., 18 April. Ordres till Cocceji d. 30 Dec. 1768, d. 24, 27, 28 Januari. Juel d. 15 Febr., 11, 14 April 1769.

*) Johnn, Stockholm d. 17 Oct. 1766. — Cocceji d. 31 Januari, 10, 14 Mars 1769.«tt icke genom declarationernas afgifvande göra dem misstänkta för förbindelse med grannarne och dermed skada deras enskilda angelägenheter. Således blefvo äfven denna gång de diplomatiska vapnen q var i »Ii dorna, men utan verkan blefvo dock icke dessa planer. Engelska rainistéren hade, sannolikt för att visa sitt nit för den gemensamma saken, meddelat svenska sändebudet i London hvad sona varit i fråga, och denna underrättelse gjorde så allvarligt intryck på secreta utskottet, att det till de främmande ministrante i Stockholm lät afgifva en uttrycklig förklaring, att endast omsorgen om Sveriges inre angelägenheter föran-ledt den urtima riksdagskallelsen. Fredrik den store fann denna förklaring fullt tillfredsställande och ansåg otillbörligt att fordra, det ett oberoende rike skulle af sig sjelft ingå i förklaringar med främmande magter om sina inre reformplaner. Men Österman, som syntes ångra, att han en gång låtit afhålla sig från de tillämnade declarationernaa fram-lemnande, ville godtgöra denna uraktlåtenhet genom att i svaret på Sveriges fredliga förklaring uttrycka kejsarinnans glädje öfver Sveriges fredskärlek och hennes hopp att con-stitutionen blefve lemnad orubbad. De öfriga inagternas ministrar voro likväl ej benägna att så opåkalladt vidröra denna ömtåliga punkt, utan afstyrde Östermans förslag.. Preussen var i detta afseende så mycket försigtigare, som det i fråga om svenska constitutionens försvar ingalunda ville gå så långt som Kyssland ').

Alldenstund nu kejsarinnan Catharinas anhang i Sverige hotades, på samma tid som hennes härar voro upptagne af både pohlackar och turkar, så höll såväl Preussen som Danmark sina vänskapstjcnster dyra. Så snart Portens krigsförklaring blifvit det sistnämnda bekant, erkände det sin förbindelse att gifva subsidier och erbjöd sig till närmare förbund med kejsarinnan. Hon upptog med nöje anbudet och medgaf, att äfven i förhållande till Sverige måste nu mel-

l) Jael, Stockholm d. 7, 22, 26, 29 April, 4, 25 Juli. Cocceji, Stockholm d. 18 April, d. 2, 9 Maj, 30 Juni. Till Cocceji, Berlin d. 20 Maj, 15 Juli.km dese grannar antingen en ännu förtroligare öfverensatäm-tnelse eller kallsinnighet inträda, Danmark, som sedermera med corruptionsmedeU tillhandahållande, hotande rustningar och declarationers författande troget följde Ryssland, visste mycket väl, hvilken lön det härför ¿stundade s).

Redan vid den föregående svenska riksdagen hade Danmark med all sin beredvillighet att gå Rysslands önskningar till mötes, hufvudsakligen åsyftat att göra detta mera redeboget till den holsteinska frågans lösning. Det hade ock slutligen vunnit Salderns affärdande till Köpenhamn. Efter långa uppehåll i Warschau och Berlin hadc han an-ländt till sin bestämmelse i slutet af år 1766. Redan den 22 April det följande året hade i Köpenhamn den utlofvade provisionella tractat kommit till stånd, uti hvilken kejsarinnan förband sig att, så snart storfursten blifvit myndig, fömå honom att nedlägga sina anspråk på hertigliga delen af Schleswig och att lemna sin andei af Holstein i utbyte för grefskapen Oldenburg och Delmenhorst. Kejsarinnan hade efter återkomsten från en resa till södra delarne af sitt rike ratificerat denna traotat uti Moskau i October 1767. Christian VII» ratification hade sedermera ej låtit vänta på sig * *).

Ett konung Christians besök i Petersburg, hvarpå ryska hofvet var beredt men hvilket svenska riksdagskallelsen, som lätt kunde leda till oro i Norden, förekommit, har väl afsett att påskynda det holsteinska bytets verkställande.

Nu då

*) Schack, Petersburg d. 30 Dec. 1768. Filosofoff till Bernstorf d. 23 Januari 1760. D. U. M. A.

•) Hast; Entwurf einer Geschichte der dänischen Monarkie unter der Regierung Christian des VII. Kopenhagen 1813. L 46 f. Trae-taten i Mårtens Receuil I. 180 ff., dock utan de 6 seereta artiklarne, hvilka äro otryckta. Dessa utlofva full seglationsfrihet for ryska fartyg p& Danmarks vatten och i dess hamnar, såsom för den mest gynnade nations, samt de framtida lindringar i sundska tullen, som kunde blifva andra nationer till del. Panin hade fordrat dessa punkter, p& det ryska nationen framdeles skulle finna sig hafra haft nfigon fördel af bytet. Danmark hade deremot förmått kejsarinnan att afstå från en fordran på framtida tullfrihet i sundet för några ryska skepp årligen. Man hade sökt vinna detta, sägande till Danmark, att det vore "peu apparent que dans notre siécle un seul vaisseau marchand rnssien passant le Sund puisse vous causser une perte relstivement aux droits du Peage. Asseb. d. 7 Jan., d. 2 Dec. 1766.förbindelserna med kejsarinnan skulle Ådraga Danmark så stora comiptions- och rustnings-kostnader, ville detta försäkra-^ sig mot hvaije personalförändring i Rysslands styrelse, heldst danska hofvet afvisade Choiseuls anbud af ny förbindelse med Frankrike. Danmark erbjöd sig derföre att utvidga den Ar 1765 pA 8 Ar afslutade alliancen till ett ständigt holsteinskt familj cfÖrdrag, i fall den eventuella tractaten angående Holstein genast verkställdes. I detta afeeende var dock kejsarinnans beslut att icke gifva efter. Hon ville nemligen i framtiden undvika alla förebråelser från sin sons sida. I sjelfve verket vore all execution af 1767 Ars tractat, som skedde utan storfurstens fullmyndiga medgifvande, ogiltig och skulle mAhända i strid mot sitt syfte väcka det gamla splitet inom oldenburgska huset. Då en närmare förbindelse mellan Danmark och Ryssland emellertid var önsklig, skref kejsarinnan ett förtroligt bref till konung Christian VII, hvari hon, utförande sina skäl mot tractatens omedelbara verkställande, iofvade att företaga saken, så snart storfurstens ålder det tillät, sarnt föreslog att familjefördraget intill déss skulle uppskjutas. Hon röjde emellertid benägenhet att i afseende på Sveriges angelägenheter sluta den innerligaste förbindelse med Danmark och tillskynda det alla möjliga fördelar. Underhandlingen om påskyndandet af det holsteinska bytet var härmed väl icke alldeles afbruten, men Danmark hänvisadt till andra fördelar. Den inflytelserike Panin hade redan lofvat att, ifall de svenska angelägenheterna kunde ledas med penningar, skulle Ryssland åtaga sig största kostnaden, samt låtit förstå, att det icke skulle begagna omständigheterna till sitt eget områdes utvjdgning men väl till konungariket Danmarks, ifall ett väpnadt ingripande be-höfdes. En kort tid derefter — i April 1769 — påstods, att k. Adolf Fredrik ämnade begagna den oro, som i Sverige förspordes öfver Rysslands och Danmarks rustning, för att störta constitutionen, och Panin förklarade då närmare sin mening, enligt hvilken de förbundne i händelse af ett sådant . konungens steg, genast borde förklara krig, förena med Norge de svenska landskap, som lågo det närmast, göra Finland sjelfständigt samt beröfva Sverige dess återståendetyeka besittningar4). Dessa skulle vid en sidan Sveriges delning naturligtvis tillfalla Preussen.

Äfven Fredrik den store hade begagnat sig af Portens krigsförklaring för att i ett förnyadt förbund med Ryssland skaffa sig ökade fördelar. För att vinna kejsarinnan skall han hafva erbjudit sig att mot vanliga räntor lem na henne ett betydligt lån för kriget — ett anbud, hvilket hon sannolikt har afslagit för att ej råka i beroende. Hälften af de subsidier mot Porten, till hvilka Fredrik år 1764 förbundit sig, eller 200,000 Rubel, har han på Catharinas anmodan skickat Osteriuan, för att i Norrköping använda dem till motarbetande af hans syster Lovisa Ulrikas planer. Sjelf insände Fredrik i böljan af 1769 till Petersburg ett fullständigt project till förnyad allianee, fordrande såsom en ny fördel Rysslands garanti för Ansbach och Baireuth, när de en gång konnne att hemfalla till det kungliga hohenzolleraska huset. Kejsarinnan troddes härtill ej vara synnerligen benägen; dock sökte Fredrik att drifva henne både till denna och ännu reellare eftergifter. Österrike, oroligt öfver Rysslands framgång i Pohlen, hade redan 1768 röjt benägenhet att närma sig Preussen. Fredrik hade meddelat kejsarin-

4) Schack, Petersburg d. 14, 24 Febr., 21 Mars, 16 April. Kejsarinnans bref till k. Christian VII d. 31 Mars 1769. Schack skrif-ver d. 10 Mars, att Panin intet hopp gifvit i holsteinska frågan, men tillaggt dessa ord: Si les affaires de ce royaume ne causent

d'autres embarras que les dépenses sûrement l'Impératrice se chargera du plus grand fardeau et si on en vient à

des vois de fait Elle n’en profitera pas pour l’agrandissement de son empire mais pour celui du royaume de Dannemarc. Schack d. 16 April: En

parlant avec le Grand Maitre des fâcheuses conséquences d’un tel événement il m’a .communiqué ses idées sur le plan qu’il faudroit executer en cas de changement de la forme de gouvernement qui est de déclarer la guerre tout de suite, demembrer le royaume du coté de Norvège, de celui-ci et de ses possessions en Allemagne et n'en rendre aucune partie pour diminuer par là le pouvoir qui accroitroit à ce trône par la souveraineté. Quoique je n’ai rien pu opposer à cette idée sur tout comme le ministre y a ajouté que l’Impératrice n’en voudroit aucun avantage pour elle mais faire de la Finlande une puissance intermediaire, je lui ai cependant fait observer qu’il seroit bien plus sur pour la tranquillité future qu’une telle révolution n'existat pas et qu’on employé tous les efforts possibles pour l'eviter, il m’a donné les plus fortes assurances que sa souveraine ne trouveroit aucun sécours trop onéreux pour soutenir la constitution présente.nan detta anbud och sin föresats att tillbakavisa detsamma 6). Ilan ville dermed höja priset på sin trohet, men afbröt in-' galunda sina förbindelser med hofvet i Wien. Under sådana omständigheter lät han meddela kejsarinnan ett förslag till pohlaka provincers delning mellan Kyssland, Österrike och Preussen. Detta förslag utgaf han för ett politiskt inföll af en gammal diplomat, grefve Lynar, hvilket skulle åsyfta att förena de båda tyska stormagterna till Rysslands fördel. Ehuru ryska hofvet väl insåg, att Fredrik sjelf var upphofömannen, har det lemnat hans önskan utan allt afse-ende. Fredrik sökte ånyo föra dess tankar tillbaka till samma punkt. Choiseul, som öfverallt motarbetade Catharina, hade vid denna tid på en vink af Fredrik skickat en minister till Berlin, under förevändning af att söka handelstractat med Preussen; detta sändebud blef icke blott af Fredrik mottaget, utan han hade redan förut affårdat baron Goltz till Paris. Dessa beskickningar väckte naturligtvis uppseende i Petersburg och voro väl derpå beräknade. Nu gaf Fredrik Panin det förtroliga meddelande, att det franska hofvet ämnade bjuda Preussen provincerna Ermeland och Kurland, ifall det ville angående de pohlska angelägenheterna förena sig med Frankrike. Fredrik förklarade naturligtvis, att han skulle visa ett sådant anbud tillbaka, om det gjordes. I stället för att lyssna till anspelningen fordrade Catharina den preussiske ministerns återkallande från Paris. Fredrik måste efterkomma denna önskan och gaf såsom skäl för rappellen, att *)

*) Scheel, Petersburg d. 10 Januari, 17 Febr. 1769. Drejer skref frfin Petersburg d. 12 April 1768: Sa Majesté Prussienne lui (Ca-

therine) fait part comment l’animosité et l’envie de la cour de Vienne contre la Russie étoit venue sur le point que la première malgré ses contestations et ses inclinations peu favorables pour le roi de Prusse avoit fait faire sous main plusieurs insinuations près de ce monarque pour l’exciter et l’allarmer sur la puissance de la Russie en lui offrant en même temps d’acceder au pacte de Bourbon et renoncer à ses liaisons avec cette cour. L’intérêt et la sûreté avec laquelle le roi de Prusse peut compter sur la sincere amitié de l’Impératrice lui a fait rejetter toutes ces offres.

Cocceji, Stockholm d, 11, 14 April. Till Cocceji, Potsdam d. 26 April 1769.Choiseul gjorde Preussens skiljande frän Ryssland till ett villkor för bandelstractaten •).

Ryska hofvet har icke intagit ett ord om nägon Pohlens styckning i det contraproject till förlängd traetat, som i Maj 1769 lennades till Solms. Kejsarinnan gillade blott, att Fredrik såsom en secret artikel i sitt prpject upptagit den mot Österrike riktade conventionen af 1767, hvilken för händelse af -krig lofvade Preussen någon ersättning. Hon tilläde med anledning af ryktet, att sachsiska hofvet i hemlighet understödde pohlska oron, en ny förbindelse för konung Fredrik att, om sachsiska trupper inryckte i Pohlen, ditskicka en hjelpcorps, när Ryssland så fordrade, eller göra en mäg-tig diversion i sjelfva Sachsen. Fredrik ikládde sig denna förpligtelse T).

Vigtigmre var det villkor, kejsarinnan uppställde för sin garanti af Ansbach och Baircuth. Hon fordrade, att den gamla öfverenskommelsen om att motarbeta franska partiet i Sverige och alla försök till upphäfvande af detta rikes regeringsform skulle utvidgas till en uttrycklig förpligtelse för konungen i Preussen att på hennes requisition göra diversion i svenska Pommern och rycka in i detta hertigdöme, ifall svenska constitutionen upphäfdes eller Ryssland blef af Sverige angripet. Detta sednare fall erkändes naturligtvis af Fredrik för casus

foederis; men huru mycket han än vore interesserad för svenska regeringsformen, egde han icke rätt att med öppet våld motsätta sig en ändring af den- *)

) Om det 8. k. Lynarska projectet se Schlözer, 1. c. sid. 211 f. Jfr Oeuvres de Frédéric le Grand VI. Flassan*, 1. c. VI. Noten om anbudet af Erméland och Kurland hos De Smitt sid. 3 bland bilagorna har en oriktig plats. Scheel berättar neml. redan d. 16 April, att Panin uppläst för honom detta Fredriks bref. Konungen säger sig skola afslä anbudet. Scheel tillägger: Il fera très bien car malgré la condescendance de la Russie à son égard elle y consentira aussi peu qu'à la cession de la Prusse polonaise. On m'a rassuré à ce sujet et je suis très persuadé que l'Impératrice ne se prêtera jamais aa démembrement de la Pologne, raison qui lui a fait adopter le principe d'eloigner ce monarque autant que possible d'une assistance active dans ces troubles comme aussi il ne s'en est mélé jusqu'ci que par des demonstrations.

') Ryska hofvets contraproject medföljer Solms depeche d. 13 Haj 1769.samma, såsom Ryssland gjorde anspråk att éga genom freden i Åbo. Han] hade erbjudit förnyelse af 1764 års öfver-enskommelse; längre kunde han ej gå, heldst ett infall i Pommern vore ett brott mot Westphaliska freden ooh genast skulle kalla Frankrike och Österrike under vapen. Dessutom vore svenskarnes mening blott att återinsätta konungen i de rättigheter, han enligt 1720 års regeringsform rätteligen egde. Ryssland medgaf, att det ämnade uppbjuda alla fredliga medel för att upprätthålla äfven sednare tillsatser, men förklarade, ati endast en kränkning af 1720 års constitution skulle medföra hotelsen med truppers inryckande öfver gränsen, samt begärde blott till skydd af denna grundlag i dess ursprungliga skick Preussens löfte om en diversion i svenska Pommern. Men icke ens med denna inskränkning ville Fredrik förbinda sig till den önskade diversionen. En sådan ville han blott utlofva, i fall grundlagen upphäfdes i så väsendtliga punkter, att konungen finge oinskränkt magt att stifta lagar, förklara krig, upptaga skatter, sammankalla ständerna och tillsätta embeten utan senatens deltagande. Af sådant innehåll var den af Fredrik redigerade artiklen. Vid en tid, då Fredrik haft en personlig sammankomst med kejsar Josef af Österrike, var man i Petersburg förtjust öfver hans redobogenhet att stipulera så många fall för inträdandet af sin förbundspligt8). Tractaten undertecknades i Petersburg d. 12 October 1769. *)

) Den sécréta artikeln om Sverige se Bil. O. Ryssland hade ▼elat gifva den foljande lydelse: D'an antre coté et en conséquence de ee qui a été exposé ci dessus de l'état violent et dangereux pour la conservation du repos du Nord du royaume de Suède S. M. le Roi de Prusse promet de la manière la plus solemnelle non seulement de remplir en entier tous les points de ses engagements dans le corps du traité et tous les articles séparés et secrets de l'alliance et de l'union signés aujourd'hui relativement aux affaires du Suède mais même s'engage de faire cause commune dans toutes les mesures que S. M. Impériale conjointement avec S. U. le Roi de Danne-marc prennent pour prévenir et empêcher la révolution dangereuse en faveur de la souveraineté dans la forme du gouvernement libre de Suède et le dessein des ennemis de la permanence du répos du Nord d'exciter et d'entrainer la Suède dans la guerre avec l'empire de Russie, ainsi que S. M. le Roi donnera des à présent les ordres è son ministre à la cour de Suède de se conduire et d'agir confor-Preussen hade således under vissa villkor förbundit sig att eröfra svenska Pommern, ty det var ingalunda blott fråga om en öfvergående occupation 9). Derefter voro Rysslands och Danmarks underhandlingar lätt afslutade. Kejsarinnan och grefve Bernstorf voro från första stund ense derom, att alla vanliga till buds stående medel borde tillgripas för att förmå ständerna att bibehålla de constitutionella stadgarne af 1756 och 1766. De båda magterna ville äfven inlägga protest mot dessa stadgars upphäfvande, så framt några riksdagsmäns protest föreginge deras. Men endast för den händelse, att 1720 års ursprungliga författning upphäfdes, voro Sveriges båda grannar beredde att gripa till vapen. •) Kejsarinnan sade, att hon ville försvara den siste svensk som vidhöll grundlagen, äfven om ständerna enhälligt afskaffade eller ändrade den. Danmark sökte kejsarinnan fullkomligt vinna genom sitt contraproject till närmare förbund. Christian VII begärde nu att få det holsteinska bytet så snart som möjligt verkställdt. Kejsarinnan lofvade att låta stor-

mement & cet engagement spécial en se concertant en tout avec les ministres de l'Impératrice de tontes les Russies et avec ceux des autres cours du même système et si malgré tous les efforts que fait S. M. Impériale pour préserver le Nord d'un trouble dont il est menacé du coté de la Suède il arrive que la faction violente en Suède

soutenue par la corruption d'une puissance étrangère bouleverse la présente form du gouvernement ou attaque les frontières de l'Empire de Russie et qu'alors S. M. le Roi de Prusse soit requise par l'Impératrice de faire une diversion dans la Pomeranie Suédoise S. M. Prussienne regardera cette réquisition comme le casus foederis de son alliance avec l'Impératrice et fera entrer un corps convenable de ses trouppes dans ce Duché. — Sol ms, Petersburg d. 18 Julij till Solms, Berlin d. 8 April, 28 Juni. 2, 8 Aug., 25 Sept. 1769.

•) Scheel d. 6 Nov. 1769: Comme je me représente que V. Exc. trouvera à l'article du traité avec le Roi de Prusse qui fixe le diversion que ce prince devroit faire en Pomeranie en cas de rupture avec la Suède ou d'un changement dans la constitution une opposition par les loix germaniques je in'en suis expliqué puis qu'une telle dcmarclie d'un état dans l'Empire à l'autre est considérée comme une rupture de la paix vis-à-vis de tonte l'Empire. On y a aussi pensé ici et a voulu qu'il prenne seulement ce pays en séquestre et fasse prêter le serment à des trouppes suédoises ou qu'il y place d'autres pour éviter les objections de toute l'Europe mais il n'a pas approuvé cette idée, disant que celà lui causerait plus d'embarras avec les états et s'est réservé de convenir sur ce point avec cette cour lorsque le cas existerait, en quoi on lui a donc aussi cédé.fars ten mellan sitt 17 och 18 år öppna underhandling der-om och att emellertid eÖka dertill göra honom benägen; åttaårs-förbundet af 1765 skulle då omedelbart öfvergå i ett ständigt familjefördråg; för den alliance, som nu skulle af-slutas, borde derföre ingen viss tid bestämmas. Contrapro-jectet afsåg dessutom att tillskynda Danmark en omedelbar fördel. Kejsarinnan hade måst öfvergifva sina förhoppningar om Englands uppriktiga deltagande i den tillämnade stora nordiska alliancen och derföre beslutat att göra sig af nämnde sjömagt oberoende genom den danska flottans betydliga förstärkning. Ryssland, sjelft i svårt penningbetryck, kunde dock ej erbjuda mera än att årligen under 6 års lopp tillhandahålla danska kronan i Archangel byggnadsvirke till 2 sextio-kanoners skepp, samt under samma tid tillåta tullfri utförsel af hampa och andra skeppsförnödenheter till ett värde af 200,000 Rubel årligen. Kejsarinnan, som länge för-beredt planen att skicka starka flottor till Medelhafvet, fordrade af Danmark deremot, att det 6 månader efter requisi-tion skulle lemna ända till 2,000 exercerade matroser i hennes sold och låta sina sjöofficerare göra tjenst på hennes flotta. Danmark skulle hädanefter befrias från att betala de förbundsenliga subsidierna mot Turkietft).

Hufvudpunkten i det ryska projectet angick dock Sverige. De båda magterna borde hädanefter icke blott genom sina ministrar i Stockholm arbeta for bibehållande af detta rikes frihet och fred. Emedan de vanliga medlen, "eljest så värdiga de båda höga contraherande magternas ädelmod," ej vore tillfyllestgörande för deras säkerhet, skulle hvardera hålla 20,000 man med nödigt artilleri och förråd färdiga i närheten af Sveriges gränsor samt flottan i ordning att vid första vårdag löpa ut, ifall svenska angelägenheterna så fordrade. Angrepe Sverige den ena kronan, skulle den andra äfven inträda såsom krigförande magt. Såsom ett angrepp *)

) Juel, Stockholm d. 20, 30 Juni, d. 4 Juli 1769. Scheel, Petersburg d. 22 Sept., 30 Oct. Artiklarne VII—IX och XI—XIV af Danmarks och Rysslands alliance-tractat, Köpenhamn d. 13 Dec. 1769, otryckt men omnämnd af Reedts, Répertoire des Traités de Dannemarc, å Gottingue 1826, sid. 217.från Sveriges sida vore det att anse, om detta antingen upp-häfde 1720 års författning i dess helhet eller så ändrade någon dess del, att konungamagten utvidgades på bekostnad af ständernas rättigheter, ömsesidigt förpligtade sig bådamag-terna att, om krig blefve, icke hvar för sig sluta fred eller vapenhvila, och kejsarinnan utfäste till Danmark antingen ersättning för krigskostnaderna eller en lämplig utvidgning, iklädande sig garanti för de eröfringar, som åt norska sidan kunde göras från Sverige. Danska hofvet antog utan någon anmärkning projectet, hvilket genom dess underskrift d. 13 December 1769 blef en gällande tractat).

Genom dessa nya tractater — med Preussen och Danmark — ansåg den ryska diplomatien sig betydligt hafva förstärkt de garn, med hvilka den omspann Sveriges oberoende. Innan konung Christian VII med sin underskrift hunnit bekräfta den nya alli&ncen, hade emellertid svenska hofvets försök att skada sig sjelft ökad magt och riket en lyckligare framtid fallit för en bland de vanliga riksdags-ränkorna. De första åtgerderna vid riksdagen i Norrköping hade öfvertygat Ryssland och dess vänner, att de oaktadt alla kostnader skulle bKfva utan allt inflytande. Icke blott franska penningar hade befordrat hattens interessen; utsigten till hofgunst eller till de lån och gåfvor utaf statsmedel, med hvilka det gamla systemet varit så frikostigt, hade lockat den mängd, som blifvit

uppskrämd af det nyas sparsamhet. Sedan landtmarskalksvalet, vid hvilket den kungliga familjen alldeles öppet tagit parti, med ofantlig majoritet fallit på grefve Fersen, och äfven i de ofrälse stånden talmansplat-serna blifvit besatta med vänner af det franska systemet, hade såväl Österman som Juel insett, att intet annat återstod att göra, än att söka hålla sitt anhang tillsammans för att genom någon compo8itk>n8 ingående med det segrande partiet rädda constitutionen. För dennas bibehållande ville de, om *)

*) Artiklarne II ock X af Danmarks aUiance-tractat med Ryssland d. 13 Dec. 1769 se Bil. H. Jfr art. III-VI. Scheel, Petersburg d. 19 Januari 1770.nödigt vore, tillsvidare uppoffra allt inflytande pä Sveriges styrelse •).

De hade en tid varit beredda att närma sig grefve Fer-sen, sora lätsat omsorg om regeringsformens bevarande och ej heller hade hofvets fulla förtroende. Detta, som velat hafva constitutionssaken först företagen, hade med missnöje sett hattarne endast betänkte pA att Återupprätta sin egen magt, att nr r&det fördrifva alla mössor och insätta sina vänner pA deras platser. De ekonomiska frågor, för hvilkas utredning riksdagen förklarats vara sA nödig, hade, äfven de, blifvit lemnade A sido. Snart hade det emellertid blifvit klart, att grefve Fersens önskningar vida skilde sig från dem, som hystes af Sveriges grannar, om han ock ej vore sinnad att nnderstödja de Frankrikes och hofvets stora reformplaner, om hvilka hvaije vecka medförde nya vexlande rykten4). Han ville icke blott sätta sig öfver de skrankor för representationens rätt att förändra grundlagen, hvilka motpartiet Ar 1766 upprättat; äfven de af honom sjelf Ar 1756 pA konungamagten laggda band var det hans afsigt att borttaga. I riksdagens sista timma ville han företaga sAväl denna fråga som den financiella.

De förbundne minístrame måste då sätta hela sitt hopp på en underhandling, de länge drifvit. Den talangfullaste och trolösaste af den sA kallade frihetstidens riksdagskäm-par, öfverste Pechlin, hade genast efter landtmarskalksvalet genom en tredje person gifvfc Österman vid handen, att han visserligen aldrig skulle medgifva dåvarande senatens bibe- *)

») Juel, Stockholm d. 26, 29 April d. 6, 17 Maj, 13 Juni 1769.

*) Juel, Stockholm d. 20 Juni, 29 Augusti 1769. Frankrikes och hofvets antagna plan, d& den omtaltes mest detaljerad, sades vara, att l:o konungen skulle enligt 1719 ftrs regeringsform disponera öfver de högre embetena samt vid de lägres tillsättande kunna gå utom förslagen •, 2:o konung och råd skulle alldeles afgöra alliance-frfigor, 3:o konungen skulle ega sluta fred, men senatens pluralitet att bestämma tractatens artiklar (?), 4:o senaten skulle vara högsta dämmande instans och intet vad till ständerna ega rum, 6:o en riksdag skulle ej utan konungens samtycke ega ändra en föregående riksdags beslut, 6:o konungen skulle ej behöfva kalla ständerna oftare ttn hvart 10:de år, 7:o konungafamiljens skulder skulle betalas, 8:o tv& senatorer skulla s&som ständernas deputerade insättas i banken.hållande, men vore beredd att genom de egentliga battaraee skiljande från hofpartiet afvända all fara från constitutionen samt hindra, att kronan denna riksdag slöte sig närmare en magt än en annan. Till en början ville han utesluta roya-listerna ur secreta utskottet; genom att genomdrifva denna punkt ville han bevisa uppriktigheten af sitt anbud och fordrade, innan detta skett, ingen belöning. På Juels tillstyrkan hade Österman antagit anbudet; den danske ministern hade sjelf åtagit sig att bemedla en närmare öfverenskom-melse, emedan Pechlin ej genom synliga förbindelser med ryska ministern velat ådraga sig sina partivänners misstroende. Bland adelns bänkmän, som utsågo electorerna vid utskottsvalen, hade ej heller räknats mera än fyra royalister. Pechlin uppbar derefter af Österman stora penningsummor och Juel gjorde sitt till för att äfven söndra hattarne i de lägre stånden från hofvet. Oaktadt Östermans önskan hade Pechlin emellertid vägrat att motarbeta senatens fall. Juel hade i hjertat gillat den sluge ränksmidarens beräkning att icke i en sådan fråga söka åvägabringa söndring inom partiet ocb dermed skada sitt eget inflytande. I slutet af Juli hade emellertid Pechlin tagit ännu ett steg till förbund med Sveriges grannar. Med oblyg öppenhet hade han erbjudit sig att genomföra en af följande trenne planer: antingen upplösa riksdagen i con fusion, så att grundlagsfrågorna ej kommo före, eller drifva hattarne till en composidon, så att constitutionen blefve bekräftad, eller slutligen att störta det dåvarande secreta utskottet, så att mösspartiet ännu före riksdagens slut återinfördes i väldet. Sex eller tolf eller tjugofyra tunnor guld fordrades såsom priser för dessa olika planers genomdrifvande. Österman, Gooderich och Juel bestämde sig för tolftunnors-planen. Då hade Pechlin trädt helt och hållet i dessa ministrars tjenst och dermed till

den grad ådragit sig de ändra hattchefemas hat, i hvilkas led han förut hjelpt till att afsätta rådet, att de ville hafva honom fördrifven från riddarhuset. Han hade infunnit sig hosRud-beck och för honom framlaggt sin plan, som bestod deruti att med omkring 190 pålitliga anhängare på riddarhuset bryta med hattarne i fråga om deras financeplan och, under-stödd af mossorna, genomdrifva en annan. Sedan denna brytning inom hattpartiet försiggått, komme det att bero på de förbundne minístrame sjelfve, huru långt de ville drifva sin seger. En edsvuren styrelse, bestående af Pechlin, Rud-beck och Ridderstolpe, hade genast blifvit nedsatt att leda operationerna och besluta om utgifterna, i hemlighet för alla utom för minístrame af det fredliga systemet. Tre tunnor guld hade genast blifvit ställda till denna styrelses förfogande * *).

Så hade* man vid den tid då riksdagen flyttades till Stockholm beredt sig att emottaga det anfall, som i November, då grannames flottor gått i hamn, väntades mot svenska con8titutionen. Emot den tiden uppträdde grefve Fer-sen allt bestämdare. Genom förespeglingar om eftergifter till mössorna sökte han, fast forgäfves, att vinna flera af dessa för sina reformplaner, hvilka, nu ändtligen afslöjade, befunnos i vissa afseenden ^kränka den ursprungliga regeringsformen af år 1720 •). I medlet af October lågo flera förslag till en rätt betydlig inskränkning af ständernas magt under en stor secret deputations ögon och vunno trots Pech-lins opposition i allmänhet dennas bifall. Senaten sjelf hadc fästat uppmärksamheten på motsägelserna i befordringsla-garne. Deputationen syntes besluten att gå tillbaka till 1720 års oförändrade regeringsform. Rysslands och Danmarks ministrar, som voro angelägna att få behålla äfven sednare tillsatser, menade att, om dessa blefvo borttagne, skulle angreppet snart gälla äfven den urspungliga regeringsformen, hvilken äfven Preussen garanterat. Cocceji hade ordres att Bamtal8vis låta förstå, att ett angrepp på 1720 års constitution skulle medföra hans herres inblandning. Underrättelserna om Rysslands stora framgångar hafva måhända gjort hattcheferna betänksamma eller hafva dessa ej kunnat lita på massan af partiet ; de för stånden af deputationen framlaggda

*) Juel, Norrköping d. 26, 29 April, 10 Maj, Stockholm d. 4, 28 Juli, 1 Ang. 1769. Cocceji, Stockholm d. 24 Ang.

•) Fersens reformplan sådan den lemnades flera betydande mös* sor ee Bil. I. Juel, Stockholm d. 6 Oct. 1769. Cocceji, d. 22, 29 September.reformförslagen motsvarade derföre ingalunda de löften, som gifvits hofvet Ett vigtigt skäl för konungamagtens utvidgning hade varit, att Frankrike ej ville inlåta sig i alliance, så länge slutna tractater af förstkommande riksdag kunde brytas. Detta rikes minister, som nu fann reformförslagen all« deles otillräckliga, vägrade i det längsta att lemna pentfin-gar till deras genomdrifvande och gaf endast ogerna vika för hattchefernas och hofvets böner7).

Till reformförslagens olycka kommo de samtidigt med finance-planen till slutligt afgörande. Denna sednare hade Pechlin, sin operationsplan trogen, begagnat till sinnenas uppretande och hattpartiets splittring. En plan att hindra kursens stegring och förbereda pappersmyntets inlösning hade redan i Juli varit framlaggd; den var i väsendtlig mån grundad på ett föreslaget förbud mot bränvinsbränning, hrarige-nom Sveriges spannmålsimport skulle hafva blifvit ansenligen förminskad. Denna plan hade i de serskilda stånden rönt olika mottagande. Adeln hade gillat den. Bönderna hade deremot ansett bränningen såsom nödvändig för åkerbruket och producten såsom tillfredsställande ett verkligt behof. För att vinna bondeståndet, hvars missnöje mössorna underblåst, hade franska partiets ledare i September föreslagit på riddarhuset att raedgifva en månads bränning årligen. Nu hade Pechlin ansett sin tid kommen. Genom mösspartiets förening med Pechlins pålitliga anhang och med dem, som af enskilda interessen ogillade finance-planen, hade en brän-ningstid af H månader årligen blifvit fastställd. Hela finance-planen hade dermed förlorat sin grund och secreta utskottet måste utarbeta nn ny. Det var denne, som i början af September inkom till stånden, sedan redan förslagen om con-

Jfr Geijer; Teckning o. s. v. sid. 215 f. Utom det, att depu-tationen genom den s. k. säkerhetsacten ville förbjuda ständerna all inblandning i befordringsfrågor, i detaljerna af lagskipning, handeln, industrien, nationalhushållningen och försvaret, hvarigenom senatens magt komme att ökas, ville den genom en annan act hafva npphäfda de bestämmelser frftn sista riksdag, enligt hvilka dels tv& på hvarandra följande riksdagars beelnt fordrades för grundlagsförändring och dels den, som förgäfves stått pä tre riksr&dsförslag, ensam skulle

uppföras på det Qerde. Juel, Stockholm d. 29 Aug., 1, 5 Sept., 10, 20 Oct.;stitutionens reform blifvit hos dem bordlaggda. Grefve Fer-sen, som, innan grundlagsfrågorna företogos, önskade vara förbi stötestenarne i den nya finance-planen, ville nu genast hafva denna på riddarbuset afgjord. Pechlin, som deremot ville låta den väntande financeplanen bestämma partiställningen vid den constitutionella frågans afgörande, yrkade, att de bordlaggda grundlagsändringsförslagen först skulle företagas, öf-ver denna preliminairfråga uppkom den mest stormande öf-verläggning, hvilken ledde till en votering, hvari visserligen grefve Fersens vilja antogs med 456 röster mot 408; men denna ringa öfvervigt i en förberedande fråga lofvade ondt för huf-vudstridens utgång. Reformförslagen antogos emellertid af presteståndet, men förkastades af borgare och bönder. Riddarhusets beslut kunde således ej komma att ega någon vigt utan genom sitt inflytande på opinionen. Men utsigten äf-ven till denna vinst förmörkades för hofvets anhang, då hattpartiets financeplan på riddarhuset antogs med en pluralitet af blott tio röster *).

För att vinna riddarhusets bifall till reformförslagen skyndade grefve Fersen att inskränka dem uti flera för adeln misshagliga punkter och hofvet hoppades säkert att åtminstone få fira den obetydliga triumfen af en votering till dess förmån. Men nu visade sig, huru väl Pechlin ledt spelet. En majoritet af 457 röster mot 431 nedslog det hopp, hvil-ket hofvet intill sista stunden hyst och för hvilket det gjort stora uppoffringar. Om ock genom ett adelns bifall till reformerna de två lägsta stånden förmåtts ändra sin mening, hade segren i stället för att tillfalla hofvet blifvit senatens, hvars magt genom de nya förslagens antagande verkligen blifvit utvidgad. Konungen skulle hafva förlorat den sorgliga trösten att ifråu ett öfvermodigt råd kunna vädja till riksdagen. Statsskicket skulle enligt hattarnes gamla plan möjligen hafva stadgat sig till oligarki. Det var Sve-riges lycka, att sjelfsvåldet fick fortsätta sitt spel. Hofvets nedslagenhet efter stridens utkämpande vore emellertid lika 9

9) Cocceji, Stockholm d. 18 Juli, 4 Ang., 12, 19 Sept., 6,* 10, 17, 20, 24, 27, 31 Oct., 3, 7, 14 Nov. Till Cocceji, Berlin a. 31 Oct., 11 Nov. 1769.oförklarlig som deas ifver, under det den påstod, såframt det ej hoppats att efter vunnen seger på riddarhuset kunna genom hotelser med våld drifva större förändringar igenom. Fruktan för hofvets dolda afsigter har mera än Östermans ofantliga öorruption afgjort utgången. Nu måste drottningen, kronprinsen och deras uppriktiga vänner afvakta bättre tider 9).

•) Cocceji, Stockholm d. 17 Nov. 1769. Juel, Stockholm d. 17 Nov. 1769: Je ne scaurois en vérité exprimer l'activité réciproque des deux parties, la consternation du public non admis à la diete et l'inquietude générale pendant le plénum de mercredy le 15 Nor., jour dont le souvenir ne s’effacera jamais de ma mémoire. Les cha-

Seaux avoient formé les projets les plus, dangereux*, la persécution es chefs de notre parti étoit résolue et préparée, elle devoit être exécutée d'une maniéré à faire naître une terreur dont les suites seroient de forcer les autres ordres à consentir aux changements de la constitution*, les prétentions de la Reine dévoient être produits immédiatement après que celles du sénat auroient été mises en règle*, la demande formelle du Roi par un extrait des protocolles du sénat étoit prête à être produite1 dans la plénum du lendemain, bref nous touchions 6 une déroute générale si les chapeaux l'emportoient sur nous à la maison des nobles. ... La reine donna son Magot (l’on prétend même qu'elle a mis ses bijoux en gage pour augmenter ses fonds) M:r de Modène ouvrit aussi sa bourse, les royalistes promet* toient publiquement des cordons et des charges, M:sgr le prince royal fit régaler les états à dix tables payées de sa bourse et m:r de Sinclair eut l'impudence de faire assurer à des personnes de notre parti qu'ils gagneroient leurs procès devant le sénat, si la votation tourneroit selon le gré du parti dominant. Nous n'avions à opposer à tout ceci qu’une bonne cause, des opérations réglées par le baron de Pechlin avec une intelligence et un art inimitables de l'aveu de tout le monde et de l'argent V. Exc. jugera donc de la nature de nos inquiétudes qui augmentèrent considérablement par la contenance assurée avec laquelle la cour et les chapeaux prévirent de gagner par 140 voix. Leurs espérances durèrent jusques à 6 heures du soir, mais tombèrent alors tout d'un coup car ils s'apperçurent pour lors mais trop tard des dispositions prises par nos amis sur chaque banc, moyennant lesquelles les billets de tous ceux que qous nous étions engagés de payer la votation finie furent contrôlés*, le cri changea en notre faveur, la consternation de toute la bourgeoisie et du public fit place à une satisfaction saillante......Les cha-

peaux se sont crus si sûrs de la victoire qu'ils avoient fait préparer des festivités à leurs clubs et y avoient ramassé des musiciens de la ville. M.sgr le prince royal animé de l'enthousiasme d'un partisan s'étoit préparé à un bal, qu'il destinoit à la société qu'il avoit fait annoncer pour le souper, mais tous ces préparatifs furent con-trcmandés et la soirée ne fut célébrée que par les réjouissances de nos amis et de la bourgeoisie de la ville qui partage notre triomphe de la façon la plus marquée.Sedan Pechlin sålunda genomdrifvit sina principalers önskan i det ämne, som låg dem mest om hjertat, föreslog han fräckt att genom en i riksdagens sista dagar använd stark corruptkm i rådet återinsätta flera medlemmar af det några månader förut med hans eget biträde störtade partiet, för att dymedelst förebygga en alliance med Frankrike. Rysslands och Englands ministrar blefvo fångade af anbudet; Juel ansåg saken ontförbar. Af samma tanke var konungen i Preussen. Denna sednare åsigt blef bésannad af det sätt, hvarpå adeln mottog ett memorial om de franska subsidierna, genom hvilket en Pechlins handtlangare ville sondera stämningen på riddarhuset. Planen måste öfvergifvas och Sveriges sammansvurna grannar tillsvidare låta nöja sig med hvad de vunnit *). Så långt hade händelserna utvecklat sig, innan tractaten mellan Ryssland och Danmark af d. 13 December underskrefs. - Riksdagen af blåstes den 29 Januari 1770.

Om regeringstyglarne ock fallit ur händerna på det en-gelskt-ryska partiet, var det dock långt ifrån, att Sveriges fordna förtrolighet med Frankrike återinträdt. Väl blefvo Rysslands antydningar om förnyande af alliancen med Sverige lemnade utan svar, men de instructioner angående Sveriges utrikes statskonst intill nästa riksdag, hvilka secreta

M:sgr le prince royal partit hier au matin pour le chateau d'Ek-holmssund et ne reviendra que dans quelques jours. La reine accuse tout le monde de la trahir, mais est principalement mécontente du C. Modène qui à ce qu'elle prétend à été peu habile et trop œconome. Pour ad roi l'on ne remarque encore ni du chagrin ni de l'humeur.

') Juel, Stockholm d. 19, 29 Dec. 1769, d. 12, 26 Januari 1770. Scheel, Petersburg d. 2, 26 Januàri 1770. Pechlin fick i belöning en tunna guld, utgjord af Ryssland, England och Danmark med en tredjedel hvar, samt dessutom af Ryssland en pension & 4,000 Rubel årligen. Hvar och en af de tre magterna gåfvo ock lians hustru ett smycke, värdt 3,000 daler kopparmynt. Till Cocceji, Potsdam d. 15 Dec. 1769, d. 12 Januari 1770: Je veux bien vous dire quoique pour votre direction seule que Je suis en quelque façon bien aise de voir par le contenu de votre dépêche du 29 Décembre qu'il n'y a pas (vapporance que la cour de Russie parvienne à culbuter totalement le parti françois en Suède. En effet si teùt réussi s oit au gré de cette cour impériale et que l'influence de son parti prédominait sur celai de la France il en arriveroit vraisemblablement qu'on ré-fléchiroit bien moins sur moi à Petersbourg.utskottet enligt vanan vid sin upplösning efterlemnade till senaten, förbjödo afslutandet af hvarje alliance, emedan Sverige derigenom skulle ikläda sig förbindelser, hvilka dess militairiska vanmagt hindrade det att uppfylla. Det var sä långt ifrån, att Frankrike, såsom det förespeglat Porten, kunnat förmå ständerna till något angrepp på Ryssland, att dessa uttryckligen förbjudit hvarje truppsändning till Finland. Dock hade de ålaggt rådet att, utan något förbunds ingående, söka förmå Frankrike till de ännu skyldiga subsidiernas betalning. Men hertigen af Choiseul, trogen sin en gång i afseende på Sverige fattade plan, att endast ingå förbindelser med en stärkt konungamagt, var efter riksdagens utslag ingalunda benägen till den fordrade uppoffringen. Åtminstone ville han uppskjuta sitt beslut till det besök, kronprinsen ämnade göra i Paris i början af år 1771. Detta besök var sedermera föremål för hattarnes hopp och mössornas farhågor2).

Hofvets och franska partiets förtroende syntes vara uppriktigt och fast. Det var för Sveriges grannar angeläget att i tid bearbeta opinionen till sin fördel, underblåsa det missnöje, som funnes, värfva nya anhängare och förskaffa de gamla ett ökadt inflytande. Juel och Österman ville ej ännu en gång låta öfverraska sig oförberedda af en riksdag, ifall motpartiet beslöte den, eller vara ovissa om segren, ifall de sjelfve sågo sig nödsakade att föranleda ständernas sammankallande. De insände derföre till sina hof ett af deras förnämsta anhängare uppgjordt förslag till corruption, hvilken hädanefter skulle blifva oafbruten och icke blott inskränkt till tider, då riksdag förestod eller påstod. Detta förslag omfattade icke blott en Öfverstyrelse i hufvudstaden, hvilken bland annat skulle söija för partiskrifters utbredande och hafva värdskapet vid partitafflarne, utan äfven ständiga handtlangare i alla rikets delar. Kostnaderna skulle efter jemn fördelning bestridas af Ryssland, Danmark och England. Djupare och

vidsträcktare än förr skulle således grund- *)

*) Juel, Stockholm d. 9 Febr., 27 April, Scheel, Petersburg d. 9 Januari 1770. Cocceji, d. 1, 18 Maj. Angående kela riksdagen 1769—70 jfr landshöfdingen Tilas’s dagbok i Skandinav. Handl. XVLvalarne till Sveriges beroende läggas. Samtidigt lät man svenska hofvet förstå, att grannarnes förbnnd skulle göra alla dess förhoppningar på ökad magt fåfänga. Preussiska prinsen Henriks besök i Stockholm år 1770 hade äfven detta ändamål •).

Det hade under denna tid varit Dannmark, som ifrigast yrkat på allvarliga och tidiga försiktighetsmått mot den ärelystne kronprinsens företagsamhet, men efter gref\e Berns-torfs fall (d. 30 Sept. 1770) antog Dannmark en annan hållning. Bland Struensees planer ingick äfven den, att undanrycka Dannmark dess slafviska beroende af Ryssland och af dess öfvermodiga ministrar. Catharina, som redan i Juli genom sin minister i Köpenhamn förklarat, att hennes vänskap berodde på Bernstorfs bibehållande, intogs efter hans fall af köld mot Danmark och förklarade öppet, att hon skulle betänka sig i afBeende på det holsteinska bytet. Löftet om skeppsvirke lemnades tillsvidare ouppfylldt. Ryska hofvet trodde sig till en början beröfvadt det danskas medverkan till svenska constitutionens skydd. Några egenhändiga bref från konung Christian VII, innehållande motsatta försäkringar, återställde dock i början af följande året någorlunda förtroendet och ännu mera inverkade i Petersburg den ryssvänliga grefven v. d. Ostens utnämnande till dansk utrikesminister. Att Struensee ej åsyftade brytning med Ryssland fick ock svenska kronprinsen erfara, då han på genomresa uppehöll sig i Köpenhamn några dagar. Han kunde ej förmå de herskande att med honom inlåta sig i politik och beklagade sig sedermera bittert i Eutin för sin farbroder, biskopen af Lübeck, öfver danska hofvets köld. Underrättelsen härom öfvertygade Catharina, att det svenska hofvets hopp på det danskas samtycke till en constitutionsförändring i Sverige varit alldeles grundlöst. Emellertid var det Struensees föresats att icke deltaga i partistriderna i Sverige4).

•) Corrnptionsplanen af &r 1770 se Bil. K. Juel, Stockholm d. 1 Maj. Scheel, Petersburg d. 8 Febr., 5 Juli. Cocceji, d. 14 Augusti 1770.

*) Scheel, Petershurg d. 17 Juli, 9, 25 Oct., 16 Nov., 21 Dec 1770, d. 25 Januari, 1 Febr. 1771. Raumer-, 1. c. III. 156, 164, 169 Jfr Hest-, Entwurf einer Geschichte Christian des VII» I. 87, 115.Under sådana omständigheter inträffade konnng Adolf Fredriks frånfälle d. 12 Februari 1771 ocb satte partierna genast i rörelse, emedan riksdag för sådana tillfällen var föreskriften. Emedan ministrarne stodo oberedda och utan penningar, måste de genom sin credit söka fylla bristen. Österman lyckades låna betydliga summor, men de förhoppningar på franskt understöd, hvilka den nye konungens vistelse i Paris lät hattarne hysa, öppnade för dem ännu rikare källor. Emellertid förságos Österman och Gooderich snart med penningar af sina hof. De inrättade mösscomptoiren i Stockholm voro ej mindre verksamma att bearbeta landets opinion än centralhattklubben, i hvilken till och med hofvets förnämsta anhängare inom senaten hade den ogrannlagen-heten att deltaga. En afgörande omständighet var, att ett straxt efter sista riksdagens upplösning fattadt senatsbeslut gjort hattstyrelsen hatad i landet. På grund af adliga privilegierna hade nemligen rådet vid ett förslags upprättande till en hög syssla föredragit tvenne adelsmän framfor deras ofrälse medsökande. De ofrälse stånden hade aldrig uttryckligen erkänt en sådan adelns företrädesrätt. De hade deremot år 1723 ingått en förening inbördes att vidmagthålla den punkt i regeringsformen, som bjöd, att vid platsers besättande ingen för sin ringare härkomst skulle förskjutas. Under partistriderna hade denna ståndsfråga sedermera hvilat. Genom rådets nyssnämnda beslut kallades den ånyo till lif, såsom det synes, icke utan att konungamagtens vänner inom senaten förstodo, hvad dermed kunde vinnas *).

Ofrälse stånden, som under de båda sista riksdagarne lärt känna sin öfvermagt och ofta mot adeln gjort den gällande, hade ej varit benägna att fördraga rådets beslut. Borgerskapet i Stockholm hade genast, sedan det blifvit bekant, hållit trägna möten för att öfverlägga om medlen till motstånd. Stridskrifter mot adeln och hattrådet hade uppviglat folket. Häraf begagnade sig måhända Östermans red-

*) Rosencrone, Stockholm d. 15 Juni 1770, 22, 26 Febr., 1, 8 Hars, Guldencrone, d. 1 Oct. 1771. Det säges hafva varit Sinclair, Herrmansson och Beck-Friis, som lorst väckte denna fr&ga i senaten. Skandinav. Handl. XXXIII. 338. Jfr Gustavianska papperen 1.134.skäp för att få riksdagsmannavalen i de ofrälse stånden att utslå till det

herskande partiets skada4). Viset är åtminstone, att valen så ntföllo. Oaktadt denna framgång hade Österman skäl nog till moderation. Å ena sidan voro kejsarinnans härar sysselsatta vid Donau och Svarta hafvet, och det turkiska kriget tog hennes penningtillgångar i anspråk. Å den andra var Danmark upptaget af vidtgripande inre reformer och föga hågadt att deltaga i de kostnader, hvilka svenska riksdagar plägade medföra. Det erinrade, att ett herskande parti aldrig ville angripa constitutionen. Dessutom förde det ett kostsamt krig med Algier, som dermed ville bestraffa en bundsförvandt till Ryssland, Fortens fiende. Förgäfves erinrade Ryssland, att danska hofvet just för de svenska oroligheternas skull blifvit befriadt från utgörande af krig88ubsidierna mot Turkiet. Danmark öfver-lemnade väl till Österman sin andel i kostnaderna för opinionens bearbetning enligt den öfverenskomna planen för år 1770, men Ryssland och England hade icke blott betalat sina andelar för både det förflutna och det löpande året, utan a.n-vändt betydliga summor dessutom. Då Catharina emellertid bestämdt fordrade, att Danmark på hvad sätt det sjelft funne lämpligast, skulle motarbeta konung Gustafs omstörtnings-planer, beslöt det sig slutligen att utrusta fyra skepp, men Struensee. vägrade i det längsta att låta Danmarks sändebud inblanda sig i Sveriges inre strider. Ryssland fruktade, att royalisterna af denna Danmarks overksamhet skulle uppmuntras. Det var derföre Österman under sken af omsorg för Sveriges lugn visade sig beredvillig att gå in på en composition mellan partierna, genom hvilken dessa skulle dela magten och de stora riksdagsstriderna sålunda upphöra T).

Den nye konungen, som vid sin hemkomst såg omöjligheten att genom ständernas pluralitet något vinna, uttalade äfven partiernas composition såsom målet för sina sträfvan-

•) Rosencrone, d. 9 No v. 1770. Gustavianska Papperen I. 135. V) Guldencrone, Stockholm d. 12 April, 24 Maj, 14, 28 Juni, Scheel, Petersburg d. 15 Mars, d. 12, 16 April, 17 Maj, 7 Juni, 9 Juli 1771. Hest*, Entwurf et cet. 1. 104.den. De gamla partierna hade genom ofrälsets brytniug med adeln blifvit temligen upplösta. Konungens bemödanden att utplåna partiskillnaden verkade, älven der de ej lyckades, en ytterligare upplösning. En ny skillnad mellan componister och anticomponister korsade den gamla partigränsen.

Österman, som ville behålla ett Ryssland tillgifvet parti, insåg mycket väl, huru farlig den underhandling om compo-sition var, som han förde med konungen. Konung Gustafs mening vore, att riksdagen skulle förflyta i overksamhet, endast sysselsatt med hans faders begrafning, hans egen kröning och hans broders förmälning. I fall intet annat vunnes, skulle han efter riksdagens upplösning styra riket med det honom tillgifna rådet. Compositionen skulle gifva honom tillfälle att vinna anhängare ur båda partierna. Ryska ministern betraktade derfÖre compositionsförsöken med misstroende. Åfven gjorde han och Gooderich allt för att släcka den uppblossande striden mellan adeln och ofrälset, åt hvil-ken öfverläggningarne om flera punkter i konungaförsäkran gifvit ny näring. Catharina hade befallt sin minister att söka genomdrifva den gamla konungaförsäkran oförändrad, för att undvika den strid om 1756 och 1766 års tillsatser, som upprört sista riksdagen. Hon ansåg konungen genom den gamla försäkran vara skyldig att erkänna äfven alla sed-nare lagligen tillkomna förändringar. Då striden om konungaförsäkran hopsmälte med striden mellan adeln och ofrälse stånden, blef den af mycket mera oroande beskaffenhet Grefve Bernstorf hade vid åsynen af de lägre ståndens sjelfständiga framfart redan vid 1765 års riksdag uttalat den farhågan, att 11 adeln en dag kunde förlora tålamodet och af-skaka ofrälsemännens ok äfven ined fara att komma i beroende af hofvet," och nu var ingen af de förbundna mini-strarne blind för faran af den uppblossade ståndsstriden. Den af parterna som förlorade striden — adeln eller ofrälset — skulle hos konungamagten söka sin hjelp8). Hof- •)

•) Guldencrone, Stockholm d. 7, 28 Juni, 19 Juli, 6, 27 Augusti. B. 9 Augusti skrifver G. om ofrälsefrågan: Cette affaire sera d'autant plus délicate à y toucher et à décider comme elle amènera lesvets förnämsta kämpar fattade saken lika riktigt och underblåste på allt sätt osämjan.

Åndtligen fann Österman, att constitutionen lupe desto större fara ju längre tiden utdrogs. Han beslöt mot slutet af år 1771 att förskaffa sig pluralitet på riddarhuset, infora ett tillräckligt antal mössor i rådet samt låta ständerna åtskiljas. Struensee vidhöll väl sin vägran att gifva penningar, men ansåg nu rådligt att vid regeringsformens fara låta Guldencrone samverka med Englands och Rysslands ministrar. Dessa herrar blefvo då ense om att från

hufvudsta-den och riksdagen aflägsna royalisternas förnämste ledare, riksrådet Sinclair. I stället för att mot honom gripa till våld, hvartill Österman *varit benägen, valdes den mildare utvägen att göra honom till gouverneur i svenska Pommern och derifrån hemkalla riksrådet Liewen. Genom detta byte och fem rådsstolars inrymmande åt mössor, hvilket man ville göra till compositionsvillkor, skulle öfvervigten i senaten tillfalla nämnda parti. Nu inträffade att vid årsskiftet franske ambassadeuren Vergennes inställde sin penningutdelning; mot-ståndarne betänkte sig ej länge, innan de afstodo från att följa exemplet. Om nemligen hvaije lockelse af detta slag upphörde för egennyttan, skulle denna endast hos en konung med Ökad magt hafva att söka sin tillfredsställelse; under de rådande förhållandena skulle hofgunst och tjenster, öfver hvilka hattrådet förfogade, draga mängden till det herskande partiet. Österman och Gooderich bcslöto att i stället begagna franska corruptionsmedlens uteblifvande till att afgjordt stadga sitt eget parti. Dock ville man dröja, till dess konungaförsäkran blifvit antagen, för att åtminstone hafva ståndsstriden

discussions infinies auxquelles chapeaux et bonnets feront chacun pour l'ordre ou il appartient cause commune et dont le décision causer» le mécontentement d'un parti ou d'autre dont on pourra redouter la suite desagréable que le parti mécontent pourroit prendre l'idée de s'attacher à la cour et d'attendre d'un suveraîn les bienfaits de ces privilèges dont ils se voyent privés — och d. 22 October 1771: le plan d'opération dans cette affaire doit être différent de tout autre, comme il s'agit ici non d'une affaire de parti, mais d'une affaire d'ordre ou tout le monde épouse les intérêts de la classe ou il appartient Han jemföre detta omdöme med Gei-jers; Gustavianska Papperen I. sid. 162.först bilaggd ®). — Det behöfver knappt anmärkas, att franska penningutdelningen genast ånyo kom i gång.

Sedan genom Östermans och hans anhängares lugnande inverkan alla stånden i Februari 1772 förenat sig om ko-nungaförsäkringens lydelse, ville den ryske ministern slå sitt slag. Hans mod var betydligen stegradt genom Struensees fall och de försäkringar om nitisk samverkan, som genast erhöllos från Danmark, hvars utrikes angelägenheter kommo i händerna på ryssvännen v. d. Osten. Emellertid synas ofrälsestånden hafva gått längre än Östermans eller åtminstone hans hofs önskan, hvilket ej öppet ville såra konung Gustaf. Hänförde icke blott af partisinne utan af hämnd mot det aristokratiska rådet, beslöto de ofrälse stånden att afsätta alla dettas medlemmar af hattpartiet. Genom tre stånds beslut var frågan sålunda redan afgjord. Dock hoppades konungen ännu att i adelns afslag finna en utgångspunkt för en underhandling, Åfven detta hopp svek och med djup grämelse såg den fosterländske konungen Rysslands ok beredt för Sverige. Hämnden böljade redan rusta sig mot det störtade partiet; på samma gång utbröt oenighet inom de ofrälse stånden sjelfva. Sveriges sammansvurna grannar stodo färdiga att erbjuda det förbund. Åfven England ville med ett sådant anbud visa sitt nit för Rysslands interessen I).

Konungen hade länge afböjt hvarje förslag om våldsamma steg. Nu gåfvo de den enda utväg till räddning. Konungen antog den honom förelaggda planen till en revolution, som på en gång skulle böljas i Finland och i Skåne ochj fulländas i Stockholm. Planen blef emellertid upptäckt af engelska ministern i Paris, dit frågan blifvit hänskjuten, emedan franska penningar voro oumbärliga för företaget. På denna väg, blef planen temligen fullständigt känd af de förbundne ministrarne i Stockholm Bamt af hofven i Petersburg, London, Köpenhamn och Berlin. Ryska hofvet skyn-

•) Guldencrone, Stockholm d. 22 Oct.. 12, 29 Nov., 20 Dec. 1771, d* 14 Januari 1772.

) Guldencrone, Stockholm d. 28 Febr., 13, 29 Mars, 14 April, 24, 31 Juli 1772.dade genast att uppmana det danska till hotande rustningar i ee-ländska hamname och på norska gränsen, utlofvande liknande kraftfulla steg från Kysslands sida. Då kort derefter underrättelsen om upprorets början i Finland ankom till Petersburg förnyades denna uppmaning till Danmark, med tillägg likväl, att inga deolarationer borde afgifvas utan efter samråd med kejsarinnan. Emellertid utförde Gustaf III på egen hand i Stockholm sin för moderation och lycka lika mycket berömda revolution af den 19 Augusti 1772. En klok behjertad handling sönderslet såsom spindelväf alla en illslug diplomatis nät. De främmande ministrarne stodo nu i den afgörande stunden efter så mycket hufvudbry och så många öfverens-kommeleer utan instructioner, utan penningar och — hvilket var det värsta — utan declarationer. De måste dölja sin förbittring deröfver att, såsom en bland dem skrifver, ”konungen i-

Sverige varit nog företagsam att i sitt land af-skafFa en regeringsform, som hade stöd och skydd af fyra Btora hof i Europa” 2).

Kyssland, upptaget af sitt turkiska krig, måste gömma sin hämnd, till dess fred blifvit sluten, hvarom det underhandlade. Det sammansvor sig emellertid fastare med Danmark. England, som för att skörda fördelar af Kysslands vänskap, inblandat sig i de svenska angelägenheterna, var blott beslutet att icke tillåta någon fransk flottas uppträdande i Östersjön. Konung Fredrik i Preussen, som fruktade, att hans planer kunde lida en rubbning af den oro, svenska revolutionen väckte, tog väl en hotande ton, men blott för att förmå sin systerson till underhandling med den mägtiga kejsarinnan Han var nöjd, blott krigsmolnen öfver den norra horizonten. ånyo sjönko. Danmark allena, som på kejsarinnans uppmaning, redan innan revolutionen var det bekant, börjat rustningar på Sveriges gränsor, uppträdde med krigisk hållning men måste, lemnadt i sticket af sin mägtige vän i öster, be-qväma sig till den fredliga förklaring, kopung Gustaf i spetsen för sina trupper på dess gräns afForérade detsamma.

Guldencrone, Stockholm d. 24 Juli, 18, 22, 25 Aug., d. 3 Sept.

1772.

7Det tröstade sig med att härigenom hafva insött honom i säkerhet for en kommande hämndens dag8). Lönen för sin trohet fick det genom den holsteingka bytestractatens execution det följande året. Det missnöje med revolutionen, Rysslands och Danmarks ministrar hade ordres att underblåsa, så snart det visade sig, dolde sig ännu länge försig-tigt, så länge konungen uppbars af det folk, hvars yttre anseende och inre ordning han räddat4).

Gustaf 111:8 revolution hade brutit ena eggen på Catharinas diplomati, hvilken just samtidigt tillfogade ett annat land oläkliga sår. Pohlens olycksöde hade börjat gå i fullbordan, dock icke alldeles enligt Catharinas plan.

Då Fredrik den store och kejsar Josef II i slutet af Augusti 1769 i Neisse hade sitt första möte, aftalades en ny sammankomst för följande år. På mellantiden afgjordes det ryskt-turkiska kriget. Vid den första sammankomsten stodo väl de ryska härarne redan i Donauprovincerna, men tur-karnes fullkomliga krigsoduglighet var ännu ej ådagalaggd. Sannolikt har väl dock Fredrik närt Josefs oro för de ryska armeer, som opererade i närheten af hans arfiänder. Kejsaren skall också redan nu hafva förklarat, att Österrike aldrig skulle tåla Ryssland såsom sin granne i Moldau och Wal-lachiet °). Men innan det följande mötet hade ej blott ryska •)

•) Solms Petersb. d. 4 Sept. Till Solms, Berlin d. 26 Sept. Guldencrone d. 28 Aug., 22 Sept. 30 Oct., 17 Nov. G. skrifver d. 20 November, att Österman funnit Danmarks förklaring för mjuk: ”Je lui ai représenté surtout que les démarches du Roi ne pouvoient être plus conformes à notre situation .actuelle et aux vues de sa cour, qui résolue de ne rien faire avant la paix nous avoit engangé conjointement avec le Roi de Prusse de prendre avec Elle le masque le plus parfait jusqu’à même nous consulter de ne pas donner par nos armements quelque ombrage ou prétexte de défensive au Roi de Suède.

•) De otacksamma svenskarne ansågo Danmarks fredliga förklaring s&som ”une suite d’une crainte qu’a inspiré le nom, les démarches et les armements de leur grand Gustave et les conditions, qu'il nous a présent.” Guldencrone d. 24 Nov. Märkvärdigt är hvad G., sedan han d. 1 September berättat om landets bel&tenhet, tillägger, att äfven Rudbeck tillskrifvit regementschefer bland sina vänner, att de borde omfatta den nya regeringsformen, som straffade de ofrälse st&ndens skamliga uppförande vid sista riksdagen.

*) Se Fredriks framställning, hvari händelserna äro med beräkning satta i orätt ordning. Oeuvres de Frédéric le Grand VI. sidd. 24 f.flottan i grund förstat den turkiska sjomagten vid Tcheeme och tändt ett uppror i Portens grekiska besittningar, utan turkarne hade efter flera bataljer blifvit utträngda ur Moldau . och Wallachiet och dessa länders fästningar fallit i ryssar-nes händer. Hofvet i Wien måste af dessa Rysslands framgångar oroas mera än någon annan europeisk inagt. Men äfven Preussen ville ej gerna hafva Ryssland allt för mäg-tigts det blefve såsom fiende oemotståndligt, såsom bunds-förvandt anspråksfullt. I stället för att öppet låta det af Österrike hindras i dess segerbana, beslöt konung Fredrik att sjelf deraf draga fördel. Hans sätt att begagna förhållandena är ett diplomatiskt konstverk *)..

Fredriks andra sammankomst med kejsar Josef inträffade d. 3 September 1770 i Neustadt i Mähren. Kaunitx, Maria Theresias sluge diplomat, var äfven tillstädes. Af hvad som försiggått har naturligtvis allt blifvit fördoldt, som ingen af deltagarne velat uppenbara. Enligt Fredrik har Kannitz förklarat sin herskarinnas föresats vara att icke tillåta, att ryska hären ginge öfver Donau eller att Ryssland genom eröfringar åt det hållet blef^ Ungerns granne, hvarpå den preussiske konungen svarat, att hans förbindelser med Catharina hindrade honom att mot henne uppträda vid Österrikes sida, men att han ville söka utplåna den köld, som inträdt mellan de båda kejsarhofven, på det ett allmänt krig måtte undvikas. Fredrik hade ej förut varit okunnig om Österrikes tankar. Han hade derföre öfvertalat Porten, hvars förtroende han velat bibehålla, att söka ej blott Preussens utan ock Österrikes medling. Han hade föreställt divan, huru myc-? ket det mägtiga Österrike skulle gifva fredsmedlingen eftertryck. Lyckan ville att just under conferencedagarne i Neustadt ett ilbud från Constantinopel ditförde Portens förklariug att vilja inlåta* sig i fredsunderhandling endast med Preussens och Österrikes medling, hvarom den anhöll. Konung Fre- *)

*) Man bôr observera detta uttryck af Fredrik i Avant-propos till memoirerna 1763—1775: je saisis donc par les cheveux ¡’occasion qui se présentoit et à force de négocier et d’intriguer je parvins à indemniser notre monarchie de ses pertes passées, en incorporant la Prusse polonaise aveo mes anciennes provinces

7*drik * förespegiade Österrike, att det kand« blifva skiljedomare mellan de krigförande, oeh Kaanitz åtog sig uppdraget p& viikor, att Catharina äfven requirerade denna tjenst. Fredrik hade förot meddelat ryska hofvet sin tro, att Österrike tänkte deltaga i Turkiets krig, och sin önskan att fä bilsggdt ett krig, i hvilket han ogerna såge sig invecklad. Rysslands svar hade» d& röjt de mest ärelystna anspråk. Då Fredrik nu åtog sig att underrätta kejsarinnan Catharina om Turkiets önskan, — förstod han väl, att hans uppgift skulle blifva att förmedla Catharinas och Maria Theresias aldeles stridiga interessen och var utan tvifvel besluten att låta Pohlen blifva försoningsofFretT).

Någon i Neustadt fattad öfverenskommelse om denna republiks öde har ej blifvit bekant. Händelser, som föregått och följde* tyckas emellertid talande. Redan före de båda monarkernas sammankomst hade konung Fredrik på pohl-ska gränsen förlaggt trapper under förevändning att skydda sina länder mot röfverier och Österrike hade låtit en del af sina i Ungern sammandragna trupper besätta en del afstar-ostien Zips i södra Pohlen. ly>rt efter mötet i Neustadt utsträcktes Fredriks truppkedja, så att den kom att omfatta ett betydligt pohlskt område, enligt föregifvande för att skydda hans stater för pesten, som från de stora armeerna vid Donau inträngt i republiken, och Österrike utvidgade sina occupationer och förklarade det besatta området inför-Hfvadt med Ungern, till hvilket det fordom hört. Man bör minnas, att så snart ryktet haft att förtälja om en delning af pohlskt land mellan Ryssland, Preussen och Österrike, har det bestämt Zips som det sednares lott •).

’) Scheel, Petersburg d. 15, 32 Juni 1770. Raumer*, 1. c. IV. 285 f. Oeuvres de Frédéric le Grand VI. 29 f.

*) Se Herrman; Geschichte Russlands V. sidd. 394 och 483. Scheel, Petersburg d. 6 November 1769: Je ne crois pas que ce soit sans la connivance de cette cour que ce monarque a fait avancer ses trouppes vers les frontières de la Pologne pour les mettre à l’abry des insultes des brigands; elles y resteront tant que la cour de Vienne ne fait pas remarquer quelques allarmes à ce) sujet, mais si cela se fait 11 les retirera probablement aussitôt. Följande är märkvärdigt: Osten, Petersburg d. 5 Nov. 1763: Llm-Fredrik hade si fort som möjligt underrättat kejsarinnan om Portens requisition af de tvä magternas medling och detta så, som om Österrike redan hade åtagit sig densamma, innan han derom blifvit tillspord. Han hade ej gerna kunnat undandraga sigJ Med anledning af Portens begäran hade han sökt utforska Kaunitz och funnit, att Österrike unnade Catharina en ärofull fred, endast Moldau och Walla-chiet förblefve turkiska. På samma gång föreslog han en plan att genom eftergifter stilla Pohlens oro och utlofvade sin garanti för pacificationsvillkoren. Till en dylik garanti ville han afven öfvertala Österrike, som vore uttröttadt af de ständiga oroligheterna i grannstaten. De båda hofven skulle till och med finnas benägna att tvinga de confedererade till att antaga de villkor, Catharina föreskrefve. Kejsarinnan, som ej ville låta någon annan dietera freden, anhöll om de båda tyska magternas goda tjenster till fredens påskyndande, men afböjde deras medling, förebärande, att England eljest skulle känna sig såradt, alldenetund det fått ett dylikt anbud afslaget.

Romanzoff, som förde befälet vid Donau, fick skyndsamligen befallning att söka träda i direct fredsunderhandling ®).

Det lyckades dock Fredrik att bringa sin underhandlin i Petersburg in på den väg, som ledde till hans mål. Det var vid tiden för mötet i Neustadt, som hans broder Henrik gjorde ett besök i Stockholm för att förmå deras syster Lovisa Ulrika att afstå från sina planer på svenska constitutionens störtande, hvarigenom en för Fredriks planer otjenlig oro kunde uppkomma i Norden. Fredrik hade ej försummat att förbereda ryska hofvet på denna resa, så snart

pératrice-Reine a fait partir pour Varsovie de C:te de Poniatowaky, General-Major dans son service et lfa chargé de dire à sa famille

.......q'uelle consentirait volontiers à l'élection de la famille de

Caartoryski pourvu que cela ne fut pas au prix d'un démembrement de la Pologne soit en faveur de la Russie ou du Roi de Prusse, en ^joutant q'elle ne ferait aucune démarche ni prétention sur la sta-rostie de Zips quoiaue ses ministres voulussent la persuader q'uelle avoit des droits là-dessus.

•) Jfr Fredriks framstallning — Oeuvres de Frédéric le Grand VI. 29 f. — med De Smitt, c. 1. Collection des, documents N:o 3.den blifvit beslutad. Det synes Verkligen som en inbjudning från kejsarinnan föranledt, att prins Henrik från Stockholm tog vägen till Petersburg, men utan tvifvei har Fredrik påräknat en sådan bjudning; det borde efter Fredriks och Josefs möten vara för kejsarinnan på en gång hugnande, att verlden finge se den betydande preussiske prinsen besöka hennes hof, och önskvärdt, att hon sjelf finge utforska det preusiska hofvets tänkesätt. Men onktadt det sken af förtrolighet, som omgaf prins Henriks mottagande i Petersburg, hade han svårt att utlocka anspråken på Turkiet; det ena ilbudet efter det andra förde till hofvet budskap om nya framgångar i kriget. Solms föreställde slutligen, huru svårt prinsen skulle få att i Berlin förklara kejsarinnans inbundna bemötande och gaf en vink om den köld, som deraf kunde uppstå hos konung Fredrik. Åndtligen, då äfven Porten vägrat träda i direct underhandling, meddelade kejsarinnan i December till konung Fredrik sina anspråk. Dessa voro sådana, att han aktade sig framföra dera till hofvet i Wien. Fredrik låtsade som ville han taga sin hand från hela freds-verket och låta Österrike reda frågan efter behag 4).

Så stodo förhållandena, då det vid nyårstiden 1771 blef bekant i Petersburg, att Österrike med sina öfriga länder in-förlifvat starostierna Zips och Zcandek. Det var under ett samtal om detta steg, som kejsarinnan lät undfalla sig det yttrandet till prins Henrik, att hela verlden ju kunde följa Österrikes exempel2). En af de närvarande ministrarne ut- *)

*) Oeuvres de Frédéric le Grand XXVII. 321 f. Smitt; 1. c. Collection des documents N:o 4. Scheel, Petersburg d. 8 Febr., 27 Juli, — d. 24 Augusti 1770: Au départ du prince de Berlin le roi, a marqué ici que le vray motif de son voyage étoit pour marquer une sorte de piquanterie de ce-que l'Empereur ne l'a pas invité à assister au camp de Moravie ou toute la maison d'Autriche s'assemblera et auquel le Prince Henri manquera seul de la famille royale de Prusse. D'autre part on croit scavoir que ce monarque n'ayant pas désiré d'être accompagné de son frère à cette occasion a empêché que l'Empereur ne lui en fit pas la proposition.

a) "Mais pourquoi tout le monde ne prendroit-il pas aussi" voro kejsarinnans ord (Schlözer; 1. c. sid. 249 f.). De Smitt har fullkomligen bevisat opålitligheten af de m&nga berättelser, man förut haft om detta möte; 1. c. sidd. 14 ff.lade detta så, att konungen af Preussen, som redan dragit en militärkedja inom Pohlens gränsor, borde bemägtiga sig Ermeland. Man bar utmärkt kejsarinnans ord s&som utsädet 'till hvad tre magter skördade i Pohlens första delning. En annan hand hade dock långt förut gjort den sådden. Förespeglingarne om Ermelands förvärfvande voro blott en utveckling af de obestämda löften, hvilka Ryssland gjort, att icke lemna Fredriks trohet obelönt och hvilka till och med funnit i plats i convention en af 1767. Det var nu af vigt att fästa Preussen vid Rysslands interesse. Emellertid talade Fredrik om Ermelands förvärfvande såsom ej värdt det uppseende deraf skulle väckas, men lät förstå, att pohlska Preussen väl kunde vara värdt någon ansträngning. Mången diplomat i Petersburg uppfattade redan nu Fredriks ställning. Den benägenhet att befordra Catharinas interes-sen,

hvilken han tilläde hofvet i Wien, den ifver med hvil-ken han sökte att jemte Österrike få bemedla den pohlska pacificationen väckte misstankan, att de båda tyska regenterna vid sitt möte i Mähren slutit någon öfverenskommelse angående Pohlens öde — en misstanke, som blott ökades ju mera k. Fredrik sökte utrota det ryska hofvets ovilja mot Österrike, under det man i Petersburg ej erhöll något direct meddelande från hofborgen i Wien. Fastän ryska hofvet visade Fredrik allt förtroende, var det emellertid betänkt på att på egen hand kommå till rätta i Pohlen. Saldern skickades till Warschau för att göra ett sista försök med pacificationen och ryska hofvet yrkade ännu, att k. Fredrik skulle vara be-hjelplig att förmå Österrike till sina occupationers utrymmande a). •)

•) Oeuvres de Frédéric le Grand, VI. 33 ff. Schlôzer 1. c. 251. Scheel, Petersburg d. 10 Dec. 1770, d. 4 Januari: Il en est de meme sur les affaires de Pologne dans lesquelles le Roi de Prusse souhaite aussi mêler l’Autriche. Jusqu’à présent la Russie ne connoit les sentiments (de l’Autriche) que par l’interprétation de ce monarque mais ce silence lui fait soupçonner quelques conventions sécrétés à ce sajet entre les deux cours que n’empêcheront pas que l’Impératrice lui accordera de l’influence dans la pacification de ce royaume, si elle ne peut pas y réussir seule — och d. 24 Februari 1771: Rien prouve plus l’aveuglement pour ce prince que la réunionDi efter Turkiet* krigsförklaring, uppresningarae i alla Pohlens delar fattade nytt lif, hade de ryska statsmännen sökt fi bildad en motconfederation, såsom bästa medlet till de många upproriske confederationernas bekämpande. Man hade först velat sätta Czartoryckerna i spetsen för en sådan, men dessa hade ej glömt, hnru ryska diplomatien förut missbrukat deras tjenster till vinnande af egna syften. De fordrade för sin medverkan, att Ryssland skulle förklara hela sitt verk vid 1707 års riksdag tillintetgjordt, således afstå från garantien af republikens författning och tillåta minskning af dissidenternas rättigheter. Konungen förde ståndaktigt samma språk. Kejsarinnan hade då utbytt sin brutale ambassadeur Repnin mot furst Wolchonsky, hvars mildhet gjort honom omtyckt i Pohlen under en föregående vistelse der-städea. Czartoryskerna hade för ett ögonblick fattat hopp, men den hårde general Weymarn stod i spetsen för de ryska corpSema i Pohlen. Dessa, som oupphörligt måste vara i marche mot de spridda hoparna af confedererade, förödde hela landet. Dock stodo de mägtigaste familjer i en afvaktande ställning. De få ansedda chefer, som ledde de confedererade, kunde för inbördes hat och afund ej gifva något sammanhang åt befrielsekriget. Enskilda ädlingars tapperbet blef fruktlös. Att en generalconfederation ändtli-gen i September 1769 kommit till stånd i Biala gjorde ej ända på chefernas inbördes split och de underordnades sjelfs-våld. Ryssarne vunno betydliga fördelar, men sitt herravälde kunde de ej återtaga. Såväl konungen och senaten som de confederade skickade sändebud till Europas förnämsta magter, utan att någonstädes få löfte om hjelp. Ryssland, uppretadt deröfver att äfven konungen ' vändt sig till Frankrike, ville dock ej störta honom. Under sina alltmera

à laq’uelle il travaille avec tant de succès entre la cour de Vienne et celle-ci. Il me paroit q’uil faut être bien novice et mal connoitre 1« Roi de Prusse pour ne pas se douter q’uil ne prêtera jamais les main8 à une alliance si contraire à ses intérêts que dans des vues plus importantes pour lui et dont la Russie tôt ou tard sera la victime. Le démembrement de la Pologne est infailliblement l’objet de l’amitié entre lui et l’Empereur.glänsande framgångar vid Donau hoppades det att efter en Turkiet aftvungen fred kunna med öfvermagt bringa Pohlen till lydnad. Det ville derföre blott skilja konungen från hans enda pålitliga rådgifvare, furstarne Czartoryski, hvartill Fredrik äfven oupphörligen rådde. Då dessa ej ville draga sig tillbaka och ej eftergifva sina fordringar på garantiens upphäfvande och inskränkning af dissidenternas rättigheter, blefvo deras gods occuperade af ryska trupper. Hela Pohlen, confedererade och overksamma, underkastades den förfärligaste utsugning. Att Choiseul ändtligen sände skickliga officerare att leda de confedererade, väckte blott hos dessa ett gäckande hopp, heldst Frankrikes ifver vid Choiseuls snart inträffade fall svalnade. Mötet i Neustadt var mera egnadt att väcka Catharinas oro. Hon var i slutet af år 1770 ytterst angelägen att bringa Pohlen i fred och gaf konungen en vink att, ifall, han ej fogade sig efter Rysslands önskningar, blefve detta snart satt ur stånd att rädda honom. Wolchon-sky lyckades ändtligen bilda en motconfederation, men bestående af så vanryktade personer, att den blef alldeles utan betydelse. Det var vid denna tid, som ryska hofvet, seende att Wolchonsky med pacificationen ej kom ur fläcken, beslöt att till Warscbau afskicka den högt betrodde Saldern. Stanislaus August och Czartoryskerna hade vid ryska hofvet fört

klagomål öfver Wolchonsky och förespeglat möjligheten af en pacification. Saldern begaf sig till Warschau med fö* resats att med deras tillhjelp utföra sitt verk. Man trodde, att konung Fredrik såg Salderns expedition med så mycket större missnöje, som denne ingalunda var böjd fördelnings-planerna 4).

Konung Fredrik hade emellertid afvaktat sin broders återkomst och, sedan han sannolikt af honom blifvit försäkrad, att icke alla ryska statsmän voro så otillgängliga för

) Herr man Geschichte Russlands XL 452—489. Scheel, Petersburg d. 29 Jauu&ri 1771: Je doute que ce choix soit au gré du roi de Prusse qui depuis quelque temps cherchoit à s'ingérer et avoir de l'influence dans les affaires de Pologne, mais autant que je puis juger des sentiments de M:r de Saldern il ne favorisera pas les vues de ce monarque de démembrer ce royaume pour prix de ses bons offices à la pacification.delnings förslagen som Saldern ooh hans beskyddare Panin, gick han beslutsam sin väg fram. Redan dagarne efter prins Henriks ankomst till Potsdam (d. 18 Febr. 1771) vidtog Fredrik ätgerder för att blifva upplyst om inkomsterna af Ermeland, Culms och Marienburgs districter och Po mm er el-len. Till Petersburg affärdade han bref på bref för att meddela Österrikes fasta föresats att bibehålla de alltjerot utvidgade occupationer, det gjort i södra Pohlen. Han sade sig minnas, att första underrättelsen om de österrikiska o£-cupationerna hade hos flera personer i Petersburg väckt den tanken, att alla Pohlens grannar lika mycket borde utvidga sig, fastän denna mening haft ännu flera vedersakare. Dessa hade dock alltid förutsatt, att Österrike förr eller sednare skulle utrymma de occuperade starostierna. Då emellertid denna förutsättning vore falsk, såge konung Fredrik till bibehållande af den jemnvigt med Österrike, hvilken vore Preussen oumbärlig och Ryssland ingalunda likgiltig, ingen annan utväg än den, att sjelf tillegna sig ett stycke af Pohlen, hvars integritet dessutom genom Österrikes steg redan vore kränkt. Han hade kommit på den ideen, att Ryssland äfven i Pohlen kunde taga ersättning för sina krigskostnader, emedan det å ena sidan kunde vara Ryssland likgiltigt på hvilken sida det toge sin ersättning och å den andra Pohlen gifvit npphof till turkiska kriget. Österrike, som nu var vittne till Portens krigsodnglighet, fruktade ej mera dess magt, men skulle icke fördraga Ryssland i sin närhet. Det ville derföre ej, att Porten skulle förlora Donaufurstendömcna. Lättare skulle Ryssland kunna i Pohlen tillfredsställa sina anspråk. Der skulle Fredrik kunna finna lön för subsidierna och andra offer, kriget af honom kräft. Sedermera blefve han vid Ryssland oupplösligt bunden af tacksamhetens band. Denna ville han redan vid fredsmedlingen ådagalägga. Han ansvarade för att hela planen Bkulle utan blodsutgjutelse kunna exequeras. Hofvet i Wien som tagit första steget kunde minst sätta sig deremot. Redan innan Mars månads utgång var han färdig att bestämma, hvilka delar af Pohlens område, som voro honom lägligast. Då svaret dröjde måste Solms snart (d. 16 Maj) varna det ryska hofvet att icke sätta hansherres tålamod på ett för hårdt prof. Ministern kunde ej svara för hvad parti, konung Fredrik i sådant fall kunde taga 5).

Ryssland har förhalat denna underhandling, afvaktande händelsernas utveckling i Pohlen, dit Saldern i medlet af April anlandt, och vid Donau, hvarest Romanzoff ånyo skulle försöka bringa directa underhandlingar å bane. Saldern, som väntat finna konung Stanislaus August lydig i allt, kunde emellertid ej förmå honom att sätta sig i spetsen för ett parti mot de confedererade. Saldern utfärdade då sjelf emot dem ett manifest och for fram med den mest ohejdade våldsamhet. Det olyckliga landet, lika utsuget af ryssar och preussare, reste sig till en sistaförtviilans strid; men afven det sista betydande företaget, anfördt af Oginski, misslyckades genom den odugliga ledningen.

Under väntan på händelsernas utveckling i Warschau och på krigstheatern hade ryska hofvet utan att nämna pohl-ska delningen meddelat Österrike vissa fredsvillkor, som blott kunde vara beräknade på att vinna tid. Det satte väl ej längre i fråga att för egen räkning séquestrera Moldau ch Wallachiet, men yrkade i stället deras fullkomliga oberoende, hvilket Österrike fruktade blott skulle bana väg till ryskt herravälde. Fredrik begärde att emellertid få conventionen med Ryssland om sin andel af Pohlen afslutad, sedan Catharina ändtligen gått in på en delning med honom. Österrike skulle sedermera vara färdigt till deltagande heldre än att öppna krig med både Ryssland och Preussen. För att vara beredt på allt ökade Österrike sina truppmassor i Ungern och afslöt i hemlighet en tractat med Porten (d. 6 Juli 1771), hvari det mot subsidier förband sig att återförskaffa densamma allt, hvad den under kriget förlorat. För Fredrik blefvo underhandlingarne härom ingen hemligenhet. Han fann

deri ett nytt skäl för ryska hofvet att afstå från sina förnämsta eröfringar mot Porten och taga sin skada igen i Pohlen. Endast på detta sätt skulle ett allmänt europeiskt *)

*) Schlözer; 1. c. sidd. 257 f. De Smitt; 1. c. collection des documents N:is 5—7.krig kunna undgås. Hänvisande på omfånget af Österrikes rustningar och på dess underhandlingar i Faris, föreställde Fredrik, att om Österrike gick till Turkiets hjelp, skulle han hafva svårt att på en gång sköta pohlackarne och en fransk hjelpcorps, heldst hans land haft tvenne års missväxt. Di slutligen Österrike afsagt sig all befattning med de fredsvil-kor, Catharina föreslagit, besvor Fredrik kejsarinnan att genom Donaufurstendömenas återgifvande till Porten söka lugna Österrike. Han lät förstå, huru ogerna han ville deltaga i ett krig för Moldaus och Wallachiets skull. Om dessa provinsers återgifvande ej tillfredsställde hofvet i Wien, finge man på våren börja ett krig med fördubblade ansträngningar. Fredrik låtsade sig vara beredd att i olyckligaste fall deltaga i ett krig mot Österrike genom en diversion i Mähren. Han uppmanade Ryssland att öka sina trupper, framförallt i Pohlen. Härigenom skulle man sättas i stånd att, om Österrike gåfve med sig, i hast göra slut på allt motstånd af republiken ö).

Åndtligen i November 1771 då attentatet mot Stanislaus Augusts person visat Ryssland, huru svårt det hade att på egen hand genomföra pacificationen gaf kejsarinnan vika för Fredriks föreställningar. Hon förklarade sig benägen att återlemna Moldan och Wallachiet till Porten, blott konung Fredrik kunde leda underhandlingarne så att denna eftergift ej syntes henne af Österrike aftvungen. Efter denna förklaring var konung Fredrik ej njugg på löften att lemna all slags hjelp mot Österrike. Så snart kejsarinnan Catharinas beslut blifvit hofvet i Wien meddeladt, inträffade hvad Fredrik utan tvifvel kunnat förutsäga; ty huru mycket han än yrkade i Petersburg, att man genast borde sätta sig i besittning af sin del och först derefter meddela sig med det högmodiga österrikiska hofvet, så hade han redan länge om Pohlen haft directa underhandlingar med Kaunitz. Österrikes min klarnade. Kejsarinnan-drottningen skyndade sjelf att fordra sin del, ifall det vore fråga om Pohlens stycknipg 7). Då Ryssland omedelbart derefter äfven i detta afseende med-delade sina planer förklarade sig Österrike genast benäget att sluta närmare öfverenskommelse om delningen. Så snart denna underrättelse ankommit till Petersburg, undertecknade Solms och Panin d. 17 Februari 1772 en convention om delningen,, för sä vidt den rörde deras principaler. I samma dagar undertecknade (d. 19 Februari) kejsar Josef odh hans moder i Wien en act, hvilken genast afsändes till Berlin och Petersburg. Denna skulle förbinda de tre magterna att vid delningen taga lika dyrbara lotter. Denna handling blef af Fredrik undertecknad d. 1 och af Catharina den 19 Mars.

Turkiet, som under förra årets fältt&g förlorat äfven Krim, m&ste foga sig i österikes vilja och sluta vapenhvila, hvilken snart ledde till en fredscongress, före hvars öppnande det åtminstone var förvissadt om Donauländernas återbekom-mande. Det kunde ej förmå Österrike att samvetsgrannare uppfylla sin förbindelse att förskaffa Porten allt det förlorade åter. Redan genom vapen hvilan blefvo alla tre de förbundna magterna i stånd att i Pohlen indraga en oemotståndlig truppstyrka. Efter några månaders ytterligare underhandling kommo de tre magterna öfverens om de områden af pohlskt land, som skulle tillfalla hvar och en af dem Den fullständiga delningstractaten är undertecknad d. 5 Augusti 1772.

Men har förklarat denna handling som en nödvändig tillämpning af den politiska jemnvigtens grundsats, hvilken dock i sådant fall skulle, ifrån att innebära ett skydd för den. svage mot de mägtigare, hafva blifvit förbytt i en lära för dessa sednare att Ömsesidigt erkänna endast hvarandras anspråk. Det är ock mycket betecknande att, sedan Fredrik och Catharina förklarat sig för denna dyrbara jemn-vigts skull nödsakade att följa Österrikes exempel i occupe-randet af pohlskt land, har detta också till sist fordrat att få deltaga i våldet just för att icke af de förstnämnda blifva öfverflygladt. Det är ju dessutom uppenbart, att Fredrik den store utstakat sin plan, långt innan Ryssland och ännu mera innan Österrike intagit någon hotande ställning.

Fredrik, anstiftaren af Pohlens delning, berömmes och berömmer sig sjelf att dermed hafva förebyggt ett stort krig och mycken blodsutgjutelse. Han skulle dock sannolikt ejhafva sörjt, om Ryssland och Österrike kommit att utmatta hvarandra och sjelf har han af besvurna tractater ej ansett sig bunden att i det väntade kriget deltaga. Blott hvad Österrike vidkommer är det en sanning, att det genom förbundet med de båda andra, hvilket på samma gång till skyndade det en så dyrbar utvidgning, undgått ett vidlyftigt krig, som stod för dörren. Catharina,

som ej ansåg äran för en tillräcklig vinst af sina generalers segrar, har i Fredriks plan funnit en utväg till landvinning utan att mot en ny fiende behöfva äfventyra den öfvermagt, hon innehade på krigstheatren. I afseende på Fredrik är att betänka, att de pohlska länder, han nu utan blodsutgjutelse vann, vore Preussen nästan oumbärliga, om det skulle blifva en stark och sammanhängande stat. Brandenburg och Ost-Preussen hade sjelfva en gång blifvit oberoende på pohlackarnes bekostnad. Skulle Preussen skrida framåt till större magt, var det naturligt, att det protestantiska, tyska West-Preussen äfven blefve undanryckt sina katholska, slaviska beherskare.

Pohlens delning var en vanlig yttring af mägtiga staters eröfringslystnad mot den svagare. Skulden för det baksluga sätt, hvarpå denna eröfring blifvit beredd och fullbordad, faller på pohlackarna sjelfva, deras oenighet, besticklighet och sjelfsvåld. Detta bekräftas af den förnedring, hvarmed de flesta store underlättade de främmande magternas företag att aftvinga Pohlens riksdag icke blott erkännandet af den försiggångna styckningen utan äfven antagandet af den constitution, som för framtiden skulle stadga Pohlens vanmagt*

Det visar sig, att Pohlens statsskick var dess olyckors rot. Att den liknande plan, som af Sveriges grannar varit utstakad för detta rike, ej kunde genomföras, berodde derpå, att konung Gustaf III för den nya ordningen fann en mot-taglig jordmån i ett friskt och fritt folklif, som blomstrade oberoende af adeln och de andra corrumperade riksstånden. I Pohlen hade illvilliga grannar endast med den oeniga, sjelfviska aristokratien att göra. Under denna fanns blott en i politisk vanmagt försatt stadsbefolkning midt ibland en okunnig, håglös massa af lifegna.
Bilagor.

A.

Tredje Sécréta Artiklen i AUrance-tractaten mellan Ryssland och

Preussen af den iî—?^r-1764.

11 April

(Efter en aflskrift i preussiske ministern Solms's correspondance 1769; till innehållet fullkomligt Ofverensstlinmande med urkunden, hvilken utgifv. ätt tillstånd att lisa, men ej att copiera.)

H est parfaitement connu aux deux parties contractantes que la forme de gouvernement établie et confirmée par les sermons de tous les quatre états de Suède est souvent ébranlée dans ses parties les plus essentielles par les differentes altérations qu'une faction dans la nation a faite à l'équilibre du pouvoir partagé entre le Roi, le Sénat et les susdits Etats; Et comme la dite faction a été formée et entretenue par certaines puissances étrangères et s'est acquis au moyen de leur appui une grande supériorité dans les affaires de sa patrie en travaillant principalement et sans cesse suivant leur convenance mutuelle à tenir ses concitoyens dans une agitation continuelle et à les animer à se mêler dans tous les troubles du dehors ainsi que cela se prouve par une expérience de plusieurs années et se mettant fort peu en peine des véritables intérêts de la Suède, qui lui rendent le repos neces8air: S. M. le Roi et S. M. l'Impératrice pour prévenir les

fâcheuses suites qui pourroient en résulter s'accordent et s'engagent par cet article secret à donner dès à présent à leurs ministres résidans à Stockholm des instructions suffisantes pour, qu'agissant en confidence et dans les mêmes principes entre eux ils travaillent de concert tant à affaiblir ce parti turbulent par des moyens convenables qui pourront être mieux choisis sur les lieux mêmes

an

qu'à appuyer et assister ceux parmi les Suédois, qui connoisant eux mêmes la pesanteur de leur joug osent encore y résister et songer à remettre les affaires dans leur ordre naturel afin que du moins l'équilibre puisse être maintenu entre eux et les autres.

Si toute fois la coopération de ces ministres ne suffisoit pas pour atteindre le but désiré alors en égard aux circonstances et particulièrement dans le cas ou l'on auroit à craindre un renversement total de la forme du gouvernement de la Suède Leurs Majestés se réservent la liberté de se concerter plus particulièrement sur les moyens de détourner un événement si dangereux et de maintenir la susdite forme de gouvernement en son entier

afin de conserver par là la tranquillité générale et principalement celle du Nord.

B.

(Efter en af riksrådet Scheffer qjelf granskad öfversÄttning, bllaggd danske ministern Schacks depeehe, Stockholm d. 24 April 1764.)

Plan d'une Réforme dans la Constitution de la Suède dressé par M:r le Sénateur, B. de Scheffer.

La Suède a l'avantage par dessus tous les états qui me sont connus dans le monde d'être gouvernée par des loix fondamentales écrites et claires qui déterminent et énoncent avec précision et clairté les droits et les devoirs réciproques du Prince et du Peuple, qui règlent les fonctions de tous les gens en place et qui préscrivent à chacun la conduite qu'il doit tenir pour le maintien de l'ordre dans la société et en vue du bien public. Il est arrivé cependant que malgré des loix si sages toute notre société politique est réduite dans la situation la plus triste et la plus fâcheuse ; que toute autorité et par conséquent toute obéisance a desparu, que le desordre s'est glissé dans nos finances dans notre état militaire et dans toute l'économie de l'état, et que la licence est devenue l'âme de notre gouvernement. Il ne faut que de bon sens pour en conclure qu'il doit y avoir dans une loi devenue si entièrement inutile quelque vice essentiel qui ait produit cet effet. Un homme très judicieux et d'une expérience consommée l'a senti n

qu'à appuyer et assister ceux parmi les Suédois, qui connoisant eux mêmes la pesanteur de leur joug osent encore y résister et songer à remettre les affaires dans leur ordre naturel afin que du moins l'équilibre puisse être maintenu entre eux et les autres.

Si toute fois la coopération de ces ministres ne suffisoit pas pour atteindre le but désiré alors en égard aux circonstances et particulièrement dans le cas ou l'on auroit à craindre un renversement total de la forme du gouvernement de la Suède Leurs Majestés se réservent la liberté de se concerter plus particulièrement sur les moyens de détourner un événement si dangereux et de maintenir la susdite forme de gouvernement en son entier afin de conserver par là la tranquillité générale et principalement celle du Nord.

B.

(Efter en af riksrådet Scheffer qjelf granskad öfversÄttning, bllaggd danske ministern Schacks depeehe, Stockholm d. 24 April 1764.)

Plan d'une Réforme dans la Constitution de la Suède dressé par M:r le Sénateur, B. de Scheffer.

La Suède a l'avantage par dessus tous les états qui me sont connus dans le monde d'être gouvernée par des loix fondamentales écrites et claires qui déterminent et énoncent avec précision et clairté les droits et les devoirs réciproques du Prince et du Peuple, qui règlent les fonctions de tous les gens en place et qui préscrivent à chacun la conduite qu'il doit tenir pour le maintien de l'ordre dans la société et en vue du bien public. Il est arrivé cependant que malgré des loix si sages toute notre société politique est réduite dans la situation la plus triste et la plus fâcheuse ; que toute autorité et par conséquent toute obéisance a desparu, que le desordre s'est glissé dans nos finances dans notre état militaire et dans toute l'économie de l'état, et que la licence est devenue l'âme de notre gouvernement. Il ne faut que de bon sens pour en conclure qu'il doit y avoir dans une loi devenue si entièrement inutile quelque vice essentiel qui ait produit cet effet. Un homme très judicieux et d'une expérience consommée l'a sentim

et observé lors même de rétablissement de la loi, en disant: quvil n'y trouvoit rien qui pat empêcher l'ordre établi de dégénérer en licence; et noos vivons dans un tems qui prouve la justesse de cette remarque. Ce citoyen éclairé et d'un esprit profond ne s'est pas expliqué à la vérité sur ce qu'il trouvoit de défectueux dans la forme de notre gouvernement mais l'expérience nous a suffisa-ment appris à le démêler, scavoir que ceux auxquels la souveraine puissance est confiée ne trouvent nulle part de la résistance quand il arrive que par précipation ou par d'autres foiblesses ordinaires aux hommes, ils mettent la loi à coté et se permettent même de l'enfreindre. Quelque respect que tout Suédois doive aux états du royaume et qu'il leur porte sans doute au fond du coeur,

nous devons tous convenir, qu'ils ont eux mêmes été l'origine et la cause de la confusion qui afflige l'état en donnant à chaque diète plus d'étendue à leur autorité, en délibérant et en prononçant immédiatement sur des affaires qui avant d'être portées devant eux auroient dû être examinées dans les différents collèges et par le roi; en donnant des arrêts dans des causes qui concernent les droits et le bonheur même des particuliers sans observer ce que les loix statuent pour leur défence et pour leur sûrété ; En un mot en exerçant un pouvoir arbitraire qui conduit toujours à la décadence et à la perte d'une état. Or si tout ceci est une suite de la nature de notre constitution qui n'admet aucune force externe capable de servir de contrepoids aux états quand ils abusent de leur pouvoir on ne scauroit disconvenir que Ip, constitution ne soit imparfaite, car la raison nous dicte et l'expérience nous prouve qu'aucun mortel et aucun corps moral ne se trouve dans le mond qui sans un contrepoids pareil ne commettroit des abus dans l'exercise de la souveraine autorité. On pourrait regarder comme contradictoire d'imaginer un pouvoir suprême et de lui donner un frein. Ceci demande donc explication. Dans un empire indépendant il doit Bans doute y avoir une autorité qui ait la faculté de statuer sur tout ce qui regarde la conservation, la sûréte et le bonheur de l'état. Mais pour que cette autorité ne devienne par l'imperfection des hommes entre les mains desquels elle se trouve plus dangereuse qu'utile à la société politique toutes les nations sages ont imaginé un concours de différentes forces qui doivent se réunir pour l'exercer et pour diriger ses opérations.

a*Dans les tema heureux de Rome cette autorité souveraine étoit partagée entre le peuple et le sénat de manière que la réunion de ces deux pouvoirs étoit indispensablement nécessaire quand il s'agissoit de son exercise. Il en étoit de même dans la plûpart des républiques de la Grèce et l'essentiel de ce partage étoit que la puissance législative et la puissance exécutrice n'étoient jamais entre les mêmes mains. M:r de Montesquieu qui a si bien approfondi cette matière et qui avec une érudition infinie a donné un précis des loix fondamentales de toutes les nations et développé les causes de leur maintien ou de leur décadence fait à l'égard du partage de l'autorité souveraine quelques réflexions, qui méritent particulièrement d'être citées. Il dit (pagina 153 Tome l:r): lorsque dans la même personne ou dans le même corps de magistrature la puissance législative est réunie à la puissance exécutrice il n'y a point de liberté. Il n'y en a point encore si la

puissance de juger n'est pas séparée de la puissance législative et

de l'exécutrice, car le pouvoir seroit arbitraire et le juge seroit législateur. Et dans un autre endroit (pag. 159) il dit: Si la puissance exécutrice n'a pas le droit d'arrêter les entreprises du corps législatif, celui-ci sera despotique, car comme il pourra se donner tout le pouvoir qu'il peut imaginer, il anéantira toutes les autres puissances. M:r de Montesquieu n'a certainement pas eu l'intention de dépeindre le gouvernement de la Suède dans ce dernier passage, mais il n'est point vrai qu'il nous est exactement arrivé ce qu'il prédit à tous les états dans les quels la puissance

législative n'est arrêtée par aucune autre. Et tout comme d'un

côté l'exemple de la Suède est une preuve du profond scavoir et des connois8ance8 étonnantes de ce grand auteur le jugement qu'il porte et les raisonnements qu'il fait prouvent de l'autre côté que ce n'est pas par un effet du hasard que nous nous trouvons dans nptre situation actuelle, mais que par la nature même des choses, c'est à dire par celle de notre constitution nous avons nécessairement dû nous y trouver. Il est donc incontestable, qu'il ne nous reste d'autre moyen pour nous sauver que de soumettre nos loix fondamentales à une nouvelle discussion exacte et soigneuse, de réformer ce qu'il peut y avoir de vicieux et d'établir dans notre constitution libre un contrepoids, qui en puisse fixer la nature et prévenir qu'elle ne dégénère de nouveau en licence et ne nousy

ramène à la fin à la souveraineté en inspirant des dégoûts perpétuels à la nation. Tout ceci paroit être sans contradiction.

Mais quand il s'agit de déterminer la nature du contrepoids qu'il convient de choisir et de fonder et il faut avouer qu'il se rencontre de grandes difficultés. Rien ne seroit plus imprudent que de mettre ce contrepoids dans les seules mains d'un roi. On scait que les rois visent et travaillent toujours à étendre et augmenter leur pouvoir et le

droit de résister aux états se changeroit bientôt en faculté et facilité de les opprimer. D seroit moins dangereux de mettre le contrepoids dans les mains du sénat, m«8 l'ambition et les talents supérieurs de quelques sénateurs pourroient également donner lieu à des abus et à l'oppression des états. On ne scauroit ainsi rien imaginer de plus convenable et de plus sûr qu'une sage distribution des différents pouvoirs moyennant laquelle on accorderait tant au roi qu'au sénat et aux états celui ou ceux de ces pouvoirs, qui conviendraient le mieux à chacun d'eux selon leurs différentes situations. Pour m'expliquer d'autant plus clairement je marquerai en peu de mots les points les plus essentiels que dans ces principes et dans ces vues il faudrait observer, en reformant la forme de notre gouvernement:

I) Le roi gouvernera ses royaumes avec et non sans bien moins encore contre l'avis du sénat conformement aux XTTT, XIV et XV:me paragraphe de la forme du gouvernement de l'année 1720. Q) Les sénateurs seront choisis par les états de la façon réglée dans la forme du gouvernement de l'année 1720, quoique avec cette différence qu'il ne sera présenté au roi qu'un candidat pour chaque place vacante. DI) Le roi conférera tous les employa dans le royaume depuis le dernier jusqu'à celui du Felt-Marechal et ceux d'un rang pareil dans l'état civil inclusivement selon la teneur du XL:me paragraphe de la forme du gouvernement, mais les très-humbles représentations du sénat n'auront lieu que si le choix de sa Maj:te tomboit sur des personnes tout à fait incompétentes. Le choix des évêques et des ministres aux cours étrangères se fera selon l'ancien usage. IV) Tout ce qui est contenu dans l'ordonnance de la diète de l'année 1723 est du ressort des états; Personne cependant ne pourra appeller à eux des jugements prononcés et des résolutions données par la Révision Royale de Justice. Y) Si les états prennent connoisance d'affaires quien conformité de l'ordonnance de la diète ne fiit pas de leur ressort le sénat est en droit de leur faire des remontrances nécessaires quand leur décision est mise devant le roi et de suspendre l'execution ad interim. VI) Aucun changement ne

pourra se faire dans les loix fondamentales sous quelque prétexte de correction ou d'explication que se puisse être sans lé consente-ment du roi de l'avis du sénat. Si le changement proposé re-gardoit le pouvoir spécialement affecté et accordé à la royauté le roi aura lui seul voix négative de sorte que quand même la pluralité du sénat seroit d'accord avec les états le refus du roi mettroit obstacle à un tel changement. Si le roi veut renoncer a quelquesunes de ses prérogatives il faudra le consentement du sénat et des états au défaut duquel la loi resteroit à cet égard dans toute sa vigeur. Si l'on propose quelque changement dans cette partie de la loi qui regarde les fonctions et l'autorité du sénat, celui-ci aura voix négative et le changement ne pourra avoir lieu contre le gré de la pluralité du sénat quand même le roi et les états seroient d'accord. c VU) Aucune affaire qui regarde tout le royaume en général ne pourra être définitivement réglée par les états avant que le sénat ait été entendu. Après quoi il dépendra des états de prendre les arrangements qu'ils croiront convenables. VIII) Après ce qui vient d'être dit au sujet de la collation des employB aucune plainte y relative ne pourra être portée devant les états. IX) Sans le consentement du roi de l'avis du sénat la diète ne doit jamais rester assemblée au delà du temps fixé dans l'ordonnance de la diète. X) Les instructions du comité secret seront toujours communiquées au sénat afin que s'il arrive que le comité secret s'adresse au roi dans des affaires qui ne fut pas de la compétence le sénat puisse en faire rapport aux états ou bien selon que les circonstances l'exigent ne point exécuter sa résolution de quoi cependant on fera part au dit comité secret. vn

c.

Tredje Secreta ArUklen i Alliance-tractaten mellan Danmark

och Ryssland; S:t Petersburg den 1765.

11 Mars

(Efter det pâ Kongl. danska utrikes-ministeriets archiv förvarade originalet.)

Gleichwie beiden Reichen sehr daran gelegen ist, dass das Königreich Schweden bey seiner Freiheyt und bey der gegenwärtigen Beschaffenheit, hauptsächlich aber bey der Gesetzmässigen Regierungsform ungestört erhalten werde; dagegen aber die seith einiger Zeit in sothanem Reiche eingerissene frembde Influentz in dessen

Geschäften bey verschiedenen eventuellen Interets viele Spéciale und zwar dergleichen Veränderungen in der Regierungs-form veranlasset, die zuletzt das Gesetzmässige Gleichgewicht zwischen den dreyen Haupt-Ständen, durch die Unternehmung eines Krieges, und durch neu Auflagen auf das Land, ohne yorgängige Beystim-mung der denen Reichs-Ständen vorbehaltenen Gesetzgebenden Macht, auf eine so merkliche Art angegriffen, dass dadurch die in Betracht der National-Freiheyt und derer Reichs-Imunitäten so heilige, als für die Nachbarn wichtige und unveränderliche Constitution, der Gefahr einer völligen Zerrütung auf die eine oder andere Seite, beständig ausgesetzt bleibet ; So verbinden sich beyde Contrahirende Theile einstimmig und einmüthig, darauf bedacht zu sein, damit eine solche der um wandelbahren Fundamental-Constitution des Schwedischen Reichs bevorstehende Zerrüttung nach dem wahren Sinn und denen Grund-Sätzen solcher Legislation in die gehörige Ordnung gebracht werde; dahero denn auch deren beyderseitige Ministres bey dem Schwedischen Hoffe, dem zufolge aufs genaueste in-struiret werden müssen, mit dem ausdrücklichen Befehl, zugleich auf allen in Schweden hinführo vorfallenden Reichstagen jederzeit vertrauliche Rüchsprache mit einander zu pflegen, und in Betracht alles dessen gemeinschaft-zureichende Bestrebungen anzuwenden.

Da auch in dem zweiten Separat Articuln des unterm 10:ten Junii 1746 geschlossenen Bündnisses, und selbst bey Errichtung dessen Stipulirt worden, niemahls zuzugeben dass der fürstliche Antheil der Hertzogthums Hollstein, demjenigen zu Theil werde,vin

der den königl. Schwedischen Thron besitzet; So wird es in Anse-hung dieser Yereinbahrung bey der, ein för alle Mahl getroffenen Yerfögung sein unveränderliches Bewenden behalten.

D.

Konung Adolf Fredriks dictamen till r&dsprotocollet angående förordningen till befrämjande af lagarnes behöriga verkstäUigbet i November 1766.

(Efter en af danske ministern Schack den 16 December 1766 till grefve Bernstorf insänd fransk öfversättning.)

Depuis le moment que la couronne de Suède fut mise sur ma tête par le choix unanime des états, le bonheur de ce royaume devint l'unique objet de mes soins. Dieu, le juge des souverains connoit que l'ambition ne m'aveugle point et que l'édat d'une couronne ne m'empêcha pas de voir les devoirs importants qui y étoient attachés et combien rigoureusement je serois un jour obligé de rendre compte de la façon dont j'aurois gouverné une peuple dont le bonheur m'avoit été confié: Né dans une situation moins brillante, mais plus paisible, je prévis de même combien de difficultés me rencontreroient dans une nouvelle carrière, mais les grandes idées que j'avois conçues d'une nation aussi connue dans tous les temps par son amour pour ses rois et par sa valeur que par son respect pour la religion m'engageront à me prêter à ses désirs. C'étoit avec ces sentiments que j'acceptai la couronne et montai sur le throne de Suède dans la ferme résolution de tâcher d'avancer le bonheur de mes sujets par le maintien des loix et de la liberté. L'exécution scrupuleuse de ces loix si saintement jurées par moi et par eux devint dès alors mon seul et unique but. Plus mes intentions avoient été droites et plus mon affliction devint vive, quand je vis que les démarchés que j'avois faites pour maintenir ces loix avoient été mal expliquées et quand je me vis accusé moi-meme d'avoir voulu les renverser. Ma surprise augmenta par une interprétation des loix fondamentales à laquelle je n'avois pu moins encore du m'attendre. Loin de pouvoir me rendre utile à mon royaume en maintenant les loix vin

der den königl. Schwedischen Thron besitzet; So wird es in Anse-hung dieser Yereinbahrung bey der, ein för alle Mahl getroffenen Yerfögung sein unveränderliches Bewenden behalten.

D.

Konung Adolf Fredriks dictamen till r&dsprotocollet angående förordningen till befrämjande af lagarnes behöriga verkstäUigbet i November 1766.

(Efter en af danske ministern Schack den 16 December 1766 till grefve Bernstorf insänd fransk öfversättning.)

Depuis le moment que la couronne de Suède fut mise sur ma tête par le choix unanime des états, le bonheur de ce

royaume devint l'unique objet de mes soins. Dieu, le juge des souverains connoit que l’ambition ne m’aveugle point et que l’édat d’une couronne ne m’empêcha pas de voir les devoirs importants qui y étoient attachés et combien rigoureusement je serois un jour obligé de rendre compte de la façon dont j’aurois gouverné une peuple dont le bonheur m’avoit été confié: Né dans une situation moins brillante, mais plus paisible, je prévis de même combien de difficultés me rencontreroient dans une nouvelle carrière, mais les grandes idées que j’avois conçues d’une nation aussi connue dans tous les temps par son amour pour ses rois et par sa valeur que par son respect pour la religion m’engageront à me prêter à ses désirs. C’étoit avec ces sentiments que j’acceptai la couronne et montai sur le throne de Suède dans la ferme résolution de tâcher d’avancer le bonheur de mes sujets par le maintien des loix et de la liberté. L’exécution scrupuleuse de ces loix si saintement jurées par moi et par eux devint dès alors mon seul et unique but. Plus mes intentions avoient été droites et plus mon affliction devint vive, quand je vis que les démarchés que j’avois faites pour maintenir ces loix avoient été mal expliquées et quand je me vis accusé moi-meme d’avoir voulu les renverser. Ma surprise augmenta par une interprétation des loix fondamentales à laquelle je n’avois pu moins encore du m’attendre. Loin de pouvoir me rendre utile à mon royaume en maintenant les loixet la liberté, je fus obligé de me regarder comme le premier esclave de Suède sans pouvoir diriger ni mes enfants ni mes domestiques ni moi-meme. Je me vis père d'une nouvelle famille royale, que la providence m’avoit accordée et ne pus ni veiller à l'éducation de mes enfants ni choisir ceux qui dévoient être chargés jle leur instruction. Je me trouvai forcé à ne point refuser mon nom à des démarchés qui dans la suite du temps dévoient donner lieu à tant de desordres et qui étoient contraires aux loix que j’avois jurées. Roi dans un pays libre, ou les lois dévoient être le boulevard le plus solide je me vis réduit à ne pouvoir pas diriger la moindre chose dans ma maison et à ne pas jouir du droit qu’a le moindre de mes sujets, de ne pas voir chez moi ceux qui m’avoient donné des sujets de mécontentement. Quelque grand que fut mon chagrin de me voir mis hors d’état de contribuer au bonheur de mes sujets je n’en consacrai pas moins ma douleur à l’Etre suprême en mettant toute ma confiance dans sa toute-puissance qui soutient le juste et qui protégé l’oint du Seigneur et en attendant avec resignation l’arrivée du moment fixé par la providence pour ouvrir les yeux & mon peuple sur ses devoirs et sur ses véritables intérêts. Les malheures qui sont arrivés à la Suède dans ces derniers temps et des suites desquels elle se ressent encore contribuèrent à mon silence. Une ombre d’apparence ranima mon espoir: Je crus le moment arrivé que la

providence avoit marqué pour redresser tous ces abus, mais je fus trompé dans mon esperance et des nouvelles illégalités m’obligent à rompre ma silence que ma douceur m’avoit présent, mais qui pourrait être expliquée comme une foiblesse s’il duroit plus longtemps. J’ai lu avec surprise l’expédition émanée de l'autorité des états sous le titre de moyens de donner de la viguer aux loix. J’ai trouvé qu’elle touche d’une façon très-senBible la majesté royale et les droits y attachés qu’il est de mon devoir de maintenir tant pour mon propre bien que pour le bien du royaume et le bien public pareequ’il ne se trouve nulle sûrété dans un pays ou les lois fondamentales sont sujettes à des variations si fréquentés et nous scavons par l’histoire que la molle négligence des souverains cause autant de maux que leur ambition et la hardiesse de leurs entreprises. Je scais que dans l’introitus de la forme du gouvernement les états se sont réservés de l’intreprêteret de l’améliorer mais nullement de changer tout à fait mes droits fondés sur la loi. Toutes ces innovations dont je me plains présentement ne sont pas de interprétations mais en effet des change-mens contraires à la lettre de la loi fondamentale et à celles de ses parties qui actuellement depuis 47 ans ont été observées invio-lablement, d’autant plus mécontent de ces innovations que je suis intimement convaincu des malheurs que des arrangements pareils ont apporté à la Suède, j’aurois souhaité que cette expédition des états m’eut été remise pendant le temps de leur assemblée, puisque je ne doute point que Messieurs les sénateurs n’au-roient fait alors les représentations les plus fortes pour prévenir ces changements, leur amour pour l’état et pour les loix fondamentales ainsi que leur serment prêté solemnellement de maintenir mes droits et les loix du royaume m’en tiennent assuré; mai* tous ces moyens étant présentement interdits à moi et aux sénateurs il ne me reste pour ma propre gloire et pour le bien de mes successeurs et du royaume même que de faire insérer ceci dans les registres du sénat comme une preuve que je n’ai pas abandonné les intérêts qui m’appartiennent en qualité de Roi. Je ne veux cependant pas mettre d’autres empêchements à l’exécution de la résolution des états, mais je ne scaurois la signer de ma main. Les états ont réglé comment il doit être procédé

dans un cas pareil.

ADOLPH FREDRIC.

R

(Efter en fransk öfversättning, insänd jemte Juels depeche d. 3 Mara 1769.)

Projet du Plan d'operation qui sera suivi à la diète prochaine 1769.

ISO La direction principale de toutes les délibérations sera commise à 6 des principaux du parti qui formeront le Grand Conseil. Ces messieurs seront le Général Rudbeck, L'Admirai Falkengréen, le Baron et Gouverneur de Ridderstolpe, le Baron de Duriets, le Colonel Gyllenswahn et le Chambellan von Essen. et de l'améliorer mais nullement de changer tout à fait mes droits fondés sur la loi. Toutes ces innovations dont je me plains présentement ne sont pas de interprétations mais en effet des change-mens contraires à la lettre de la loi fondamentale et à celles de ses parties qui actuellement depuis 47 ans ont été observées invio-lablement, d'autant plus mécontent de ces innovations que je suis intimement convaincu des malheurs que des arrangements pareils ont apporté à la Suède, j'aurois souhaité que cette expédition des états m'eut été remise pendant le temps de leur assemblée, puisque je ne doute point que Messieurs les sénateurs n'au-roient fait alors les représentations les plus fortes pour prévenir ces changements, leur amour pour l'état et pour les loix fondamentales ainsi que leur serment prêté solemnellement de maintenir mes droits et les loix du royaume m'en tiennent assuré; mai* tous ces moyens étant présentement interdits à moi et aux sénateurs il ne me reste pour ma propre gloire et pour le bien de mes successeurs et du royaume même que de faire insérer ceci dans les registres du sénat comme une preuve que je n'ai pas abandonné les intérêts qui m'appartiennent en qualité de Roi. Je ne veux cependant pas mettre d'autres empêchements à l'exécution de la résolution des états, mais je ne scaurois la signer de ma main. Les états ont réglé comment il doit être procédé dans un cas pareil.

ADOLPH FREDRIC.

R

(Efter en fransk öfversättning, insänd jemte Juels depeche d. 3 Mara 1769.)

Projet du Plan d'operation qui sera suivi à la diète prochaine 1769.

ISO La direction principale de toutes les délibérations sera commise à 6 des principaux du parti qui formeront le Grand Conseil. Ces messieurs seront le Général Rudbeck, L'Admirai Falkengréen, le Baron et Gouverneur de Ridderstolpe, le Baron de Duriets, le Colonel Gyllenswahn et le Chambellan von Essen.tîO L'on n'entamera aucune affaire à la diète, qui n'aura été préalablement concertée et difinitivement réglée par ce conseil.

3îO Les membres de cette direction conviendront entre Eux du partage des points suivants de manière que:

l:o L'un se chargera de la correspondance.

2:o L'autre de la subdivision de clubs et des différentes langages auxquels il importera à disposer les esprits subalternes.

3:o Deux de ces messieurs auront soins des élections et des Opérations pour augmenter les amis du parti.

4:o La 'caisse pour les grosses dépenses et l'entretien journalier sera confiée à cette direction, qui d'un commun accord conviendra de la distribution de l'argent et des points qu'exigeront des fraix plus ou moins considérables.

5:0 La susdite direction fera choix de trois opérateurs en chef pour l'ordre de la noblesse; ces messieurs auront à leur tour la direction particulière des clubs, ils veilleront à l'oeconomie générale des assemblées, ils payeront la dépense journalière en conséquence du résultat des délibérations du Grand Conseil et ils feront ensuite choix des plusieurs opérateurs à leurs ordres à chacun desquels ils assigneront par listes les quantité des nobles dont ils prendront soins.

0;O Le Grand Conseil observera cette même manière de conduire leurs opérations dans les 3 ordres inférieurs.

7;o L’on chargera 4 à 5 personnes à Stockholm de rassembler les amis du parti, d’observer les menées de ceux, qui se trouvent ici, d’accueillir les nouveaux arrivés, de sonder leurs dispositions .et de leur fournir les idées convenables à la situation, présente des affaires. L’on établira pour cet effet 5 tables pour la noblesse àfin de faciliter les entrevues. Litt. a.

$:o L’on établira ces memes arrangements pour l’ordre des prêtres et celui de la bourgeoisie avec la différence qu’il suffira de 2 tables pour chacun de ces deux états. Litt. b.

9:o 15 jours avant l’ouverture de la diète on choisira des opérateurs particuliers tant ici qu’à Norrköping qui recevront les amis du parti dans tons les ordres, qui leur assigneront des quartiers, qui travailleront à s’attacher les personnes dont la façon dexn

penser est équivoque et qui opéreront pareillement sur les adhérents du parti de la cour et de la France. Litt. c.

10:0 L’on fera écrire et imprimer tout ce qui pourra contribuer au ton qui doit tenir le parti et exciter en général l’attention des représentants à la diète sur les objets les plus impor-

tants qui seront combattus à cette assemblée des états, le maintien inaltérable de la constitution, différents arrangements oecono-miques, la conservation de l’union de la Suède avec les cours voisines, les alliances à former et la nécessité de se garantir de tout engagement qui pourrait induire le royaume dan% un système opposé à celui de la paix et de la tranquilité. Litt.' d.

11:0 Pour obtenir une pluralité dans la noblesse il faut au moins s’assurer de 522 voix, la maison des nobles étant ordinairement composée à l’élection du maréchal de 900 à 1000 personnes; L’on peut partager ce nombre en trois classes:

Ceux qui, quoique Bonnets décidés, doivent cependant être • gratifiés des fraix de leurs voyages et de leur établissement à la diète.

Ceux qui s’attachent uniquement au parti qui paye le mieujc ou qui vendent leur pleinpouvoirs et

Ceux qui suivent les bons principes sans exiger aucun secours.

Le nombre de la première classe monte à 261 qui auront 2000 Dl. par tête. Litt. e.

Celui de la seconde à 224 auxquels l’on destine 3000 Dl. par tête et Litt. f.

Celui de la troisième à 41. Par conséquent il y aura 485 nobles à payer pour obtenir la pluralité dans cet ordre à l’ouverture de la diète. D est à observer que chacun d’eux ne recevra actuellement que 600 Dl. pour pouvoir se transporter à la diète, à leur arrivée on leur fournira une pareille somme et le reste de 2000 ou 3000 Dl., qu’on leur destine, ne sera délivré qu’aprèç l’élection du maréchal.

1*30 L’on aura soin d’entretenir des espions pour les différentes informations nécessaires. Litt. g.

L’on compte que l’élection de l’orateur des bourgeois montera à 100,000 Dl. et Litt. h.

Celui des paysans à 30,000 Dl. Litt. i.18:o L'on s'apüquera à priver les chapeaux de l'utilité qu’ils éspèrent de 30 pleinpouvoirs de ces familles dont il y a plusieurs branches en substituant des extra-capita à ceux de la même famille, qui se trouveroht à avoir rendu leur droit de session à la maison des nobles pour cette diète. C'est la manière de procéder pour donner aux affaires la tournure convenable mais pour mettre ces principes en exécution il est indispensables d'user des moyens qui sont devenus ordinairs par la corruption, à laquelle s’est livrée la nation et l’on à donné toute l’attention requise à chaque article particulier du calcul qui và suivre.

Dépenses à faire

pour mettre cette plan en exécution d’ici au terme que la diète sera convoquée c’est a dire que le maréchal et les autres orateurs seront élus, le comité secret ainsi que les différentes députations formées et les délibérations commencées.

Pour l’entretion des 5 tables destinées à la noblesse selon le projet dont il est parlé dans le plan litt. a.

à 4,000 Dl. chacune.................................. 20,000 „

Pour 2 tables destinées à l’ordre du clergé

et 2 à celui de la bourgeoisie litt. b. 10,000 „

Pour l’article spécifié litt. c........................... 8,000 „

Pour les articles spécifiés litt. d.................... 200,000 „

Pour l’article litt. e. 261 Nobles à 2000 Dl. 522,000 „

Pour l’article litt. f. 224 Nobles à3000Dl. 672,000 „

Pour l’article litt. g........................... . 6,000 „

Pour l’article litt. h..........................* 100,000 „

Pour l'article litt. i.................................. 30,000 „

Pour l’article litt. k.................................. 60,000 „

De plus pour des gratifications aux opérateurs et les Çraix, des voyages, qu’on leur fera faire, d’ici au commencement de la diète .... 30,000 „

Summa 1,638,000Dl.Cuiv. (sic) Ce qui fait 156,000 Rixdr B:co. F.

Preussens tillämnade déclaration med anledning af riksdagskallelsen i Sverige &r 1769.

(Efter originalet, sådant det medffIfyt depeohen till Stockholm från Berlin d. 4 Mars 1769.)

Le Roi de Prusse ne cherchant qu’à cultiver l’heureuse harmonie qui régné entre lui et le Royaume de Suède et prenant un intérêt particulier au maintien du repos et de la tranquilité dans le Nord, informé des circonstances qui ont donné lieu à la convocation de cette diète extraordinaire, se flatte que les états animés par des sentiments pacifiques dirigeront leurs opréations de manière qu’elles ne seront ni contraires aux constitutions de leur royaume ni nuisibles aux intérêts des puissances voisines.

L’intérêt que Sa Majesté prend au bonheur et à la tranquilité de la Suède l’a déterminé à charger son ministre de faire cette déclaration. Sa majesté éspère que la nation suédoise évitera toutes les résolutions qui pourraient la commettre avec des voisins, auxquels Sa Majesté selon ses engagements solemnels doit des secours dans le cas qu’on les mette dans la nécessité de les réclamer.

G.

(Efter Recueil de documens inédits concernant l’histoire de Suède sous le règne de Gustave III. Stockholm 1847. I. 11, hvars rédaction utgifv. funnit enlig med originalet på preussiska geheime-archivet.)

Article secret troisième du traité entre la Prusse et la Russie, conclu à S:t Petersbourg le 12 Octobre 1769.

Les hautes parties contractantes s’étant déjà concertées par un des articles secrets du Traité de l’alliance signé le 31 de Mars de l’année 1764, sur la nécessité de maintenir la forme du Gouvernement, confirmée par le serment des quatre états du Royaume de Suède, et de s’opposer au rétablissement de la souveraineté, S. M. le Roi de Prusse et S. M. l’Impératrice confirment F.

Preussens tillämnade déclaration med anledning af riksdagskallelsen i Sverige &r 1769.

(Efter originalet, sådant det medffIfyt depeohen till Stockholm från Berlin d. 4 Mars 1769.)

Le Roi de Prusse ne cherchant qu’à cultiver l’heureuse harmonie qui régné entre lui et le Royaume de Suède et prenant un intérêt particulier au maintien du repos et de la tranquilité dans le Nord, informé des circonstances qui ont donné lieu à la convocation de cette diète extraordinaire, se flatte que les états animés par des sentiments pacifiques dirigeront leurs opréations de manière qu’elles ne seront ni contraires aux constitutions de leur royaume ni nuisibles aux intérêts des puissances voisines.

L’intérêt que Sa Majesté prend au bonheur et à la tranquilité de la Suède l’a déterminé à charger son ministre de faire cette déclaration. Sa majesté éspère que la nation suédoise évitera toutes les résolutions qui pourraient la commettre avec des voisins, auxquels Sa Majesté selon ses engagements solemnels doit des secours dans le cas qu’on les mette dans la nécessité de les réclamer.

G.

(Efter Recueil de documens inédits concernant l’histoire de Suède sous le règne de Gustave III. Stockholm 1847. I. 11, hvars rédaction utgifv. funnit enlig med originalet på preussiska geheime-archivet.)

Article secret troisième du traité entre la Prusse et la Russie, conclu à S:t Petersbourg le 12 Octobre 1769.

Les hautes parties contractantes s’étant déjà concertées par un des articles secrets du Traité de l’alliance signé le 31 de Mars de l’année 1764, sur la nécessité de maintenir la forme du Gouvernement, confirmée par le serment des quatre états du Royaume de Suède, et de s’opposer au rétablissement de la souveraineté, S. M. le Roi de Prusse et S. M. l’Impératrice confirmentde la manière la plus solemnelle par le présent article tous les engagements, qu'elles ont contractés alors, et s’engagent de nouveau à donner à leurs Ministres résidens à Stockholm, les instructions les plus expresses pour qu’agissant en confidence et d’un commun accord entre eux, ils travaillent de concert à prévenir tout ce qui pourrait altérer la susdite Constitution du Royaume de Suède et entrainer la Nation dans des mesures contraires à la tranquilité du Nord. Si toute fois la coopération de ces Ministres ne suffisait pas pour atteindre le but désiré et que malgré tous les efforts des deux parties contractantes, il arrivât que l’Empire de Russie fût attaqué par la Suède, ou qu’une faction dominante dans ce Royaume bouleversât la forme du Gouvernement de 1720 dans les articles fondamentaux, en accordant au Roi le pouvoir illimité de faire des lois, de déclarer la guerre, de lever des impôts, de convoquer les états et de nommer aux charges sans le concours du Sénat: Leurs Majestés sont convenues que l’un et l’autre de ces deux cas, savoir celui d’une aggression de la part de la Suède, et celui de renversement total de la présente forme du Gouvernement, seront regardés comme le casus focderis ; Et S. M. le Roi de Prusse s’engage dans les deux cas susmentionés et lorsqu’elle en sera requise par S. M. l’Impératrice, à faire une diversion dans la Pomeranie Suédoise, en faisant entrer un corps convenable de ses troupes dans ce Duché. Ce présent Article secret aura la même force et vigueur que s’il était inséré mot pour mot dans le traité principal d'alliance défensive signés aujourd’hui, et sera ratifié en même temps.

En foi de quoi il en a été fait deux exemplaires semblables, que nous, les Ministres Plénipotentiaires de S. M. l’Impératrice de toutes les Russies, autorisés pour cet effet, avons signés et scellés du cachet de nos armes.

Fait à S:t Petersbourg le 12 d'Octobre 1769.

(L. S.) Victor FrAdArio, Comte de Solms.

(L. S.) C. N. Panin.

(L. S.) Prince A. Galitzin. H.

Andra och Tionde Secreta Artiklarne ur Rysslands och Danmarks Tract&t, sluten i Köpenhamn den 13 December 1769.

(Efter det på danska ntrikes-minlsteriets archiv förvarade originalet.)

(Art. U.) Les deux hautes Parties contractantes étant également convaincues, que l’Intérêt immédiat de Leurs Couronnes est attaché au Maintien de la Forme du Gouvernement de la Suède, et voulant déterminer le Point, par lequel cet Interet se trouveroit essentiellement blessé, ont arrêté, que le Bouleversement de la Constitution de 1720, en tout, ou même dans une seule de ses Parties, en tant que l’Altération faite à cette Partie, tendroit à restreindre le Pouvoir des Etats, et à étendre les Prérogatives du pouvoir souverain, sera regardé par les deux Couronnes, comme une aggression de la Part de la Suède, et constituera, sans aucune Explication ou Discution ultérieure, le cosus de Leur Alliance.

(Art. X.) Sa Majesté l'Imperiale de toutes les Russies, en conséquence de Ses Sentiments d*Amitié pour sa Majesté le Roi de Dannemarc, et de Son Sistême politique relativement à Sa Monarchie, voulant considérer tout Agrandissement en faveur de cette Couronne, comme un Agrandissement propre à son Empire, promet et S'engage, que dans le cas de la Guerre contre la Suède, à laquelle sa Majesté Danoise participera selon la Teneur de ce traité, toutes les conquêtes, qui pourront être faites sur les Suédois du Côté de la Norvegue, Elle les garantit à sa dite Majesté, qu'EUe ne conclura ni Paix, ni Trêves, ni entendra à aucune Proposition sans le consentement et la Participation de Sa Majesté Danoise et qu'elle ne mettra point bas les Armes sans qu'il soit accordé à sa dite Majesté une Indemnité pour les Fraix de la Guerre, ou un Agrandissement convenable, par la cession de toutes les dites Conquêtes, ou Partie. Comme aussi de son Côté Sa Majesté le Roi de Dannemarc et de Norvegue promet et S'engage de ne conclure ni Paix, ni Trêves, ni entendre à aucune Proposition sans le Consentement et la Participation de sa Majesté l'impérial de toutes les Russies. xvn

L

(Efter en fransk tffversättning, medförande Juels depeche d. 6 Oct. 1769.)

Plan de M:r le Comte de Persen.

I) La forme de gouvernement de 1720 sera suivie dans toute , sa vigueur et appliquée comme il a été prattiqué entre 1720 et

1723.

II) Tous les changements sous titre de correction établis avant et après l'année 1756 doivent être abolis et anéantis.

On statuera en conséquence:

III) qu'aucun changement dans les lois* ne pourra dorénavant avoir lieu à moins que Sa Majesté, son sénat et les 4 ordres y donnent tous leur consentement.

IV) Les affaires étrangères relativement à l'article des alliances doivent être dirigées avec le même contrepoids.

V) La distribution des charges se fera suivant le 40:me Paragraphe de la forme du gouvernement de 1720 et celles des moindres classes jusqu'aux Majors inclusivement suivant la lettre de 1716.

VI) Aucune pluralité pourra empiéter sur quelque privilège de telle natur qu'il soit et Sa Majesté aura le droit conjointement avec le sénat d'en empêcher l'exécution.

VII) Tous les tribunaux et cours de justice extraordinaires, commisions royales et des états seront absolument proscrits mais chaque affaire soit pendant ou entre les diètes se traitera à son forum.

VIQ) aucunes loix ne pourront être faites entre les diètes.

IX) Le tribunal pour juger le sénat aux diètes ne sera composé que de juges et de gens en place qui y seront placés en tirant au sort.

b xym

K. »

(Efter en Juels depeche af den 1 Maj 1770 bilaggd afskrift) Stockholm le 30 Avril 1770.

Bien qu'il a réussi au parti de l'opposition de captiver l'esprit du roi, de composer un sénat de ses adhérents et de se mettre en possession de la plupart des premières charges du royaume; La plus grande partie de la nation paroit cependant lui être contraire et désapprouver les différents essais et arrangements formés par ce parti à la dernière diète et directement opposés a tout esprit national.

D est donc important d'entretenir ce mécontentement et de lui donner l'essort, en préparant les moyens de faciliter à la nation le choix libre et indépendant des représentants, qu'elle jugera les plus propres à entrer dans

ses vues et à remplir ses desseins à une diète future.

En outre de cela il faut chercher les occasions de désunir le sénat et pour parvenir plus facilement à ce but, peu-être le parti national devroit-il travailler pendant quelque temps moins ouvertement et paroitre moins animé si ce n'est contre quelques favoris et quelques familles, dont l'autorité semble devoir absolument devenir odieuse à la nation tandis qu'elle l'envisagera sans être séduite ni préoccupée.

Des opérateurs actifs jugeroient ainsi par les mouvements, que feroit la nation de propre volonté, des moyens les plus capables de la captiver.

Pour obtenir le grand but qui est celui de gagner la nation et de s'assurer des députés bien intentionnés à la diète, il faudroit établir une société formelle dont les fondions seraient de s'instruire de tout, de tirer parti de tout et d'appuyer et faciliter les intentions et leg efforts de la nation.

Pour cet effet il faudroit qu'il y eut à Stockholm un premier chef et un vice-chef et sous leur direction deux comptoirs d'adresse, dont chacun avoit un chef.

Le chef de l'un de ces comptoirs recevrait et aurait soin de tous les rapports, exécuterait toutes les opérations qui seraient trouvées nécessaires et distribuerait tous les imprimés.Le chef recevroit pour cela........................... 18,000 Dl.

Sod aide.. 3,600 ,,

Son secrétaire . . . . 900 ,,

Le chef de l'autre de ces deux comptoirs expédie-roit et examineroit tout ce qui s'imprime, étudieroit les intérêts particuliers des amis du parti àfin de se les attacher et tâcherait selon les circonstances de leur procurer des emplois, ou ils pouyoient être utiles; il

recevroit pour sa peine................................ 9,000 ,,

Pour frais d'imprimerie et la distribution des imprimés .... 24,000 ,,

Son aide .... 3,600 ,,

Son secrétaire . . . 900 ,,

Les assemblées et les sociétés étant un moyen de s'aboucher et de s'entretenir il faudroit faire choix de 3 personnes pour tenir des tables ou clubs; par ce moyen les personnes les plus distinguées du parti 8eroient sûres de se rencontrer sous prétexte de société ou de conversation un fois par semaine et seroit en outre & meme de faire des politesses à ceux qui arrive-roint des provinces.

Les frais en monteront au moins à............. 54,000 ,,

Dans chacune de 25 provinces du royaume il seroit bon d'avoir un chef qui fut en relation avec la direction générale de Stockholm mais comme cependant cela seroit moins nécessaire dans quelqu'unes de ces provinces que dans les autres on a voulu seulement nommer celles qui suivent. l:o Dans la province d'Upland un chef avec deux aides,

2:o Westmanland d:o d:o,

3:o Nericie d:o avec 3 aides,

4:o la province de Stockholm d:o avec un aide,

5:o Skaraborg avec deux aides,

6:o Abo et Björneborg d:o d:o,

7:o Cronoborg d:o,

8:o Jonkiöping d:o avec un aide,

9:o Ostrogothie d:o avec deux aides,

10:o Sudermanie d:o avec 3 aides,11:0 Savolax et Kyraenegaaid d:o arec deux aidas, Nyland et Tavastehuus dans chacune un chef avec leur aide,

12:o Ulfsborg deux chefs avec deux aides,

13:o Calmar un chef avec un aide,

14:o Kopparberg d:o d:o.

15:o Gefleborg d:o d:o,

16:o Westernorrlandie Personne, vu qu'il y a à peine 3 ou 4 gentilshommes en tout,

17 :o Westerbottnie un chef avec un aide,

18:o 08terbottnie un chef,

19:o Gothlandie d:o,

20:o Malmöhus d:o avec deux aides,

21 :o Chi-istianstad d:o d:o,

22:o Blekinge d:o avec un aide,

23:o Hallaudie d:o d:o,

24:o Gothenboui'g et Bahuus d:o d:o.

Les occupations de ces chefs distribués dans chaque province consisteroient à donner le ton qui leur seroit fourni par la direction de Stockholm, à gagner la confiance de leurs provinces à se mettre au lait des besoins des individus et à leur rendre services. Pour

tout cela ainsi que pour voyages,' correspondances et autres frais, il faudrait à chaque chef au moins 6000 ce qui fait en tout................................. 144,000 Dl.

Pour l’achat des pleinpouvoirs de la noblesse dont il en faudrait une centaine à 25 p: pouvoirs par an, chacun compté à 3000 Dl. il faudrait............ 75,000 ,,

Les arrangements pour le total de ces payements pourraient être faits par quartier.

Si tout ceci et bien soutenu et que les opéra* teurs et les autre amis du parti soient ainsi animés à travailler de leur mieux, il sera plus facile de tirer un parti avantageux des circonstances lorsqu’il s’agira d’une diète que l’on n’a pu eu recueillir à la dernière assemblée *des états convoquée par surprise.

Somme totale 333,000 1)1.